Programmabegroting 2023

Datum: 25-10-2022
Reg.nr.: 2022-223376

Inhoudsopgave

1. Voorwoord 3
2. Algemene beschouwingen 5
Uitgangspunten 5
Begroting in evenwicht 7
Programma's Dienstverlening en Ontwikkelperspectief 8
3 Programmabegroting 10
Programma 1 Bestuur en Ondersteuning 10
Programma 2 Veiligheid 15
Programma 3 Verkeer, Vervoer en Waterstaat 20
Programma 4 Economie 24
Programma 5 Onderwijs 29
Programma 6 Sport, Cultuur en Recreatie 36
Programma 7 Sociaal Domein 47
Programma 8 Volksgezondheid en Milieu 60
Programma 9 Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing 69
Algemene Dekkingsmiddelen 76
4 Paragrafen 82
Paragraaf Lokale heffingen 83
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing 88
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen 116
Paragraaf Financiering 121
Paragraaf Bedrijfsvoering 125
Paragraaf Verbonden partijen 130
Paragraaf Grondbeleid 137
Paragraaf Taakstellingen 141
5 Financiële begroting 146
6 Bijlagen 160
6.1 Taakvelden 160
6.2 Toelichting structurele mutaties in de reserves 163

1. Voorwoord

Hierbij bieden wij u de programmabegroting voor 2023 aan; een (begrotings)jaar met een nieuw coalitieakkoord.

Nu de grootste impact van de coronacrisis achter ons ligt voelen en benoemen we de gevolgen nog dagelijks. We werken nog veel thuis, zowel interne als externe overleggen met inwoners en partners zijn beperkt. Het is nog onduidelijk welke effecten de coronacrisis op lange termijn heeft. De gevolgen van de oorlog in Oekraïne daarentegen tekenen zich af in de hogere energieprijzen.

Het financiële perspectief voor onze gemeente op korte termijn ziet er erg gunstig uit. Echter ingaande 2026 is nog heel veel onduidelijk. Onze ambities plaatsen ons voor lastige keuzes, zeker als het gaat om structurele financiële gevolgen. Ook de grote opgaven als de energietransitie zijn nog niet altijd goed te duiden.

In de voorliggende begroting zijn we uitgegaan van de situatie dat Waddenglas per 1 oktober 2022 wordt afgenomen en betaald. Recent is besloten de verkoop te ontbinden. Er ontstaat dus een nieuwe situatie. Er moet een besluit worden genomen over de ontvlechting van de samenwerking en de keuze voor de bestemming van de gronden. Deze besluitvorming vertaalt zich in financiële gevolgen voor de toekomstige begroting.

Voor de zomer legden we u de kaders voor waarbinnen we de begroting konden voorbereiden. De uitwerking van het coalitieakkoord in een college-uitvoeringsprogramma is inmiddels ook bij u bekend. U hebt richting gegeven, aan de hand waarvan we concrete voorstellen hebben kunnen maken. We zijn blij u een sluitend meerjarenperspectief te kunnen melden met ruimte om in te zetten op onze strategische ambities.

M.C.M. Waanders, burgemeester J. IJkema, secretaris

Leeswijzer
De ingezette koers van vorig jaar met de visualisatie van de w-vraag "wat willen we bereiken?" in doelenbomen is voortgezet. In de doelenboom zijn de beleidsmatige kaders opgenomen. Dit zijn dezelfde beleidsmatige kaders die u hebt vastgesteld in verschillende beleidsdocumenten, de hoofddoelstellingen. Deze zijn aangevuld met de onderwerpen uit het coalitieakkoord, wat vervolgens is geconcretiseerd in het collegeprogramma. De aanvullingen zijn aangegeven met een c.

Er is in de meeste programma's een overlap zichtbaar tussen de bestaande beleidsmatige kaders en de daaraan toegevoegde kaders uit het coalitieakkoord - collegeprogramma. Bij de kadernota 2024-2027 zullen we de doelenbomen hierop aanpassen.

De beleidsmatige kaders komen terug onder de w-vraag "wat gaan we er voor doen?". Per punt is opgenomen welke activiteiten er in 2023 worden ondernomen. Hiermee is een duidelijke verbinding gelegd tussen doelstellingen (wat willen we bereiken?) en activiteiten (wat gaan we er voor doen?). Op deze manier worden er sterkere verbindingen gelegd tussen doelen en doen, tussen woord en daad. Zo'n werkwijze is ook door de rekenkamer aanbevolen.

Vanwege de overlap in de geformuleerde doelstellingen is op onderdelen een verwijzing opgenomen.

De raad heeft in het voorjaar van 2021 geoefend met het werken met indicatoren als onderdeel van het werken met doelenbomen. Indicatoren zijn zorgvuldig gekozen prestaties (effecten of activiteiten) die meetbaar zijn en die een vertaling zijn van doelstellingen op een wat abstracter niveau (subdoelen). Die subdoelen zijn op hun beurt afgeleid uit een overkoepelend strategisch doel (of hoofddoel). Om beleidsindicatoren te benoemen is de volgende w-vraag gesteld: "wanneer is de raad tevreden oftewel waar streven we naar?". De raad heeft aangegeven dit traject voort te willen zetten.

In deze programmabegroting is daarom per subdoelstelling een indicator opgenomen. Deze beleidsindicatoren vloeien voort uit het bestaande beleid, maar zijn niet allemaal even concreet, meetbaar en beïnvloedbaar; het uitgangspunt is een groeimodel. Daarnaast moet nog aandacht besteed worden aan het concretiseren van de beleidsindicatoren van het coalitieakkoord - collegeprogramma. Daarom zijn er bij deze doelstellingen nog geen indicatoren opgenomen.

In de verdere ontwikkeling van de beleidsindicatoren zal het geheel aan indicatoren opgepakt worden, zodat een flinke stap kan worden gemaakt. Hierbij zal de beschikbare gegevensset vanuit de Monitor Brede Welvaart een belangrijke bijdrage kunnen leveren. Bij het aanpassen van de doelenbomen richting de kadernota 2024-2027 wordt dit onderdeel opgepakt, in samenspraak met de auditcommissie.

De verplichte beleidsindicatoren die voorgeschreven zijn vanuit het BBV en afkomstig zijn van waarstaatjegemeente.nl worden aan het einde van elk programma weergegeven.

Bij de start van deze nieuwe raadsperiode is de nieuwe werkwijze geborgd. Een programmabegroting die gedragen wordt door de strategische doelen, daaruit afgeleide subdoelen en de ontwikkeling naar een selectie van gewenste effecten (de indicatoren) en activiteiten die binnen een bepaalde periode gerealiseerd moeten worden. De wijze van monitoring stemmen we hierop af.

2. Algemene beschouwingen

Uitgangspunten

De gemeente Waadhoeke is financieel gezond en wil dat ook blijven. Door oplopende kosten en onzekerheden is de financiële positie in de toekomst onder druk gekomen. Belangrijk is welke uitgangspunten we hanteren bij het maken van keuzes die passen bij een verantwoord financieel beleid. De voorgestelde begroting is opgesteld in lijn met de uitgangspunten zoals eerder beschreven in de Kadernota 2023-2026.

Hierna beschrijven we de belangrijkste uitgangspunten voor de begroting 2023.

1. Programma-indeling
De Financiële verordening schrijft voor dat met ingang van de nieuwe raadsperiode een besluit wordt genomen over de programma-indeling. Vanuit een consistente lijn blijven wij dezelfde programma-indeling hanteren.

2. Ruimte nieuw beleid
In de jaren 2023-2026 is jaarlijks € 250.000 cumulatief beschikbaar voor nieuw beleid. Streven is om dit in te vullen op basis van de uitwerking van het coalitieakkoord.

3. Onvoorzien structureel
In de begroting 2023 nemen we een post onvoorzien structureel op van € 1 per inwoner zoals in de Financiële verordening is opgenomen.

4. Taakstelling wordt ingevuld
In de meerjarenraming is een bezuinigingstaakstelling opgenomen. Deze taakstelling ter grootte van € 600.000 met ingang van 2024 en € 1.200.000 met ingang van 2025 moet nog ingevuld worden (zie hiervoor paragraaf taakstellingen).

5. Dekking incidentele lasten
Incidentele lasten worden gedekt door incidentele baten of door bestemmingsreserves dan wel algemene reserve (uiteraard alleen voor zover daar ruimte is). Voor nieuwe wensen zal dit in de regel de algemene reserve zijn.

6. Indexering uitgaven
Aan de inkomstenkant wordt in de uitkeringen van het Rijk en eigen inkomsten zoals OZB rekening gehouden met indexering. De uitgaven worden niet automatisch geïndexeerd. Alleen die uitgaven waarvan duidelijk is dat indexering onontkoombaar is, zoals loonkosten eigen personeel in verband met een nieuwe CAO-periode. Ook bijdragen aan de gemeenschappelijke regelingen, tarieven Omrin en dergelijke worden geïndexeerd. Het resterende bedrag tussen inkomsten en uitgaven wordt als stelpost voor loon- en prijscompensatie in de begroting opgenomen.

7. Inflatiecorrectie Onroerende Zaak Belasting (OZB)
Voor de OZB passen we jaarlijks inflatiecorrectie toe (2,7%).

8. Kostendekkendheid afval en riool
De tarieven voor afvalstoffen- en rioolheffing worden niet automatisch geïndexeerd maar houden gelijke tred met de ontwikkeling in de kosten voor afval en riool. In deze kostenontwikkeling wordt rekening gehouden met indexering.

9. Dotatie in verband met het verbreed gemeentelijke rioleringsplan (vGRP)
Om het vGRP te kunnen dekken over de gehele looptijd is binnen de planperiode gestart met een ingroeimodel voor dotatie aan de voorziening waarbij het uitgangspunt is dat de extra lasten volledig worden omgeslagen over inwoners en bedrijven.

De volgende uitgangspunten zijn aangepast ten opzichte van vorig jaar.

10. Structureel begrotingsevenwicht
Het uitgangspunt in de programmabegroting 2022 was dat de lasten en baten in zowel de eerste als laatste jaarschijf structureel in evenwicht zijn. We kiezen er voor om dit tot de eerste jaarschijf te beperken vanwege de grote onzekerheid over het gemeentefonds vanaf 2026. Het toezichtskader van de provincie biedt ons deze ruimte.

11. Plafond BTW compensatiefonds
Voor de ruimte onder het plafond van het BTW compensatiefonds (BCF) houden we rekening met 50% van de laatst gerealiseerde ruimte (zie toelichting algemene dekkingsmiddelen onder Gemeentefonds). In de vorige begroting werd nog 100% aangehouden.

12. Middelen Jeugd
Rijk en VNG werken aan de Hervormingsagenda jeugdzorg die naar verwachting najaar 2022 wordt afgerond. Ná het verschijnen van de meicirculaire 2022 zijn landelijke afspraken gemaakt.
• Gemeenten mogen in de jaarschijven 2024 tot en met 2026 100% van de middelen voortvloeiend uit de uitspraak van de arbitragecommissie meenemen in hun meerjarenraming. Concreet gaat het om respectievelijk € 1.265 miljoen, € 758 miljoen en € 367 miljoen.
• Daarnaast mogen gemeenten in hun begroting rekening houden met een besparing van € 100 miljoen in 2024, € 500 miljoen in 2025, € 500 miljoen in 2026 en vanaf 2027 € 511 miljoen structureel als gevolg van maatregelen die het Rijk zal uitwerken.
De provincie heeft als toezichthouder instructies gegeven hoe een en ander verwerkt mag worden. Nadere uitwerking over het effect voor Waadhoeke is opgenomen onder hoofdstuk 5 Financiële begroting.

13. Gemeentefonds/bevriezen accres
Het Rijk, de VNG en het IPO zijn overeengekomen dat het volume-accres voor de jaren 2022-2025 wordt bevroren. Dat houdt in, dat de accressen voor de jaren 2022 t/m 2025 die in de meicirculaire 2022 zijn genoemd met ingang van 2022 zijn gesplitst in een volumedeel en een prijsdeel. Het volumedeel staat vast voor deze jaren. Alleen het prijsdeel kan nog fluctueren.
Dit is een nieuwe ontwikkeling.

Begroting in evenwicht

De basis voor de begroting is de Kadernota 2023-2026, met daarin gepresenteerd de structurele begrotingsruimte. De analyse van de mutaties ten opzichte van de Kadernota is opgenomen in het hoofdstuk Financiële positie.

De jaarschijf 2023 sluit met een positief saldo van afgerond € 6,3 miljoen. De incidentele lasten in de begroting, die voortkomen uit besluitvorming vóór de Kadernota 2022-2025, zijn afgedekt met incidentele baten, conform de systematiek zoals die per 2019 is ingezet.

De begroting 2023 is structureel sluitend. Vanuit het gemeenschappelijk financieel toezichtkader (GTK 2020 Gemeenten) hanteert de provincie een toetspuntenlijst met 15 punten. Één van de regels is dat de eerste jaarschijf structureel en reëel in evenwicht is. In de begroting 2023 is geen sprake van taakstellingen. Daarmee voldoet deze begroting van 2023 aan deze regel. De verwachting is dat Waadhoeke in 2023 onder repressief toezicht zal vallen.

Het meerjarenperspectief sluit in 2026 met een positief saldo van € 0,7 miljoen. In deze meerjarenraming is een oplopende reeks bezuinigingstaakstelling opgenomen: € 0,6 miljoen in 2024 en € 1,2 miljoen in 2025. In het Plan van Aanpak Sluitende Begroting 2022, dat u bij de programmabegroting 2022 hebt vastgesteld, is hier inhoudelijk nadere duiding aan gegeven. Deze zoekrichtingen komen in deze programmabegroting terug in de (nieuwe) paragraaf Taakstellingen. Qua planning betekent dit dat we er naar streven om in de kadernota 2024-2027 met concrete voorstellen te komen.

Naast de bezuinigingstaakstelling is in meerjarenperspectief ook een onzekerheid wat betreft de middelen jeugd. Met het opnemen van de ontvangsten en een verwachte besparing op de kosten van de jeugdhulp is ook hier sprake van een financieel risico. De verwachte besparing is onlosmakelijk verbonden met de Hervormingsagenda jeugdzorg, waar Rijk en VNG nog mee aan het werk zijn.

Wat deze meerjarenraming ons tevens toont, is dat de positieve saldo's van de eerste jaren niet structureel benut kunnen worden, vanwege de grote daling in 2026. De bijgewerkte meerjarenraming geeft hetzelfde beeld als in de kadernota, namelijk grote overschotten in de jaren 2023, 2024 en 2025 en een aanzienlijke daling in 2026. De kadernota gaf in het jaar 2026 nog een negatief beeld. Op basis van dat beeld, geen structurele budgettaire ruimte in meerjarenperspectief, is aangegeven dat de ruimte in 2023 t/m 2025 incidenteel ingezet kan worden. De nieuwe meerjarenraming toont in 2026 afgerond € 0,7 miljoen in de plus. Gelet op de ambities vanuit het coalitieakkoord en het daaruit voortvloeiende collegeprogramma heeft het college er voor gekozen om budgettaire ruimte van
€ 0,7 miljoen voor de uitvoering van het collegeprogramma in te zetten.

Van het positieve saldo van € 6,3 miljoen in 2023 wordt voorgesteld om € 0,7 miljoen structureel in te zetten, en € 5,6 miljoen incidenteel. De invulling van deze ruimte is opgenomen in de notitie Invulling beschikbare ruimte 2023. Deze notitie bevat de besluitvorming over de financiële vertaling van het collegeprogramma en de budgetaanvragen bestaand beleid en wordt gelijktijdig met deze programmabegroting aangeboden. De concrete financieel-technische vertaling vindt plaats in de eerste begrotingswijziging 2023.

Bedragen x € 1.000

Meerjarenraming 2023 - 2026	2023	2024	2025	2026
Geraamd resultaat voor bezuinigingstaakstelling	6.293	8.548	9.597	-474
Bezuinigingstaakstelling	0	600	1.200	1.200
Geraamd resultaat na bezuinigingstaakstelling	6.293	9.148	10.797	726

De berekening van het saldo en verloop van de algemene reserve zoals opgenomen in onderstaande tabel is berekend op basis van de stand van begrotingswijziging 10 van 2022, en houdt rekening met een uitname van € 250.000 in 2023 zoals eerder besloten (invoering Omgevingswet).

Voor de volledigheid: inmiddels zijn de 11e en de 12e begrotingswijziging vastgesteld, met effect op de algemene reserve. Met het vaststellen van deze programmabegroting wordt tevens de eerste begrotingswijziging vastgesteld, waarmee het saldo van de begroting wordt verdeeld. Dit heeft ook effect op de stand algemene reserve. Deze besluitvorming is niet vertaald in onderstaande tabel.

Bedragen x € 1.000	Begroting	Meerjarenraming		
Stand per 31-12-2023	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
Algemene reserve	18.613	18.613	18.613	18.613

Programma's Dienstverlening en Ontwikkelperspectief

Programma Dienstverlening
Het doel van dit programma is om de gemeentelijke dienstverlening in- en extern te verbeteren. Onze dienstverleningsvisie 2016 is leidraad voor de verdere ontwikkeling en professionalisering van de organisatie. Persoonlijk, dichtbij en maximaal online zijn de kernwoorden.

Het is belangrijk om continu te ontwikkelen. Digitalisering en de maatschappelijke vraag staan niet stil. De gemeente verandert naar een gemeente participerend met de samenleving, de rol van datagedreven werken wordt groter, dienstverlening is digitaal waar mogelijk, klant onderzoeken worden ingezet, overheden moeten meer gaan samenwerken en uiteindelijk zoveel mogelijk als één overheid opereren.

Spoorboek dienstverlening
We hebben een spoorboek dienstverlening met onze koers op 2025. De programma opbouw ondersteunt de realisatie van onze ambitie.
Het programma is verdeeld in 7 ontwikkellijnen: klantreizen, stuurinformatie, digitalisering overheid, digitaal werken, processen, HR/Communicatie/Taal en kanalen. Langs deze ontwikkellijnen voeren we projecten uit om de dienstverlening te verbeteren. Hierin werken we samen met onder andere Leeuwarden, Noardeast-Fryslân en andere organisaties.

Andere manier van organiseren
De ambities betekenen een overgang naar een andere manier van organiseren waarbij digitale technologieën een dominante rol hebben om onze dienstverlening in alle programma's te verbeteren, met als doel een waardering van een "8,5" voor de dienstverlening in 2025. Iedere Waadhoeker ontvangt de dienstverlening die hij of zij nodigt heeft, online waar het kan en offline waar het helpt. Binnen Waadhoeke ervaart de inwoner dat we net dat stapje extra doen in onze dienstverlening. Dit vraagt samenwerkingen intern zoals met het programma Organisatie ontwikkelprogramma (OOP) om onze medewerkers op te leiden.

Om meer te kunnen bereiken pakken we de (digitale) transformatie ook op in onze bestaande regionale samenwerking en benutten we de koers en ondersteuning vanuit BZK (nationale digitaliseringsstrategie) en de VNG (digitale agenda 2024). Hierdoor zijn we efficiënter en effectiever in de uitvoering.

De ambitie voor elk jaar wordt uitgewerkt in een uitvoeringsplan Dienstverlening. Daarin beschrijven we waar we aan gaan werken en hoe we willen werken om dit einddoel te bereiken.
We blijven in gesprek met inwoners, ondernemers, het maatschappelijk netwerk en de organisatie. Voor de verdere jaren gaan we er vanuit dat er afspraken worden gemaakt over investeringen en batenmanagement in de dienstverlening.

Programma Ontwikkelperspectief
Het programma Ontwikkelperspectief is het strategisch en richtinggevend programma voor de unieke, onderscheidende ontwikkelopgaven van Waadhoeke. Het geeft Waadhoeke positie en vormt de strategische agenda voor externe samenwerking en belangenbehartiging. De vier ontwikkellijnen zijn beschreven in het Ontwikkelperspectief 2018-2028. De ambities en inspanningen zijn benoemd in hoofdstuk 3 (programma 1).

De vier ontwikkellijnen in het programma Ontwikkelperspectief zijn inmiddels vertaald naar concrete inspanningen: wat gaan we doen en met welk beoogd resultaat. Met dit programma willen we onze ambities en visie met meer slagkracht aanpakken, in nauwe samenwerking met inwoners en organisaties. Deze weg hebben we ingeslagen maar moeten we ook vasthouden. Immers de ontwikkellijnen dragen bij aan de brede welvaart van Waadhoeke.

Om daaraan bestendig te kunnen blijven werken zijn gedurende meerdere jaren substantiële middelen nodig. Hiervoor is een fonds ingericht. Ook in 2023 putten we uit het fonds om snel en wendbaar in te spelen op kansen en mogelijkheden, zoals cofinanciering uit de provinciale, landelijke of Europese fondsen of uit samenwerking met strategische partners (multiplier-effect).

Daarnaast zijn inspanningen nodig die randvoorwaardelijk zijn voor het succes van de vier ontwikkellijnen of nodig zijn om Waadhoeke in positie te brengen, waaronder:
- Inzet regionale monitor Brede Welvaart om kennis te creëren op de thema's die relevant zijn voor de regionale ontwikkeling.
- Netwerken en belangenbehartiging op provinciaal, rijks- en Europees niveau op basis van de strategische ontwikkelagenda.
- Samenwerking in regionaal (of breder) verband op gemeenschappelijke thema's, zoals via de Friese Projectenmachine, Fries Programma Waddenkust en via een aanvraag Regio Deal Noardwest-Fryslân.

3 Programmabegroting

Programma 1 Bestuur en Ondersteuning

Hoofdkenmerken
Het doel van dit programma is er voor zorgen dat het bestuur haar taken zo goed mogelijk kan uitoefenen. Daarbij gaat het niet alleen om de wettelijke taken, maar ook om samenwerking met mede-overheden, kwaliteit van gemeentelijke dienstverlening en om het uitoefenen van een informatieve en interactieve bestuursstijl.

Het college van B&W is belast met de beleidsvoorbereiding en -uitvoering. Vanuit deze verantwoordelijkheid ontwikkelt zij samen met de gemeenteraad nieuw beleid. Dat gebeurt op een (pro)actieve manier: college (en raad) zoeken samenwerking met inwoners en andere belanghebbenden om tot gedragen resultaten te komen. We betrekken onze inwoners, ondernemers en organisaties tijdig bij het maken van keuzes in ons beleid. Zo ontstaat een breed draagvlak, maar ook ruimte voor creatieve ideeën, die aansluiten bij wat er nodig is of waar behoefte aan is. Feiten en analyse zijn daarbij van belang, zodat er niet iets wordt ontwikkeld wat onhaalbaar of onwenselijk is. ‘Nabij besturen’ betekent voor onze dienstverlening: persoonlijk, dichtbij en online. Onze dienstverleningsvisie 2018-2025 is de leidraad voor de verdere ontwikkeling en professionalisering van de organisatie.

Vanuit de plicht tot actieve informatievoorziening zorgt het college voor terugkoppeling van resultaten van beleid zodat de raad kan toetsen of doelen gehaald worden.

Naast deze meer bestuurlijke taken is het college van B&W verantwoordelijk voor wettelijke (dienstverlenende) taken op het gebied van onder meer burgerzaken, verkiezingen en de Wet Openbaarheid van Bestuur.

Bestaand beleid
Bestuurlijke kaders:
- Collegeprogramma 2022-2026;
- Harmonisatiebeleid;
- Ontwikkelperspectief Waadhoeke 2018-2028;
- Visie op Dienstverlening tot 2025;
- Spoorboek Dienstverlening 2025;
- Visie op Nabij Besturen.

Ontwikkelingen
Programma Ontwikkelperspectief
Dit Ontwikkelperspectief schetst een toekomstbeeld met ontwikkellijnen die gaandeweg steeds concreter zullen worden ingevuld. De concretisering en uitvoering ervan zal niet van de een op andere dag gerealiseerd zijn, maar is een proces dat het gemeentebestuur samen met onze inwoners, bedrijven en maatschappelijke partners zal vormgeven gedurende een aantal jaren.

Nabij besturen - Wat willen we bereiken?

Nabij besturen - Wat gaan we daar voor doen?

C - Initiatieven van inwoners worden gestimuleerd

- We stimuleren dorpen en wijken om een eigen toekomstvisie te maken.
- We bespreken initiatieven op de initiatieventafel voor een integrale benadering.
- We zetten in op het dorpen-, en wijkenfonds.
- We evalueren in 2022 de subsidieregeling dorpen en wijken en komen op basis daarvan met een voorstel voor een dorpen en wijkenregeling 2.0.
- C – het dorpen- en wijkenfonds verbeteren en continueren.
- C – de dorpen- en wijkencoördinatoren vaker inzetten en een ruimer takenpakket geven.

In samenwerking met inwoners, bedrijven en mede overheden realiseren we onze doelen

- We doen mee met de Friese Projectenmachine.
- We ontwikkelen een propositie in regioverband.
- We netwerken en behartigen onze belangen op provinciaal, rijks-, en Europees niveau o.b.v. de ontwikkelagenda.

Programma Ontwikkelperspectief - Wat willen we bereiken?

Programma Ontwikkelperspectief - Wat gaan we daar voor doen?

Waadhoeke – In positie en krachtig in de regio

- We faciliteren innovatie.
- We zetten in op behouden en aantrekken van talent.
- We versterken het vestigingsklimaat.
- We werken slimmer samen.

Beleven - Genieten tussen wad en stad

- We doen een aanvraag voor Planetarium Wereld Erfgoed.
- We realiseren het project Op paad Lâns it Waad.
- We werken samen met Academie van Franeker.
- We nemen deel aan Sense of Place.

Fijn leven – vitale en veerkrachtige dorpen en wijken!

- We zetten in op Dorpsontwikkelingsmaatschappijen (DOM).
- We lobbyen voor middelen voor transitie van bestaande woningvoorraad.
- We zetten in op de ontwikkeling van de bloeizone.

Ons landschap – Duurzame oogst voor de toekomst

- We nemen deel aan Greidhoeke plus.
- We werken aan een visie op landschap.
- We jagen innovatiekansen na.
- We nemen deel aan de landbouwagenda van de provincie.

Programma Dienstverlening - Wat willen we bereiken?

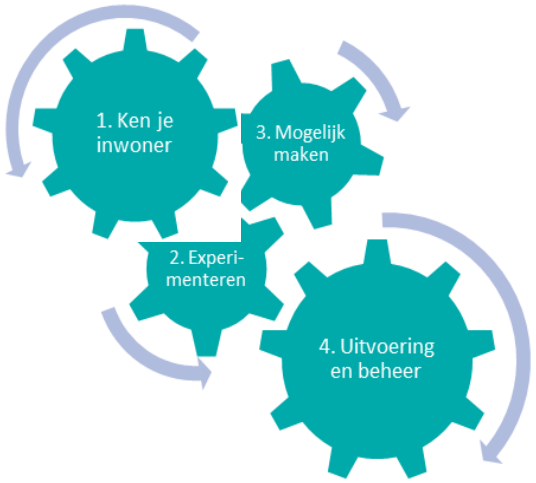
Programma Dienstverlening - Wat gaan we daar voor doen?

Om onze inwoners en ondernemers uiteindelijk onze dienstverlening te laten waarderen op een " 8,5" en dit te houden, kunnen we niet meer blijven werken zoals we deden. We zullen onze inwoners nog beter moeten leren kennen en hen centraal stellen in het verbeteren van de dienstverlening. We werken aan onze dienstverlening, waarbij we de volgende 4 spoorlijnen (onderwerpen/processen) onderkennen:

Spoorlijnen

1. Ken je inwoner
2. Experimenteren
3. Mogelijk maken
4. Uitvoeren en beheren

Om onze dienstverlening goed te kunnen verbeteren werken we met klantreizen. Een klantreis is de reis die wordt afgelegd door een inwoner of ondernemer na een (levens-) gebeurtenis zoals bijvoorbeeld een verhuizing, geboorte of aanvraag vergunning. Door een klantreis te doorlopen leren wij kijken door de 'bril' van de inwoners. Met deze informatie 'kennen we onze inwoner'.

Vanuit de klantreizen gaan we onze dienstverlening vernieuwen door te 'experimenteren' in onze vernieuwde dienstverlening. Door experimenten uit te voeren vergroten we het innoverende vermogen van onze organisatie, doen we ervaring op met nieuwe technologieën en leren we om succesvolle experimenten op te schalen.

De experimenten worden door zelf-organiserende teams uitgevoerd waarbij we in korte tijd nieuwe vormen van dienstverlening worden opgeleverd. Naast experimenten zijn er, om de visie op (digitale) dienstverlening te realiseren, ook randvoorwaardelijke voorzieningen nodig zoals zaakgericht- en datagedreven-werken. Deze vallen onder het 'mogelijk maken spoor'.

We kijken kritisch naar onze dienstverleningskanalen en zorgen dat die aansluiten bij de behoefte van de inwoner/ondernemer. Waarbij het belangrijk is om deze informatie in een voor iedereen begrijpelijke taal aan te bieden. Uitgangspunt is inclusiviteit voor alle inwoners/ondernemers.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	**Realisatie**	**Begroting**	**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2021	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
Lasten	-4.245	-4.456	-3.951	-3.306	-2.700	-2.709
Baten	844	599	586	586	586	586
Saldo voor bestemming	**-3.400**	**-3.857**	**-3.366**	**-2.721**	**-2.114**	**-2.123**
Dotatie/beschikking reserves	538	294	0	0	0	0
Saldo na bestemming	**-2.863**	**-3.563**	**-3.366**	**-2.721**	**-2.114**	**-2.123**

Taakvelden
In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

0.1 Bestuur
0.2 Burgerzaken

Beleidsindicatoren
N.v.t.

Programma 2 Veiligheid

Hoofdkenmerken
Het doel van dit programma is er aan bij te dragen dat elke inwoner zich veilig voelt in zijn of haar leefomgeving. De gemeente heeft, als eerste overheid, een grote verantwoordelijkheid voor de veiligheid van haar inwoners. Dit programma omvat crisisbeheersing, brandweer en openbare orde en veiligheid.

Veiligheid is een breed begrip. Het begrip veiligheid is onder te verdelen in sociale en fysieke veiligheid. Sociale veiligheid heeft betrekking op criminaliteit, op ernstige vormen van overlast en op subjectieve gevoelens van onveiligheid. Fysieke veiligheid heeft betrekking op brandveiligheid, externe veiligheid (zoals risico's voor de omgeving bij bedrijven die omgaan met gevaarlijke stoffen) en beheersing van rampen en crises.

Voor alle veiligheidsitems geldt dat vraagstukken in samenhang worden opgepakt. De gemeente heeft daarbij vaak de regie en werkt intensief samen met veiligheidspartners, zoals de politie, het Openbaar Ministerie en de Veiligheidsregio Fryslân (VRF). Maar ook het jongerenwerk en het gebiedsteam Waadhoeke zijn vaste sparringpartners. Bij multiproblematische casuïstiek wordt de gemeentelijke regie overgedragen aan het Veiligheidshuis Fryslân (VHF).

De dagelijkse brandweerzorg is ondergebracht bij de VRF. Brandveiligheid maakt daar deel van uit. De VRF geeft advies bij vergunningverlening, brandpreventie en brandveilig leven.

Bestaand beleid
Bestuurlijke kaders:
- Collegeprogramma 2022-2026;
- Ontwikkelperspectief Waadhoeke 2018-2028;
- Algemene plaatselijke verordening Waadhoeke (APV);
- Integraal Veiligheidsplan 2019-2022;
- Regionaal Beleidsplan VRF;
- Regionaal Crisisplan VRF 2022-2025;
- Jaarwerkplan politie;
- Beleidsregels 13b Opiumwet gemeente Waadhoeke;
- Beleidsregels Wet Bibob gemeente Waadhoeke 2019;
- VTH Beleid 2019-2022;
- Drank- en Horecaverordening 2019;
- Evenementenbeleid 2019-2023;
- RIEC-convenant;
- Plan van Aanpak Ondermijning gemeente Waadhoeke;
- Hennep-convenant;
- Convenant ter voorkoming van radicalisering en extremisme;
- Convenant AVE Waadhoeke;
- Samenwerkingsverband Zorg- en Veiligheidshuis; en
- Intentieverklaring Friese Norm.

Ontwikkelingen

Integraal veiligheidsplan 2019-2022/ 2023-2026

De gemeente is regisseur op het gebied van integrale veiligheid. Voor de sturing en coördinatie wordt er ieder vier jaar een Integraal Veiligheidsplan (IVP) opgesteld. Dit is een strategisch beleidsdocument dat wordt gebruikt om te sturen op het lokale veiligheidsbeleid. Hierin worden de onderliggende doelstellingen, keuzes en prioriteiten opgenomen.
In 2022 wordt een aanvang gemaakt voor een veiligheidsplan voor de periode 2023-2026. In dit traject worden interne en externe ketenpartners betrokken. Hoofddoelstelling van het IVP is het creëren van beleid waarin een veilige en gezonde leefomgeving voor onze inwoners, ondernemers en bezoekers centraal staat.

Opiumwet

Artikel 13b Opiumwet is het voornaamste instrument dat wordt gebruikt binnen de bestuurlijke aanpak van drugscriminaliteit. Op grond van deze wet is de burgemeester bevoegd om een last onder bestuursdwang op te leggen. Dit kan als in een woning of lokaal (of een daarbij behorend erf) soft- en/of harddrugs worden verkocht, afgeleverd, verstrekt of aanwezig zijn. In de praktijk kan het toepassen van deze bevoegdheid leiden tot:

- een waarschuwing;
- een last onder dwangsom; of
- het sluiten van een pand of perceel.

In 2021 is onderzoek uitgevoerd naar de toepassing van bevoegdheden van de Opiumwet binnen de gemeente Waadhoeke in relatie tot de laatste ontwikkelingen en de rechtspraak. Naast dit onderzoek is de huidige rechtspraak dusdanig in ontwikkeling dat er geen sluitende conclusies konden worden getrokken binnen de ‘nieuwe’ kaders en bijbehorende grenzen. In 2023 zullen ervaring en nieuwe inzichten gebruikt worden om nieuw beleid op te stellen voor een rechtmatige en doeltreffende aanpak op grond van artikel 13b Opiumwet. Naast de afstemming met de omliggende gemeenten is efficiënte samenwerking met de politie en OM van groot belang.

Ondermijning

Gemeenten hebben steeds meer een sleutelrol voor de aanpak van georganiseerde criminaliteit of ondermijning. Zowel gemeente als politie en Belastingdienst beschikken over informatie die kan leiden tot het traceren van ondermijnende praktijken zoals drugshandel, fraude of witwaspraktijken. Hiervoor werken overheidspartijen samen in het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC). In 2020 heeft het RIEC het zogenaamde 'Integraal Ondermijningsbeeld Noord West Fryslân' opgeleverd. Vervolgens is in 2021 het Plan van Aanpak Ondermijning gemeente Waadhoeke vastgesteld en zijn er conform het plan diverse acties ondernomen om ondermijning in de gemeente Waadhoeke tegen te gaan. Daarnaast is in 2022 een intentieverklaring getekend waarmee de provincie Fryslân, het Wetterskip en de Friese gemeenten een gezamenlijke Friese norm hebben gesteld aan de aanpak van ondermijning. De komende periode wordt uitvoering gegeven aan zowel het plan van aanpak als de intentieverklaring.

Cyber(crime)

Zowel binnen de gemeentelijke organisatie als binnen het grondgebied van de gemeente Waadhoeke is het thema cyber(crime) steeds actueler. De gemeentelijke organisatie en -systemen worden onder leiding van de CISO (Chief Information Security Officer) beveiligd en weerbaarder gemaakt. Daarnaast neemt de gemeente binnen het thema cyberveiligheid een rol in bewustwording van gevaren van digitale criminaliteit en aandacht voor preventie.

Toezichthouders openbare ruimte

Vanaf 1 september 2022 zijn er drie toezichthouders openbare ruimte met BOA bevoegdheid in dienst getreden bij de gemeente. Daarbij is specifiek een BOA aangewezen voor het taakveld Jeugd. Zij handelen meldingen en overtredingen af die met betrekking hebben tot leefbaarheid / APV. Het gaat hier niet alleen om de klein leed meldingen, ze houden zich ook bezig met evenementen toezicht en hebben ook een nadrukkelijke rol bij toezicht op jeugdoverlast.

Jaarwisseling

In 2022 is er vanuit Veiligheidsregio Fryslân de regionale evaluatie jaarwisseling 2021 met alle Friese gemeenten vastgesteld. In deze evaluatie worden op basis van ervaringen en tips van andere Friese gemeenten aanbevelingen voor de jaarwisseling van 2022 gegeven. De gemeente Waadhoeke neemt deze aanbevelingen mee en implementeert waar toepasbaar de aanbevelingen in de jaarwisseling van 2022. Er wordt bijvoorbeeld geïnvesteerd in een maatwerk aanpak op de hotspots van de afgelopen jaren, waarbij eigenaarschap vanuit het dorpsbewoners en dorpsbelangen een rol gaat krijgen (samen organiseren, samen verantwoordelijk). Ook gaat de gemeente en betrokken partners aan de voorkant meer integraal samenwerken om organisatoren van carbidploegen, feestelijke activiteiten en de mogelijke overlastgevers in beeld te krijgen. Met deze groepen wordt het gesprek aangegaan over de mogelijkheden die er rondom de jaarwisseling geboden worden, maar ook gewezen worden op de mogelijke consequenties en regels indien dit niet gebeurd. Dit alles bedoeld om enerzijds proactief deze groepen te benaderen over wat de mogelijkheden zijn om, binnen de kaders, iets aan te bieden. Anderzijds bedoeld om een signaal te geven dat de jaarwisseling een leuk feest moet blijven in plaats van aan de achterkant als gemeente en politie repressief op te moeten treden.

Wat willen we bereiken?

Wat gaan we daar voor doen?

We streven naar een veilige woon-, werk-, en leefomgeving

- We sturen besmettingsbrieven* bij inbraken.
- We doen horeca-controles en passen het sanctiebeleid toe.
- We maken een integrale aanpak op jeugdoverlast.
- We nemen jaarlijks deel aan een crisisoefening.
- We actualiseren het integraal veiligheidsplan.

C - De inwoners voelen zich veilig in hun eigen leefomgeving

- Het integraal veiligheidsbeleid actualiseren.
- Meer aandacht besteden aan bewustwording over ondermijning en georganiseerde criminaliteit en hier steviger tegen optreden.
- De boa's gemeentebreed inzetten, waar dat het meest nodig is.

*Na een inbraak wordt de buurt door middel van besmettingsbrief geïnformeerd over de inbraak en de risico's en gevolgen hiervan.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	**Realisatie**	**Begroting**	**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2021	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
Lasten	-3.884	-4.062	-4.302	-4.331	-4.363	-4.363
Baten	35	28	56	56	56	56
Saldo voor bestemming	**-3.849**	**-4.034**	**-4.246**	**-4.275**	**-4.306**	**-4.306**
Dotatie/beschikking reserves	7	45	0	0	0	0
Saldo na bestemming	**-3.842**	**-3.989**	**-4.246**	**-4.275**	**-4.306**	**-4.306**

Taakvelden

In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

1.1 Crisisbeheersing en brandweer
1.2 Openbare orde en veiligheid

Beleidsindicatoren

Programma 2 Openbare Orde en Veiligheid						
Indicator	**Eenheid**	**Waad hoeke**	**Neder land**	**Bron**	**Perio-de**	**Beschrijving**
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 inwoners van 12-18 jaar	8	8	Stichting Halt	2021	Het aantal verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12 tot 18 jaar. Jongeren van 12 tot 18 jaar die een licht strafbaar vergrijp plegen, worden door de politie of leerplichtambtenaren naar Bureau Halt verwezen voor een passende Halt-straf.
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	5,85	17,57	CBS - Diefstallen	2021	Het aantal winkeldiefstallen per 10.000 inwoners.
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2,9	4,3	CBS - Criminaliteit	2021	Het aantal geweldsmisdrijven. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	0,7	1,3	CBS - Diefstallen	2018	Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.

Programma 2 Openbare Orde en Veiligheid						
Vernieling	Aantal per 1.000 inwoners	5	6,1	CBS - Criminaliteit	2021	Hieronder vallen brandstichting, alle vormen van vernieling en misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag.

Bovenstaande beleidsindicatoren zijn voorgeschreven.
Bron: www.waarstaatjegemeente.nl (datum 27-09-2022)

Programma 3 Verkeer, Vervoer en Waterstaat

Hoofdkenmerken
In dit programma zijn de twee belangrijkste taken: het waarborgen van de bereikbaarheid van de stad en de kernen in onze gemeente en het verbeteren van de verkeersveiligheid.
De bereikbaarheid van de stad en de kernen betreft niet alleen de bereikbaarheid over de weg (auto, fiets etc.), maar ook de bereikbaarheid over waterwegen en per openbaar vervoer (spoor en bus).
Dit programma omvat de wegen, waterwegen, spoorwegen, fietspaden, openbaar vervoer en het parkeerbeleid. Het regulier onderhoudsplan is terug te vinden in de paragraaf ‘onderhoud kapitaalgoederen’.

Bestaand beleid
Bestuurlijke kaders:
- Collegeprogramma 2022-2026;
- Ontwikkelperspectief Waadhoeke 2018-2028;
- Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030;
- Nationale Agenda Laadinfrastructuur;
- Provinciaal Uitvoeringsprogramma Verkeer en Vervoer 2021;
- Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte Tracébesluit Haak om Leeuwarden;
- Gebiedsinrichtingsplannen Ritsumasyl, Deinum en Marsum;
- Mobiliteitsvisie Waadhoeke;
- Beheerplan wegen 2019-2022.

Ontwikkelingen
Omgevingswet
De Omgevingswet gaat over het gebruik van de fysieke leefomgeving en over activiteiten die gevolgen daarvoor kunnen hebben. Zo kan verkeersveiligheid in bepaalde gebieden tot extra voorzieningen leiden, bereikbaarheid tot parkeernormen en duurzaamheid en milieu tot maatregelen gericht op beperking van geluid en emissiewaarden. De in 2021 vastgestelde Mobiliteitsvisie kan zonder grote aanpassingen als onderlegger worden gebruikt voor de Omgevingsvisie.

Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 (SPV 2030)
Het Rijk, de provincies, de gemeenten en de vervoerregio's hebben samen met de maatschappelijke partijen een nieuwe aanpak beschreven om de verkeersveiligheid structureel te verbeteren (SPV 2030). Door samen te werken en ieder vanuit de eigen verantwoordelijkheid een bijdrage te leveren kan de veiligheid in het verkeer worden verbeterd.

Elektrisch rijden
Het aandeel elektrische auto's groeit gestaag en worden meer betaalbaar voor huishoudens. Daarmee zal ook de vraag naar de benodigde laadvoorzieningen toenemen. Een enorme opgave. Via de Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL) werken overheden aan het waarmaken van deze opgave. Inmiddels is er een 25-tal aanvragen ingediend voor een openbare laadpaal en zijn de eerste palen in gebruik genomen.

Fietsverkeer
Door de aanhoudende groei van het fietsgebruik en met name van de e-bike zullen fietsvoorzieningen moeten worden uitgebreid en geoptimaliseerd. In het kader van fietsveiligheid is het van belang dat bestaande paden een kwaliteitsimpuls krijgen. Daarbij gaat het onder meer om passende breedte, veilige wegkruisingen en oversteken en rijcomfort. De thema's fietsverkeer en veiligheid hebben een prominente plek in de gemeentelijke Mobiliteitsvisie.

Fietsveiligheid
Het aantal verkeersslachtoffers stijgt, vooral onder ouderen. Van de fietsongevallen is maar liefst 45% ouder dan 60 jaar. Veel ouderen durven na een ongeval niet meer te fietsen. Dat heeft impact op de gezondheid, zelfredzaamheid en sociale betrokkenheid in de maatschappij.

Waadhoeke was de 2e Friese gemeente waar het project Doortrappen wordt uitgerold. Doel van dit project is iedereen zo lang mogelijk veilig laten fietsen, zowel jong als oud. Bewustwording van het aspect fietsveiligheid staat daarbij centraal.

Subsidieregelingen
Gezien de landelijke aandacht voor de verkeersveiligheid en ontwikkelingen binnen dit terrein zijn er meerdere subsidiemogelijkheden. In de Mobiliteitsvisie en in deze begroting is daar rekening mee gehouden door er van uit te gaan dat voor een deel van de maatregelen ook cofinanciering beschikbaar is. Voorwaarde is wel dat, om voor subsidie in aanmerking te komen, je ook zelf budget beschikbaar moet hebben. Bij de vaststelling van de Mobiliteitsvisie is een meerjarig uitvoeringsbudget van € 700.000,- gesteld.

Wat willen we bereiken?

Wat gaan we daar voor doen?

Verbeteren verkeersveiligheid

- We maken een eenduidige ordening en inrichting van wegen.
- We zorgen dat er veilig binnen/ buiten de bebouwde kom gefietst kan worden.
- We geven educatie, doen aan gedragsbeïnvloeding en handhaven.

Behoud en verbetering bereikbaarheid

- We optimaliseren de bewegwijzering.
- We maken aantrekkelijkere fietsverbindingen/-netwerken.
- We gaan in overleg met provincie over het behoud van de kwaliteit van het OV.
- We werken samen met de provincie aan de voorbereidingen voor de verbredingen van de bocht in het Van Harinxmakanaal.

Verbeteren leefbaarheid

- We starten voorlichting-, en gedragscampagnes.

Bevorderen duurzaamheid

- We plaatsen in 2023 de eerste palen op 'strategische plekken'
- We staan positief tegenover nieuwe initiatieven op het gebied van (deel)mobiliteit.

C - Een veilig, betrouwbaar en duurzaam verkeers- en vervoerssysteem voor iedereen en voor alle vervoersmiddelen

- We gaan aan de slag met de uitvoering van de maatregelen uit de Mobiliteitsvisie.
- We plaatsen (strategische) laadpalen op belangrijke plekken met veel bezoekers
- In aansluiting op de actualisatie van de binnenstadsvisie bekijken we in Franeker of de bevoorrading slimmer kan worden georganiseerd, zodat de verkeersdrukte afneemt.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten	-9.354	-10.846	-8.879	-8.879	-8.879	-8.879
Baten	601	421	135	135	135	135
Saldo voor bestemming	**-8.753**	**-10.425**	**-8.744**	**-8.744**	**-8.744**	**-8.744**
Dotatie/beschikking reserves	413	726	0	0	0	0
Saldo na bestemming	**-8.340**	**-9.699**	**-8.744**	**-8.744**	**-8.744**	**-8.744**

Taakvelden

In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

2.1 Verkeer en vervoer
2.2 Parkeren
2.3 Recreatieve havens
2.4 Economische havens en waterwegen

Beleidsindicatoren

N.v.t.

Programma 4 Economie

Hoofdkenmerken
Dit programma beschrijft onze ambities op het gebied van economie. Het omvat alle activiteiten die bijdragen aan een krachtige en toekomstbestendige economische structuur. De activiteiten van het programma zijn gericht op het aantrekken/behouden van bedrijven en toeristen. Dit bevordert de werkgelegenheid en daarmee het woon- en leefklimaat van Waadhoeke.

Provinciaal beleid en rijksbeleid hebben invloed op onze lokale economische mogelijkheden en omstandigheden.

Bestaand beleid
Bestuurlijke kaders:
- Collegeprogramma 2022-2026;
- Ontwikkelperspectief Waadhoeke 2018-2028;
- Verordening Romte e.a. provinciaal beleid;
- (Geactualiseerde) Binnenstadvisie Franeker;
- Convenant Bedrijventerreinen Noordwest Fryslân;
- Nota Recreatie en Toerisme 'Beleef Waadhoeke';
- Sociaal Economisch Actieprogramma NWF.

Ontwikkelingen
Algemeen
De Nederlandse economie groeide in 2021 met 4,8 procent. De groei was kleiner dan in een aantal ons omringende landen (België, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk) en ook kleiner dan gemiddeld in de Europese Unie. Maar de krimp in 2020 van 3,8 procent was ook kleiner dan in die landen, waardoor de economie van Nederland toch sneller is hersteld dan die van de ons omringende landen. Ten opzichte van het pre-coronajaar 2019 bedroeg de groei van de Nederlandse economie 0,8 procent.

Achter de positieve economische groei schuilen echter grote verschillen tussen sectoren. Een deel van de bedrijfstakken kampte ook in 2021 met de beperkingen door corona, zoals de horeca en de sector recreatie, cultuur en sport. De productie van de industrie was echter hoger dan ooit. Het steunbeleid van de overheid heeft ook in 2021 mede geleid tot een historisch laag aantal faillissementen van bedrijven en historisch lage werkloosheid.

De effecten van de conjunctuur, volgen voor de provincie Fryslân altijd later. De Friese economie kromp in 2020 t.o.v. 2019 met 3 procent en maar herstelde zich in 2021 en groeide t.o.v. 2020 met 4% . Dit kwam ook uit de werkgelegenheidscijfers naar voren. Tussen april 2019 en april 2020 is in Fryslân de werkgelegenheid na vier jaren van toenemende werkgelegenheid met 0,9% afgenomen, maar steeg tussen april 2020 en april 2021 met 2,4%. De werkgelegenheid van Waadhoeke nam toe met 2,3%.

Grootste opgave voor de komende jaren is de vervangingsvraag van personeel. Door demografische ontwikkelingen zijn er over 8-10 jaar 4.000 fulltime banen die vervuld moeten worden.

Leren en werken in je eigen regio
In bepaalde sectoren is het voor bedrijven lastig om aan goed personeel te komen. De gemeente kan kansen benutten door (meer) met bedrijfsleven en onderwijsinstellingen samen te werken aan het optimaliseren van de aansluiting tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Dit is een belangrijke pijler in het Sociaal Economisch Actieprogramma. Doel is het behoud van jongeren in de regio met passend werk en het borgen van continuïteit van bedrijven door o.a. innovatie.

Retailsector
De detailhandel herstelde zich na twee zware coronajaren, maar heeft naast de toenemende internethandel, demografische ontwikkelingen (ontgroening en vergrijzing), schaalvergroting van winkels, nu ook te maken met de hoge energieprijzen. Verwacht wordt dat hier klappen zullen vallen. Leegstand in winkelgebieden ligt op de loer.

Bedrijventerreinen
Handel, industrie, dienstverlening en overige bedrijvigheid zijn voornamelijk geconcentreerd in en rond Franeker en de grotere kernen St.-Annaparochie, Berltsum, Dronryp, Menaam en Winsum. In met name Franeker (Kie) en Dronryp (Dronryp-West) liggen vrije kavels voor het vestigen van nieuwe bedrijven.

Land- en tuinbouw
Het platteland wordt gedomineerd door de landbouwsector en (glas)tuinbouw. Het zijn belangrijke economische pijlers van de gemeente. De glastuinbouw is in Waadhoeke bij Sexbierum, Bitgum en Berltsum sterk vertegenwoordigd. Een voor de werkgelegenheid belangrijke sector. In verbinding staan met deze sector is daarom steeds meer van belang, ook vanwege de landbouwtransitie opgaven waar de sector mee te maken heeft.

Toerisme
Toerisme groeit. De verwachting is dat vergeleken met 2017 het aantal buitenlandse toeristen dat Nederland aandoet in 2030 minimaal met zo'n 50% stijgt van 18 miljoen in 2017naar 29 miljoen in 2030. Los van deze lange termijn ontwikkeling zien we a.g.v. Corona dat in 2020 en 2021 juist het binnenlands toerisme een enorme groei heeft doorgemaakt. In Waadhoeke lijkt deze trend zich door te zetten en zien we een aanhoudende groei van diverse kleinschalige initiatieven.

Door concreet aan de slag te gaan met de drie actielijnen uit het uitvoeringsprogramma uit de nota Toerisme, onderscheiden we ons positief als recreatief-toeristische regio. Met als gevolg meer bezoekers, bestedingen en werkgelegenheid. Tevens kunnen we hierdoor slim groeien met oog voor belangrijke opgaven als natuurzonering, biodiversiteit, landbouw en mobiliteit.

Hierbij fungeren UNESCO Werelderfgoed Waddenzee, het Planetarium in Franeker als recreatief-toeristische bestemming en het landschap als uithangbord.

Duurzaamheid
Het klimaat verandert door de uitstoot van broeikasgassen. De energievoorraad van olie en gas is eindig en milieubelastend. Bedrijven zullen daarop moeten anticiperen en de gemeente wil hierin ondersteunen. Naast een brede duurzame bedrijfsvoering zie je de afgelopen periode dat vooral opwek van energie en de beperkte net capaciteit aandacht vraagt.

Wat willen we bereiken?

Wat gaan we daar voor doen?

Behouden en aantrekken werknemers, bedrijven en bezoekers

- We zetten in op het verbeteren van innovatie en ondernemerschap.
- We zetten in op het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.
- We zetten in op het versterken van het woon-, en vestigingsklimaat.
- We werken slimmer samen.
- We brengen focus aan op de samenwerken in de regio, met name in Noordwest-Friesland
- We geven uitvoering aan de 13 businesscases van het sociaal economisch actieprogramma

Stimuleren van waardevol toerisme

- We zetten in op het verbeteren van zichtbaarheid en samenwerking.
- We versterken Franeker als toeristische trekker.
- We versterken het landschap als toeristische trekker.
- We bieden ruimte voor extra bedrijvigheid in de agrarische sector, bijvoorbeeld kamperen bij de boer. Zulke kleinschalige initiatieven zijn ook goed voor de leefbaarheid op het platteland en voor het toerisme.

Zorgen voor vitale en aantrekkelijke winkelcentra (Franeker en St. Annaparochie)

- We blijven in nauw contact met de ondernemers in deze winkelgebieden en werken op diverse manieren aan de vitaliteit.
- We investeren in de openbare ruimte.
- We zetten in op kwantitatief en kwalitatief meer aanbod van activiteiten en evenementen en meer bekendheid door inzet van diverse promotiekanalen.
- We actualiseren de visie op de binnenstad van Franeker en gaan aan de slag met de acties die hieruit voortvloeien
- We zetten de samenwerking via het binnenstadsmanagement Franeker voort
- We werken aan een visie voor Sint Annaparochie en werken toe naar een duidelijke uitvoeringsagenda

Verbeteren ondernemersklimaat

- We verbeteren de relatie ondernemer – gemeente.
- We verbeteren dienstverlening naar ondernemers.
- We verbeteren het faciliteren van ondernemers
- We richten binnen de huidige webomgeving een digitaal Ondernemersloket in
- Ondernemers bieden we ondersteuning bij het zoeken naar subsidies en mogelijkheden om te verduurzamen en te innoveren.
- We nemen het huidige inkoop- en aanbestedingsbeleid onder de loep, met aandacht voor duurzaamheid, lokale werkgelegenheid en de werving van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.
- We gaan meer communiceren via diverse mediakanalen waaronder het verzenden van digitale nieuwsbrieven
- We werken aan de relatie door bedrijfsbezoeken, bijwonen en/of organiseren netwerkbijeenkomsten en periodiek overleg met ondernemersverenigingen
- We bieden een programma aan voor startende ondernemers

C - Ondernemers krijgen ruimte en kansen voor duurzame ontwikkeling, waar mogelijk met maatwerk

De doelstellingen uit het coalitieakkoord zijn hiervoor opgenomen onder het kopje ‘Verbeteren ondernemersklimaat’.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten	-1.796	-2.598	-2.368	-1.254	-1.493	-1.217
Baten	890	1.393	1.472	359	598	322
Saldo voor bestemming	**-906**	**-1.205**	**-895**	**-895**	**-895**	**-895**
Dotatie/beschikking reserves	164	293	0	0	0	0
Saldo na bestemming	**-743**	**-911**	**-895**	**-895**	**-895**	**-895**

Taakvelden

In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen
3.4 Economische promotie

Beleidsindicatoren

Programma 4 Economie						
Indicator	**Eenheid**	**Waad hoeke**	**Neder land**	**Bron**	**Perio-de**	**Beschrijving**
Functiemenging	%	43,7	53,3	CBS BAG / LISA - bewerking ABF Research	2021	De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken).
Vestigingen (van bedrijven)	Per 1.000 inw.15-65jr	157,6	165,1	LISA	2021	Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.
Banen	Aantal per 1.000 inwoners	580,4	805,5	LISA	2021	Onder een baan wordt een vervulde positie verstaan. Dit betreffen zowel fulltimers, parttimers als uitzendkrachten. De indicator betreft het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 tot en met 65 jaar.

Bovenstaande beleidsindicatoren zijn voorgeschreven.
Bron: www.waarstaatjegemeente.nl (datum 27-09-2022)

Programma 5 Onderwijs

Hoofdkenmerken
Het doel van dit programma is een bijdrage te leveren aan kwalitatief goed onderwijs. Dit moet een kansrijke ontwikkeling bieden aan alle in de gemeente woonachtige kinderen en jongeren, en soms ook aan volwassenen.

De gemeente heeft de regiefunctie in het lokaal onderwijsbeleid. Dit betekent dat we ons richten op de huisvesting van scholen en op kinderen met (onderwijs-)achterstanden. Daarnaast zorgt de gemeente voor de gymnastiekaccommodaties en het vervoer daar naartoe, voor het leerlingenvervoer speciaal onderwijs en voor het bestrijden van schooluitval.
In regionaal verband biedt de gemeente basiseducatie, beroepsonderwijs en het NT2 onderwijs (Nederlands als tweede taal) aan statushouders.

Waadhoeke hecht aan goed en bereikbaar onderwijs. Het primair onderwijs moet evenwichtig gespreid zijn over de gemeente. Als dat voor instandhouding nodig is, stimuleren we totstandkoming van samenwerkingsscholen door bekostiging van (vervangende) nieuwbouw of uitbreiding van scholen. Samen met onderwijsbesturen heeft Waadhoeke een toekomstvisie op goed bereikbaar onderwijs gemaakt. Demografische ontwikkelingen -o.a. leidend tot daling van leerlingenaantallen- hebben in deze visie een prominente plek.

Vanuit onze gemeentelijke regiefunctie bevorderen we verbinding tussen het onderwijsveld en het sociale domein. We richten ons onder andere op het voorkomen schoolverzuim, aanpak van onderwijs- achterstanden en samenwerking met ons Gebiedsteam. Eveneens bevorderen we de verbinding tussen het voortgezet onderwijs en de regionale arbeidsmarkt: het programma 'leren en werken in je eigen regio'.

Verder zet Waadhoeke in op terugdringen van laaggeletterdheid. Het Friesland College verzorgt in opdracht van de gemeente opleidingen op het gebied van alfabetisering, Nederlands als 2e taal en training van de vrijwilligers en taalcoördinatoren van de zogenaamde DigiTaalHuizen. Volwassenen kunnen daar onder andere terecht om te leren beter te lezen, schrijven en rekenen. We hebben twee DigiTaalhuizen in onze gemeente: in Franeker en in St.-Annaparochie.

Dit programma omvat basisonderwijs, voorgezet onderwijs, gymnastiekonderwijs, onderwijshuisvestingsvoorzieningen, onderwijsbegeleiding, leerlingenvervoer, onderwijsachterstandenbeleid en onderwijs aan volwassenen.

Bestaand beleid
Bestuurlijke kaders:
- Collegeprogramma 2022-2026;
- Ontwikkelperspectief Waadhoeke 2018-2028;
- Verordening Leerlingenvervoer Waadhoeke 2018;
- Onderwijsvisie;
- Beleidsnotitie onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022;
- Integraal Huisvestingsplan 2021-2024;
- Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022.

Ontwikkelingen

Onderwijshuisvesting

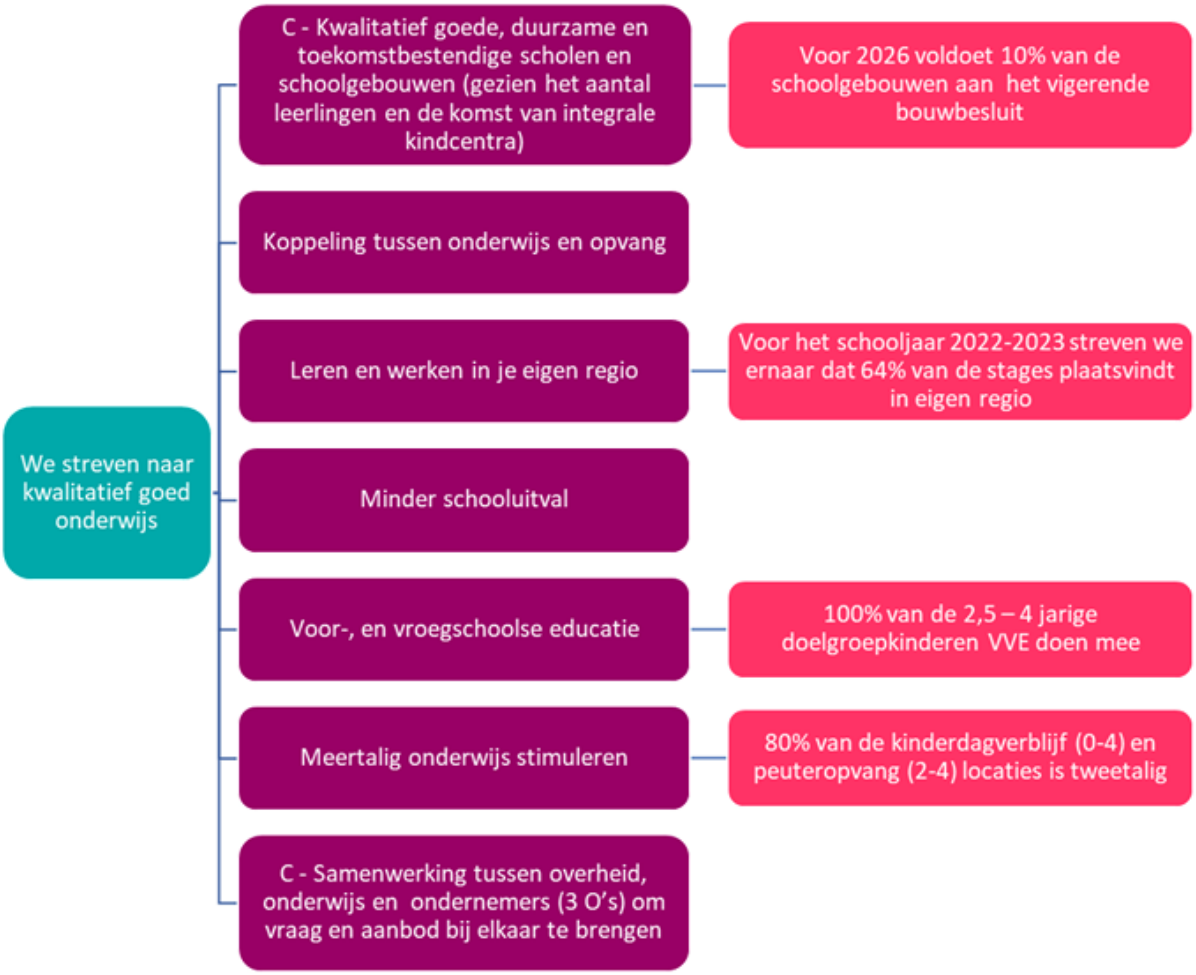
Een Integraal Huisvestingsplan (IHP) legt de basis voor onze investeringen in nieuw- of verbouw van schoolgebouwen. In 2020 is, in nauwe samenwerking met de schoolbesturen, het IHP voor Waadhoeke vastgesteld door de gemeenteraad. In het IHP is vastgelegd dat de AMS en De Kabas de hoogste prioriteit krijgen. Voor de realisatie van deze projecten wordt uitgegaan van een alternatieve wijze van financieren. Samen met alle schoolbesturen is uitvoerig onderzocht welke vorm van alternatieve financiering het best passend voor de projecten in de gemeente Waadhoeke. Hierbij is de keuze gevallen op de Stichting Maatschappelijk Vastgoed. Voor de projecten AMS en De Kabas is gestart met het opstellen van een ontwikkelingsplan met normkostenraming en stichtingskostenraming. Uit vooronderzoeken is gebleken dat het gebouw it Finster bouwkundig en installatietechnisch in slechte staat verkeert. Er loopt nu een aanvullend onderzoek om te bezien of dit pand in stand gehouden moet/kan worden. Dit heeft helaas gezorgd voor enige vertraging. Het ontwikkelingsplan met normkostenraming en stichtingskostenraming wordt afgesloten met een voorbereidingsbesluit en zal in het eerste kwartaal van 2023 gereed zijn. Op dat moment zijn de financiële gevolgen ook duidelijk. Daarna wordt gestart met de programmafase (bijvoorbeeld inhoudelijk en technisch programma van eisen). Streven is om dit in het 3e kwartaal van 2023 te hebben afgerond. De geplande investeringen uit het IHP in 2023 schuiven dus door omdat er eerst besluitvorming rondom de AMS moet plaatsvinden.

NPO middelen

In het kader van het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) is geld beschikbaar gekomen om de achterstanden in het onderwijs als gevolg van corona aan te pakken. De komende tweeënhalf jaar trekt de rijksoverheid in totaal € 8,5 miljard uit voor dit programma. Het geld komt terecht bij scholen, kinderopvanginstellingen, jeugdhulporganisaties en gemeenten.

Op 22 juli 2021 zijn de NPO middelen per gemeente bekend gemaakt en toegelicht in een brief gericht aan alle gemeenten. De gemeenten ontvangen samen in totaal circa € 300 miljoen om de onderwijsvertragingen opgelopen door corona tegen te gaan. De gemeente Waadhoeke ontvangt circa € 680.000 voor de gehele periode (schooljaren 2021/2022 en 2022/2023). De middelen worden middels een specifieke uitkering uitgekeerd. De middelen mogen daarom enkel aan de beschreven doelen besteed worden en moeten door middel van een SiSa verklaring verantwoord worden aan het rijk. De middelen worden ingezet voor extra inzet van de zorg op school, cultuur-, natuur- en milieueducatie, meertaligheid, sport en gezondheid en taalontwikkeling/bibliotheek op school.

Wat willen we bereiken?

Wat gaan we daar voor doen?

C - Kwalitatief goede, duurzame en toekomstbestendige scholen en schoolgebouwen (gezien het aantal leerlingen en de komst van integrale kindcentra)

- Wij nemen een voorbereidingsbesluit voor de realisatie van de vervangende nieuwbouw voor de AMS en De Kabas.
- Bij nieuwe projecten onderzoeken we de mogelijkheden van clusteren van voorzieningen en multifunctioneel gebruik zodat de voorzieningen ook in de toekomst kunnen blijven bestaan. In dit kader faciliteren wij onderzoeken naar samenwerkingsscholen.
- Het integraal huisvestingsplan actualiseren we onder andere op thema's als duurzaamheid en luchtkwaliteit/ ventilatie, maar ook op bijgestelde prognoses.
- C - Bij nieuw- of verbouw stimuleren wij de samenwerking tussen onderwijs, zorg, sport, cultuur en kinderopvang.

Koppeling tussen onderwijs en opvang

- Per situatie worden afspraken gemaakt over de investeringen in functies van een (I)KC.
- In geval van groei van een school proberen we in gezamenlijkheid de opvangfaciliteiten te behouden.
- De middelen die we ontvangen hebben in het kader van NPO zetten we in om de samenwerking tussen onderwijs, opvang, sport, cultuur en zorg te versterken en uit te breiden.

Leren en werken in je eigen regio

- We continueren het programma 'leren en werken in je eigen regio' en maken dit integraal onderdeel van het totale voortgezet onderwijs in Waadhoeke.
- Met gebruik van de NPO middelen gaan we extra inzetten op de verbinding tussen basis- en voortgezet onderwijs en de lokale arbeidsmarkt. We onderzoeken of hierbij ook een koppeling gemaakt kan worden naar jongeren met afstand tot de arbeidsmarkt en/of thuiszitters.

Minder schooluitval

- We faciliteren waar mogelijk het plan van It Twalûk en De Bolder om meer leerlingen uit de buurt van Franeker een passend aanbod te geven.
- We continueren de subsidie aan de Einsteinclass.
- We regelen goed vervoer voor leerlingen die aangewezen zijn op een verder gelegen school en daardoor aanspraak maken op de regeling leerlingenvervoer.
- We stellen een nieuwe verordening op voor leerlingenvervoer.

Voor-, en vroegschoolse educatie

- We stellen voldoende VVE middelen beschikbaar stellen voor het aanbieden van kwalitatief en effectief VVE.
- We maken heldere afspraken voor de evaluatie van het beleid met de kinderopvangorganisaties.
- We maken resultaatafspraken VVE voor de vroegschoolse educatie met het primair onderwijs.
- We zetten in op actieve ouderparticipatie voor ouderbetrokkenheid en maken hierover afspraken met instellingen.
- Wij zorgen voor het aanbod en bekostiging van de deelname van peuters van ouders die niet in aanmerking komen voor de kinderopvangtoeslag (twee dagdelen per week binnen peuteropvang of kinderdagverblijf).

- Wij zorgen er voor dat de peuters op het AZC een educatief aanbod in de peuteropvang op het AZC krijgen met een erkend VVE programma en ouderbetrokkenheid.
- Wij bekostigen binnen het Onderwijs Achterstanden beleid de extra inzet en ondersteuning voor de schakelklas op het AZC.
- We zorgen in samenwerking met de JGZ voor meer toeleiding van de doelgroepkinderen naar VVE.
- We zorgen voor meer afstemming tussen de JGZ, kinderopvang, Boekstartcoaches van de bibliotheek en de gebiedsteams om gezamenlijk ouders te stimuleren voor de deelname aan VVE.

Meertalig onderwijs stimuleren

- Het cultuureducatieprogramma Waadzinnig geeft structureel aandacht aan de meertaligheid van Waadhoeke.
- We zorgen er voor dat alle scholen toegang hebben tot meertalig lesmateriaal.
- We zetten in op een doorgaande leerlijn.
- We zetten op lokaal niveau extra in op de taalontwikkeling, met aandacht voor het voorlezen en meertaligheid; afspraken met de kinderopvangorganisaties, bibliotheek en andere betrokken instellingen.
- We breiden de aanpak van dBos (de Bibliotheek op school) uit naar zoveel mogelijk (basis)scholen in Waadhoeke.

C - Samenwerking tussen overheid, onderwijs en ondernemers (3 O's) om vraag en aanbod bij elkaar te brengen

- We zetten in op het O3-concept. We gaan verder met de ondersteuning van O3 op het voortgezet onderwijs in Waadhoeke. Daarnaast gaan we inzetten op de verbinding tussen basis- en voortgezet onderwijs en de lokale arbeidsmarkt. We onderzoeken of hierbij ook een koppeling gemaakt kan worden naar jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt en/of thuiszitters.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten	-6.365	-6.553	-6.592	-6.646	-6.714	-6.768
Baten	1.100	1.493	1.182	1.182	1.182	1.182
Saldo voor bestemming	**-5.265**	**-5.060**	**-5.409**	**-5.464**	**-5.531**	**-5.586**
Dotatie/beschikking reserves	-326	-233	18	18	18	18
Saldo na bestemming	**-5.590**	**-5.293**	**-5.392**	**-5.446**	**-5.514**	**-5.568**

Taakvelden

In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

4.1 Openbaar basisonderwijs
4.2 Onderwijshuisvesting
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken

Beleidsindicatoren

Programma 5 Onderwijs						
Indicator	**Eenheid**	**Waad hoeke**	**Neder land**	**Bron**	**Perio-de**	**Beschrijving**
Absoluut verzuim	Per 1.000 leerlingen	4,6	2,5	DUO/Ingrado	2021	Er wordt gesproken van absoluut verzuim als een leerplichtige en/of kwalificatie plichtige jongere niet op een school of instelling staat ingeschreven (schooljaar2017-2018).
Relatief verzuim	Per 1.000 leerlingen	26	19	DUO/Ingrado	2021	Er is sprake van relatief verzuim als een jongere wel op een school staat ingeschreven, maar gedurende een bepaalde tijd de lessen/praktijk verzuimt. Ook veelvuldig te laat komen kan hiertoe worden gerekend (schooljaar 2017-2018).
Voortijdige school verlaters totaal (VO + MBO)	%	1,6	1,9	DUO/Ingrado	2021	Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat (schooljaar 2017-2018).

Bovenstaande beleidsindicatoren zijn voorgeschreven.
Bron: www.waarstaatjegemeente.nl (datum 27-09-2022)

Kanttekening: de tabel afkomstig van waarstaatjegemeente.nl bevat niet de juiste cijfers. Jaarlijks krijgt de raad de juiste cijfers via het jaarverslag met betrekking tot leerplicht in het vierde kwartaal volgend op het schooljaar.

Programma 6 Sport, Cultuur en Recreatie

Hoofdkenmerken
Het doel van dit programma is het initiëren en in stand houden van voorzieningen op het gebied van cultuur, sport en recreatie. Deze voorzieningen dragen bij aan levendigheid, maatschappelijke participatie, gezondheid en een aantrekkelijke woon- en leefomgeving.

Waadhoeke heeft veel voorzieningen op het vlak van sport, cultuur en recreatie. Deze zijn gericht op de eigen inwoners, zoals bibliotheken en sportvoorzieningen, maar ook op bezoekers van buiten de gemeente, zoals theater De Koornbeurs, Museum Martena en De Aerden Plaats. Waadhoeke kent ook veel particuliere musea, waaronder het schoolplaten-museum in Deinum.
Ook voor wat betreft amateuristische kunst- en cultuurbeoefening kent Waadhoeke een breed aanbod. Zo zijn toneel- en muziekverenigingen in de gehele gemeente te vinden, veelal in nauwe verbinding met dorpshuizen en wijkcentra die de activiteiten onderdak bieden.

Cultuur wordt dan ook vaak gezien als de stille kracht in de maatschappij welke zorgt voor meer sociale cohesie en verbondenheid. In de afgelopen coronaperiode hebben we gezien wat het wegvallen van het culturele leven betekent voor de mienskip.

Cultuur, in al haar facetten, bepaalt voor een belangrijk deel de identiteit van een gemeente. In Waadhoeke lezen we deze identiteit niet alleen af aan het brede cultuuraanbod, het landschap en de bebouwing, maar ook aan de taal. Naast de twee Rijkstalen, het Nederlands en het Fries, wordt in Waadhoeke het Bildts en het Franekers gesproken. Deze meertaligheid in onze gemeente beschouwen we als een groot goed waarmee we ons onderscheiden van andere gemeenten.

Met 110 amateur sportverenigingen in de gemeente is het in elk dorp en in de stad mogelijk om te sporten. Op het kaatsveld, in de sporthal, op fiets- en wandelpaden; op zeer veel manieren zijn inwoners uit Waadhoeke aan het sporten en bewegen. Sport brengt mensen in beweging. Dit draagt bij aan het verbeteren van de gezondheid, het vergroten van het zelfvertrouwen en aan de ontwikkeling van sociale vaardigheden. Daarom willen we dat zoveel mogelijk mensen hieraan deelnemen.

We zorgen voor kwalitatief goede sportaccommodaties en een openbare ruimte die uitnodigt om te bewegen. Daarnaast geven we sportbesturen advies en ondersteuning als daar behoefte aan is. In veel dorps- en wijkgemeenschappen is de sportvereniging het 'sociale cement' van de samenleving. Daarom stimuleren we verenigingen om meer samen te werken en te innoveren door nieuwe sportaanbod aan te bieden. Kaatsen wordt in vrijwel de gehele gemeente beoefend. Daarmee onderscheidt Waadhoeke zich als dé kaatsgemeente.

Bestaand beleid
Bestuurlijke kaders:
- Collegeprogramma 2022-2026;
- Ontwikkelperspectief Waadhoeke 2018-2028;
- Nota taalbeleid 'Waadhoeke, lân fan taal';
- Nota sport- en beweegbeleid 'Waadhoeke beweegt mee', inclusief Speeltuinenbeleid;
- Nota cultuurbeleid 'kultuer yn Waadhoeke, mei-inoar meitsje we it mei!'
- Beleidsharmonisatie binnensport Waadhoeke;
- Beleidsharmonisatie buitensport Waadhoeke;
- Subsidieregeling Amateurkunst Waadhoeke 2019.

Ontwikkelingen

Cultuur

Ook in 2023 geven we uitvoering aan het gemeentelijk cultuurbeleid zoals verwoord in de nota 'Kultuer yn Waadhoeke, mei-inoar meitsje we it mei'. De uitvoering vindt plaats op basis van het uitvoeringsprogramma 'Yn ferbining', welke begin 2021 door het college is vastgesteld.

Bij de uitvoering hebben we specifiek aandacht voor de gevolgen die de coronapandemie heeft voor het cultuurveld en hoe we de opstart van het culturele leven zo goed mogelijk kunnen ondersteunen.

Het Koninklijk Eise Eisinga Planetarium is in de race voor het predicaat UNESCO werelderfgoed. Begin 2022 heeft Nederland de formele nominatie ingediend bij UNESCO. Medio 2023 neemt de UNESCO hier een besluit over.

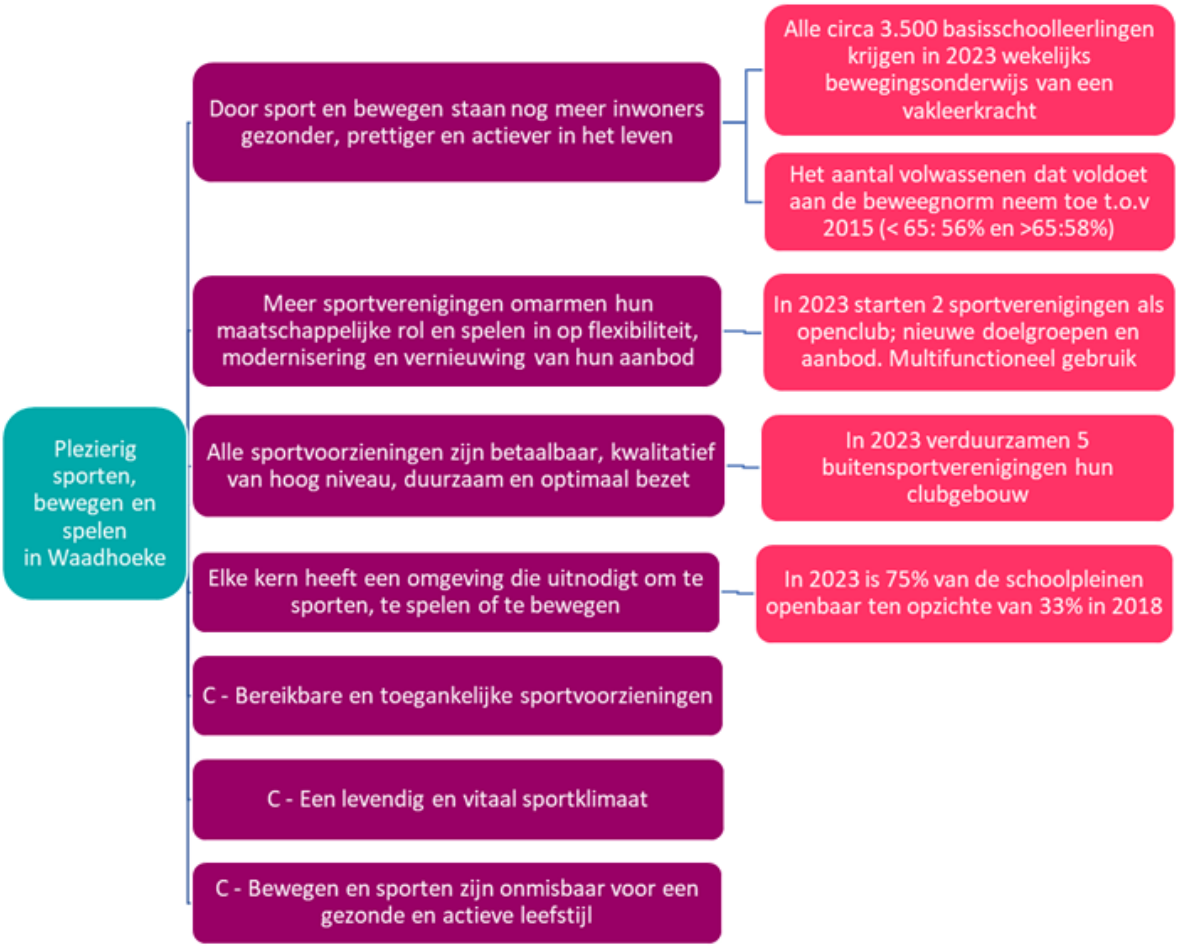
Meertaligheid

Ook in 2023 geven we uitvoering aan het gemeentelijk meertaligheidsbeleid zoals verwoord in de nota 'Waadhoeke, Lân fan Taal'. Aan de hand van de 3 begrippen *vertrouwd, zichtbaar* en *uitnodigend* maken we werk van ons streven naar meer gebruik van het Fries, Bildts en Franekers in een meertalige gemeente waar het vanzelfsprekend is om deze talen naast en door elkaar te gebruiken. Dit doen we in nauwe samenwerking met het Taalplatform Waadhoeke en de meertaligheidscoördinator Waadhoeke.

Sporten en Bewegen

In het sport- en beweegbeleid 'Waadhoeke beweegt mee!' (2019) zijn per thema de uitgangspunten uitgewerkt in een ambitie, maatschappelijke doelen, beleidsvoornemens en –acties. In 2023 zal er verder uitvoering worden gegeven aan dit beleid met extra aandacht voor de impact van coronapandemie op het beweeggedrag van inwoners en de gevolgen voor de georganiseerde sport(verenigingen) en het beweegvriendelijke maken van de openbare ruimte.

Sport - Wat willen we bereiken?

Sport - Wat gaan we daar voor doen?

Door sport en bewegen staan nog meer inwoners gezonder, prettiger en actiever in het leven

- De vakleerkrachten van het Beweegteam geven 1 x per week bewegingsonderwijs op PO scholen.
- We gaan in een wijk of dorp een nieuw project 'sociaal vitaal' opzetten.
- We ontwikkelen nieuwe sportstimuleringsprojecten: wijkgerichte aanpak Beweegteam.
- We stimuleren verenigingen om aandacht te besteden aan positieve sportcultuur en gezonde voeding (kantine).

Meer sportverenigingen omarmen hun maatschappelijke rol en spelen in op flexibiliteit, modernisering en vernieuwing van hun aanbod

- We gaan sportverenigingen helpen innoveren.
- We stimuleren samenwerking tussen sportverenigingen.
- We versterken ongeorganiseerde sporters.

Alle sportvoorzieningen zijn betaalbaar, kwalitatief van hoog niveau, duurzaam en optimaal bezet

- We ondersteunen sportverenigingen bij het verduurzamen van hun sportaccommodatie.
- We stimuleren samenwerking, vooral bij renovatie of nieuwbouw van de accommodatie.

Elke kern heeft een omgeving die uitnodigt om te sporten, te spelen of te bewegen

- We maken in samenwerking met de scholen de schoolpleinen beweegvriendelijker en openbaar toegankelijk.
- We ondersteunen Initiatieven voor spelen en sporten in openbare ruimte.

C - Bereikbare en toegankelijke sportvoorzieningen

- Het bestaande beleid verder uitvoeren, bijvoorbeeld door de inzet van buurtsportcoaches.
- Inzetten op multifunctioneel gebruik van voorzieningen, zodat deze toegankelijk zijn voor alle doelgroepen, bijvoorbeeld met breedtesport.
- Spelen, bewegen en ontmoeten in de buitenlucht stimuleren, ook met ondersteuning van buurtsportcoaches.

C - Een levendig en vitaal sportklimaat

- Verenigingen ondersteunen bij het invullen van bestuursfuncties en bij het werven en behouden van leden.
- Samenwerking tussen verenigingen aanmoedigen, bijvoorbeeld door omni-verenigingen en breedtesport te stimuleren.
- De koppeling van functies in (sport-)accommodaties stimuleren
- Voorlichting geven over goede voorbeelden en navolging daarvan aanmoedigen.

C - Bewegen en sporten zijn onmisbaar voor een gezonde en actieve leefstijl

- Het huidige sport(accommodatie)beleid evalueren, met als uitgangspunten: verduurzaming van accommodaties, bruikbaarheid, functionaliteit en brede toegankelijkheid.
- Accommodaties worden zoveel mogelijk door meerdere gebruikers benut.
- Zwembad Bloemketerp wordt vervangen door een duurzame openbare zwemvoorziening.

Cultuur - Wat willen we bereiken?

Cultuur - Wat gaan we daar voor doen?

Vergroten samenhangend aanbod van musea en voorzieningen, amateur- en professionele cultuurbeoefening

- We zetten een cultuurcoach in.
- We overleggen periodiek met het cultuurveld (Cultuurplatform Waadhoeke).
- We geven structurele en incidentele subsidies t.b.v. cultuurveld.
- We maken jaarlijkse prestatieafspraken met de professionele instellingen.

Bevorderen deelname aan cultuur door jong en oud en we zetten in op cultuur als instrument voor het kunnen (blijven) meedoen in de maatschappij

- We geven een jaarlijkse bijdrage aan de coördinatie van het cultuureducatieprogramma.
- We hebben subsidieregelingen voor nieuwe culturele initiatieven en activiteiten en voeren deze uit.
- We geven een jaarlijkse bijdrage aan zowel het volwassenen- als kinderfonds sport & cultuur.
- We zetten een cultuurcoach in.
- Samen met het cultuurveld zetten we in op een jaarlijkse cultuuragenda.

Behouden en stimuleren van onze meertaligheid als belangrijk onderdeel van onze identiteit

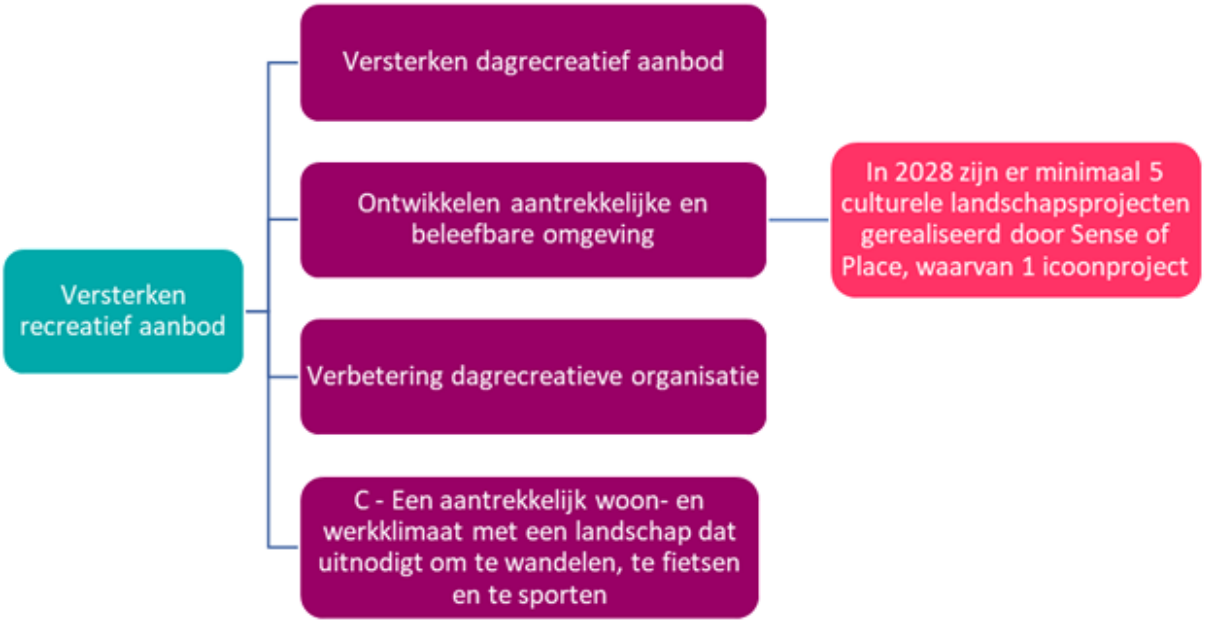
- We continueren de inzet van een meertaligheidscoördinator.
- We geven uitvoering aan de taalcampagne.
- We subsidieren Bildts Aigene.
- We werken samen met het Taalplatform Waadhoeke bij de uitvoering van ons taalbeleid.
- We zetten in op het meer zichtbaar en hoorbaar maken van het Fries en de minderheidstalen in en buiten het gemeentehuis.

C - Cultuur biedt iedereen die in Waadhoeke woont, werkt of verblijft de gelegenheid tot ontwikkeling en ontmoeting, tot genieten, ontdekken en meedoen

- We zetten actief in op de ontwikkellijnen in de huidige cultuurnota: ontdekken, meemaken en durven en doen!
- De Koornbeurs krijgt een centrale rol als cultuurknooppunt en zoekt verbinding met de amateurkunst en de verenigingen in de gemeente. De gemeente stimuleert samenwerking op het gebied van cultuur.
- We bieden ruimte aan innovatie: het gaat niet alleen om ‘kaartjes verkopen’, maar ook om nieuwe, langdurige verbindingen.
- We koesteren het talent in de eigen regio.
- Aandacht voor de situatie na corona: wat is er nodig voor opstart en doorstart?
- We ondersteunen evenementen, zoals de PC, festivals en de Waadhoeke-fietstocht.
- We onderzoeken hoe het oude stadhuis van Franeker een bredere functie kan krijgen in verbinding met de nabije omgeving, bijvoorbeeld als schakel tussen Planetarium en Museum Martena.

- Onderzoeken of de tuin van het Academiegebouw in Franeker weer een botanisch karakter kan krijgen.
- We zetten het huidige beleid voor meertaligheid voort.
- Een trap in de toren van de Martinikerk realiseren als nieuwe toeristische attractie.
- Een monumentenbeleid maken.

Recreatie - Wat willen we bereiken?

Recreatie - Wat gaan we daar voor doen?

- We zetten in op productontwikkeling op basis van beleving/verhalen zowel voor Franeker als het landschap.
- We zetten in op productontwikkeling aan de waddenkust met passende activiteiten die de beleving van rust en ruimte versterken.
- We verkennen bredere openstelling van bezienswaardigheden en attracties met eigenaren/beheerders.

Ontwikkelen aantrekkelijke en beleefbare omgeving

- We versterken het centrum van Franeker.
- We zetten in op een doorontwikkeling van de rondvaart/bootverhuur in Franeker.
- We maken het landschap en de cultuurhistorie van de streken/dorpen beleefbaar en zichtbaar.
- We stimuleren/faciliteren van de inzet van cultureel/industrieel/agrarisch erfgoed/panden voor recreatief gebruik.

Verbetering dagrecreatieve organisatie

- We ontwikkelen optimale routevoorzieningen.
- We ontwikkelen clusters van voorzieningen. (Toeristische Overstap Punten) oftewel TOPS op strategische plekken langs bekende routes.
- We maken een toekomstplan voor de huidige informatiezuilen.

C - Een aantrekkelijk woon- en werkklimaat met een landschap dat uitnodigt om te wandelen, te fietsen en te sporten

- Ervoor zorgen dat inwoners ontspanning kunnen vinden in hun nabije omgeving.
- De openbare ruimte zo inrichten dat deze uitnodigt tot sporten, spelen, bewegen en ontmoeten.
- Speciale aandacht geven aan het toerisme in de kuststrook, met name de bereikbaarheid en de toeristische voorzieningen.
- Onderzoeken van de mogelijkheden die het Waddenfonds biedt voor ontwikkeling.
- Meer aandacht geven aan toegankelijkheid en duurzaamheid op recreatieve routes en plekken, bijvoorbeeld voldoende oplaadpunten voor elektrisch rijden, fietsen en varen en bloemrijke plekken met goed straatmeubilair.
- Onderzoeken of mensen met afstand tot de arbeidsmarkt ingezet kunnen worden voor dienstverlening langs recreatieve routes en plekken.
- Recreatieve vaarwegen goed bevaarbaar maken.
- Ruimte bieden voor camperplaatsen.
- Onderzoeken hoe de gemeente de aanleg van glasvezel kan bevorderen.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten	-9.667	-10.602	-9.701	-9.701	-9.701	-9.701
Baten	1.023	807	815	815	815	815
Saldo voor bestemming	**-8.644**	**-9.795**	**-8.886**	**-8.886**	**-8.886**	**-8.886**
Dotatie/beschikking reserves	902	836	168	168	168	168
Saldo na bestemming	**-7.742**	**-8.959**	**-8.718**	**-8.718**	**-8.718**	**-8.718**

Taakvelden

In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

5.1 Sportbeleid en activering
5.2 Sportaccommodaties
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie
5.4 Musea
5.5 Cultureel erfgoed
5.6 Media
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie

Beleidsindicatoren

Programma 6 Sport, cultuur en recreatie						
Indicator	**Eenheid**	**Waadhoeke**	**Nederland**	**Bron**	**Periode**	**Beschrijving**
Niet-sporters	%	54,6	49,3	Gezondheids-monitor volwassenen (en ouderen), GGD'en, CBS en RIVM	2020	Het percentage niet-wekelijks sporters t.o.v. bevolking van 19 jaar en ouder. Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.

Bovenstaande beleidsindicatoren zijn voorgeschreven.
Bron: www.waarstaatjegemeente.nl (datum 27-09-2022)

Programma 7 Sociaal Domein

Hoofdkenmerken
Het doel van dit programma is, dat de gemeente zich inzet voor het faciliteren en realiseren van de participatiesamenleving. Met als resultaat dat iedereen in Waadhoeke meedoet en wel op eigen wijze én dat er een vangnet is voor die personen die tussen wal en schip dreigen te raken. Dit doen we zeker niet alleen, maar samen met onze lokale en regionale partners. Onze ambitie hier in is, het realiseren van een sluitende keten waarin voorzieningen beschikbaar zijn voor iedereen en op maat indien nodig.

Specifieke wetgeving die bepalend zijn voor deze opdracht en koers zijn: de Jeugdwet, de Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO), de Participatiewet en de Wet Inburgering nieuwkomers. Iedere wet heeft zijn eigen opgave, zoals “veilig en gezond opgroeien” ingevolge de Jeugdwet. Zo lang mogelijk zelfstandig thuis wonen, regie voeren en meedoen zoals de WMO beoogt. Het bieden van bestaanszekerheid en het stimuleren tot het verkrijgen van eigen inkomsten ingevolge de Participatiewet. En tot slot het begeleiden van nieuwe inwoners met een vluchtelingenachtergrond binnen onze gemeente.

Voor de uitvoering in het sociaal domein hanteren we de volgende uitgangspunten:
- De budgetten worden zoveel mogelijk ontschot ingezet.
- De toegang tot zorg is eenvoudig geregeld.
- Mantelzorgers en vrijwilligers kunnen ondersteuning en begeleiding krijgen.
- Een proactieve aanpak.
- Nieuwkomers (statushouders) krijgen goede maatschappelijke begeleiding, gericht op participatie en integratie, zodat ze volwaardig mee kunnen doen in de maatschappij. Tevens is het belangrijk dat zij Nederlands leren spreken op het hoogst haalbare niveau.

<u>De opgave 3 x K: kwaliteit, keten en kosten in balans</u>
In het sociale domein intensiveren we onze inzet op transformatie; anders denken, anders doen. De kaders hiervoor zijn vastgesteld in de Lokale Inclusie agenda “En nu aan de slag”. We ontwikkelen nieuwe vormen en werkwijzen om hulp en ondersteuning op maat te bieden. Waarbij gestuurd wordt op kwaliteit en resultaat van de ondersteuning, de keten verstevigd wordt (i.v.m. dekkend zorglandschap) en kosten in balans zijn.

Leidende principes hierbij zijn: vraaggestuurd, versterkend en duurzaam. Voor vraaggestuurd en versterkend is het vertrekpunt: wat is de beste oplossing voor deze persoon/dit gezin in deze specifieke situatie gericht op het verkrijgen/behoud van eigen kracht en regie. Dus wat kunnen mensen zelf, waar zijn leemtes en wat is een passend (tijdelijk) aanvullend aanbod.
En duurzaam, omdat het noodzakelijk is om te kunnen anticiperen op toekomstige ontwikkelingen. Zoals de vergrijzing en ontgroening binnen onze gemeente, bijstelling van budgetten door het rijk en het karakter van deze wetgeving. Het zijn namelijk open-einde regelingen en dat betekent dat de gemeente een zorgplicht heeft.

Dat is nodig om het aanbod goed te laten aansluiten bij de mogelijkheden van de inwoner, maar ook om de kostenstijging in het sociaal domein te beperken. We voeren regelarme projecten uit om daarmee ervaring op te doen. Op sommige terreinen werken we samen met andere gemeenten. Dat geldt bijvoorbeeld voor beschermd wonen. Met ingang van 2023 wordt dit een rechtstreekse gemeentelijke verantwoordelijkheid. Op weer andere terreinen werken we samen met het onderwijsveld. Dat doen we o.a. voor leerlingen die vanwege hun autismebeperking anders tussen wal en schip zouden vallen. En we investeren fors in programma’s om taalachterstand bij jonge kinderen te voorkomen.

Om dit hoofddoel te realiseren en het betaalbaar te houden is een samenhangende benadering nodig. Dat wil zeggen: allereerst is de vraag 'wat kunnen inwoners zelf' en pas daarna de is vraag aan orde 'waarbij is ondersteuning nodig'. En áls ondersteuning nodig is, dan wordt deze zoveel mogelijk geboden vanuit basisvoorzieningen in de gemeente. Zo kan het gebruik van specialistische (en meestal duurdere) ondersteuning verminderen. De gemeentelijke gebiedsteams hebben een cruciale rol in dit proces. Zij zorgen voor maatwerk en signaleren op welke onderdelen de basisvoorzieningen in de gemeente versterkt kunnen worden. We werken ook aan maatwerk via de sociale inclusie agenda. Daarmee sluiten we aan bij de vraag en bij de netwerken in dorpen en wijken.

Bij de inzet van de Wmo (en de Jeugdwet) is de afgelopen jaren te zien geweest dat de vraag naar ondersteuning en de kosten daarvan toenemen. Dit betekent dat wij in een vroegtijdig stadium het kostenverloop moeten monitoren. Daarnaast is het zinvol om tijdig, preventief, een goede analyse te maken van de zichtbare actuele kosten en de verwachte trends. Het is van belang dat we in beeld krijgen aan welke 'knoppen we kunnen draaien' om de kostenstijging op de korte en lange termijn beheersbaar te houden.

Het kostenaspect is één kant van de medaille. Als gemeente werken we vanuit de visie dat inwoners naar eigen vermogen en naar eigen keuze en verantwoordelijkheid hun leven kunnen invullen; de participatiesamenleving. Voor inwoners die daartoe niet in staat zijn, is er een vangnet beschikbaar. Dit is een vangnet van voorzieningen die op maat ondersteunen bij zelfredzaamheid en participatie van inwoners die dat nodig hebben. De huidige toenemende inzet van maatwerkvoorzieningen roept de vraag op of we wel op de goede weg zijn naar het realiseren van deze visie. Steeds vaker lijkt ondersteuning op maat nodig te zijn. Dit kan het gevolg zijn van de demografische ontwikkeling, maar laat onverlet dat het doel van de gemeente is om de eigen kracht en samenleving te versterken en om te voorkomen dat inwoners een onevenredig beroep moeten doen op het vangnet.

<u>Sturing sociaal domein</u>
De gemeenten Harlingen, Terschelling, Vlieland en Waadhoeke werken samen op de domeinen WMO, Jeugdwet en Participatiewet. In operationele zin binnen de gemeenschappelijke regeling Dienst Sozawe NWF. Beleidsmatig gebeurt dat door middel van het intergemeentelijk Beleidsteam Sociaal domein Noardwest-Fryslân. Dit team zorgt ervoor dat de vier colleges en gemeenteraden in gemeenschappelijkheid de beste besluiten kunnen nemen voor hun inwoners. De landelijke kaders (wetten en regelingen) zijn voor deze gezamenlijke ambities het vertrekpunt. Daarnaast vertegenwoordigt het team de vier gemeenten als regio Noardwest Fryslân in de regionale en provinciale ketens en structuren zoals Sociaal Domein Fryslân, Arbeidsmarktregio Fryslân Werkt!, RMC-regio Midden en de GR Fryslân-West / Empatec NV. Het intergemeentelijke Beleidsteam Sociaal Domein werkt waar dat nodig is samen met de lokale gemeentelijke beleidsteams die betrokken zijn op de terreinen cultuur, welzijn en gezondheid.

Bestaand beleid
Bestuurlijke kaders:
- Collegeprogramma 2022-2026;
- Ontwikkelperspectief Waadhoeke 2018-2028;
- Beleidsnotitie ondersteuning en waardering voor Mantelzorgers 2021-2025
- Beleidsregels maatschappelijke ondersteuning
- Verordening maatschappelijke ondersteuning
- Financieel besluit Maatschappelijke ondersteuning
- Inkoopstrategie Huishoudelijke Hulp
- Inkoopstrategie Beschermd Wonen
- Verordening Adviesraad Sociaal Domein Noardwest Fryslân 2021
- Convenant Actieprogramma Weer Thuis
- Implementatieplan 'aan de slag met inburgering'
- Dienstregeling Schuldhulpverlening 2018 - 2022
- Waadhoeke Hartveilig, het gemeentelijke AED-beleid;
- Armoedebeleid Waadhoeke;
- Verordening Anti-discriminatievoorziening Waadhoeke;
- Nota gezondheidsbevordering in Waadhoeke 2018-2021;
- Nota 'vaststellen en doorpakken', uitgangspunten sociaal domein in Noordwest Friesland;
- Notitie Sociale Inclusie Agenda "... en nu aan de slag!"
- Nota Grip op WMO

Ontwikkelingen
Inleiding
De opgaven ten aanzien van het Sociaal Domein voor de lange termijn betreffen voor 2023 de volgende dossiers. Specifiek voor de Jeugdwet gaat het om de Hervormingsagenda Jeugd, de provinciale Regiovisie en jaarplannen SDF. Voor de WMO betreft het Grip op WMO. Dossiers ten aanzien van Participatie zijn de actualisatie beleid Armoedebestrijding, opstellen Armoedepact, plan van aanpak wachtlijst beschut werken en de doorontwikkeling van het werkleerbedrijf Empatec. Bovendien is sociaal domein breed actueel de herijking Kadernota sociaal domein en het "werken vanuit de bedoeling" in combinatie met het versterken van de preventieve instrumenten en de keten.

Sociale inclusie
In Waadhoeke vormt de Sociale Inclusieagenda sinds eind 2019 de kapstok voor sociaal beleid. Het uitgangspunt van de Agenda is: wat leeft er op dorps- en wijkniveau? Die vraagstukken kunnen per dorp of zelfs per wijk verschillen. Daarom kijken we samen met onze inwoners en uitvoeringspartners welke activiteiten een positieve bijdrage kunnen leveren aan de leefbaarheid van het dorp of de wijk in kwestie. De rol van de gemeente wordt hierdoor meer faciliterend, gericht op het 'wat'. Het 'hoe' is aan de inwoners van Waadhoeke. Tegelijkertijd is gebruik van bestaande sociale infrastructuur (dorps- en wijkbelangen, verenigingen en stichtingen) essentieel om (beter) aan te sluiten op de leefwereld van onze inwoners. Aan de hand van deze werkwijze zijn sindsdien twee maatschappelijke vraagstukken geformuleerd: "Verbeteren leefomgeving" en ''Meer mensen aan het werk". In de voorliggende periode breiden we de Agenda uit met de thema's "Gezondheid" en "Jeugd". Daarnaast zal, als uitwerking van het VN-verdrag Handicap, onderzocht worden hoe we het thema "Fysieke toegankelijkheid" integraal vorm willen geven.

Participatie
De businesscase voor de publieke organisatie werkleerbedrijf Fryslan West is in 2022 vastgesteld. De implementatie is onder handen.

Maatschappelijke diensttijd
Specifiek voor jongeren tussen de 16 en 27 jaar die een (on)vrijwillig tussenjaar hebben, doet Waadhoeke samen met twee andere Friese gemeenten mee aan het project Maatschappelijke Diensttijd (MDT). Dit project is gefinancierd middels een subsidie van ZonMW. Dit project loopt van 2022-2024, en is de opvolger van een eerdere variant van MDT. Daarnaast is er in 2022 een nieuwe subsidieronde gestart waarbij gemeenten geld konden aanvragen om een impuls te geven aan domein overstijgend werken en de borging op de lange termijn.

Inburgeren
De gemeente voert onder de nieuwe Wet inburgering (WI21) regie over het inburgeringstraject van begin tot eind en verder waar nodig;
1. Leerroutes faciliteren en het Participatieverklaringstraject aanbieden.
2. Module Arbeid en Participatie aanbieden in een arbeidsgerichte omgeving.

Kosten Sociaal Domein- Jeugdwet
De belangrijkste ontwikkeling voor de komende tijd is de Hervormingsagenda Jeugd, die voortkomt uit de bestuurlijke afspraken die de VNG en het rijk op 2 juni 2021 over de jeugdhulp hebben gemaakt. Hierbij is de uitspraak van de Commissie van Wijzen het uitgangspunt.

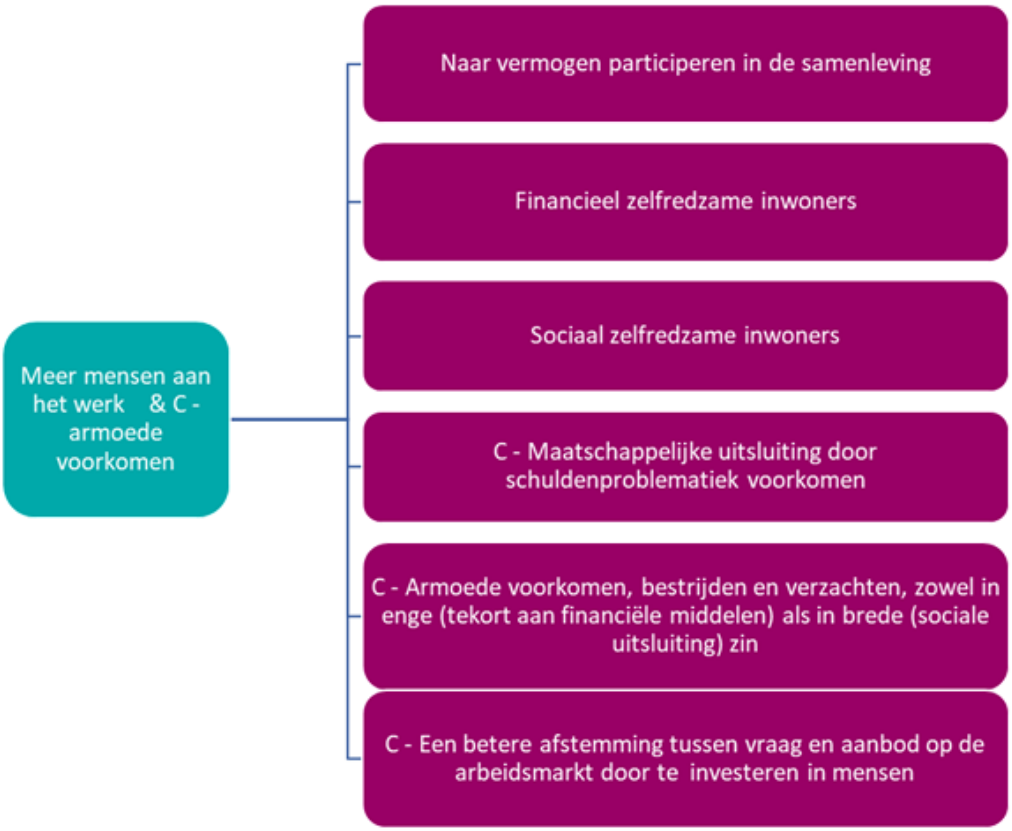
De Hervormingsagenda Jeugd heeft 2 doelen, die nadrukkelijk aan elkaar zijn gekoppeld:
1. Betere en tijdige zorg en ondersteuning, op de juiste plek en wanneer dit nodig is.
2. Een beheersbaar en daarmee duurzaam financieel houdbaar stelsel.

Deze inhoudelijke doelstellingen laten zien dat de agenda een transformatiedoelstelling heeft; een inhoudelijke vernieuwing die de kwaliteit van de jeugdzorg verhoogt. In de Hervormingsagenda worden deze doelstellingen uitgewerkt.

Complementaire jeugdhulp
Tot eind 2022 vormt complementaire jeugdhulp (CJH) naast specialistische jeugdhulp (SJH) onderdeel van het inkoopbeleid van Sociaal Domein Friesland (SDF). Naar aanleiding van de nieuwe scope en aangescherpte aanbestedingsrichtlijnen die per 1 januari 2023 ingaan, valt CJH niet langer onder de noemer specialistische jeugdhulp. CJH wordt vanaf 2023 door SDF beschouwd als een ‘aanvullende vorm van jeugdhulp’ en omvat ‘diverse laagdrempelige en vrij toegankelijke vormen van ondersteuning en/of coaching’ die preventief kunnen worden benut. Voor de bestaande groep die nu nog gebruikt maakt van de CJH-voorziening (oude stijl) en waarvoor nog geen alternatief kan worden aangeboden in januari 2023 geldt dat zij kunnen terugvallen op het overgangsrecht.

Door de gewijzigde situatie zullen de samenwerkende gemeenten in Noardwest Fryslân-verband moeten nagaan óf het CJH-aanbod wordt gecontinueerd en hoe zij dit willen inrichten. Dit betekent dat er nagedacht moet worden over de organisatie, financiering en borging, waardoor de continuïteit van ondersteuning en zorg op alle niveaus, zowel vrij toegankelijke als specialistisch, voor de doelgroep gegarandeerd blijft.

Participatie - Wat willen we bereiken?

Participatie - Wat gaan we daar voor doen?

Naar vermogen participeren in de samenleving

C - Een betere afstemming tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt door te investeren in mensen

<u>Prioriteit bij re-integratie naar betaald werk</u>

- Wij zorgen dat de dienstverlening van de DIENST NWF en gemeenten in samenhang leidt tot goede resultaten van onze inwoners en dat zien we door een blijvende daling van het aantal uitkeringsgerechtigden in onze gemeente.
- Wij werken aan een aanvullend passend en gedifferentieerd instrumentarium om mensen voor wie werk nog niet op korte termijn haalbaar is, met kleine stappen dichterbij de arbeidsmarkt te brengen.
- Meer mensen met een beperking doen mee op de lokale arbeidsmarkt. Dat zien we door een stijging van het aantal Baanafspraakbanen.

Leren en werken in je eigen regio: jongeren hebben perspectief in Noardwest-Fryslân

- Voor een beter perspectief voor kwetsbare inwoners, onder wie de jongeren die uitstromen uit het Pro/VS – en MBO-1-onderwijs, leveren wij een bijdrage aan het regionale netwerk van de drie o's: overheid, ondernemers en onderwijs. Deze drie o's komen samen in de strategische ontwikkelprogramma's Sociaal Economisch Actieplan (Harlingen en Waadhoeke) en de (voorbereidingen) op de Regiodeal.

Financieel zelfredzame inwoners

C - Maatschappelijke uitsluiting door schuldenproblematiek voorkomen

C - Armoede voorkomen, bestrijden en verzachten, zowel in enge (tekort aan financiële middelen) als in brede (sociale uitsluiting) zin

Bestaanszekerheid wordt vergroot, ook na werkaanvaarding

- De gemeenteraden stellen in 2023 het Integrale Armoedebeleid 2023 – 2027 vast.
- Vroegsignalering van schulden blijft prioriteit en het minimabeleid zoals dat in 2022 is herijkt is de basis van het armoedebeleid.
- We willen bijdragen aan een stimulerende omgeving voor jongeren zodat zij zich optimaal ontwikkelen met het oog op een economisch onafhankelijke toekomst. Wij betrekken kinderen en jongeren bij het opstellen van beleid.
- Vanuit het Sociaal Domein zorgen wij ervoor dat wij bijdragen aan betaalbaar wonen, o.a. door de inzet van middelen en mogelijkheden vanuit het rijk in het kader van het terugdringen van energie-armoede en door de energie-transitie samen met corporaties nader vorm te geven.
- We volgen de herziening van de Participatiewet die moet leiden tot 'meer menselijke maat' nauwlettend. We zorgen dat waarden als bestaanszekerheid, complementariteit, iedereen kan werken, eigen verantwoordelijkheid en solidariteit verankerd worden in voorstellen aan de gemeentebesturen en zichtbaar zijn in de dienstverlening aan onze inwoners.

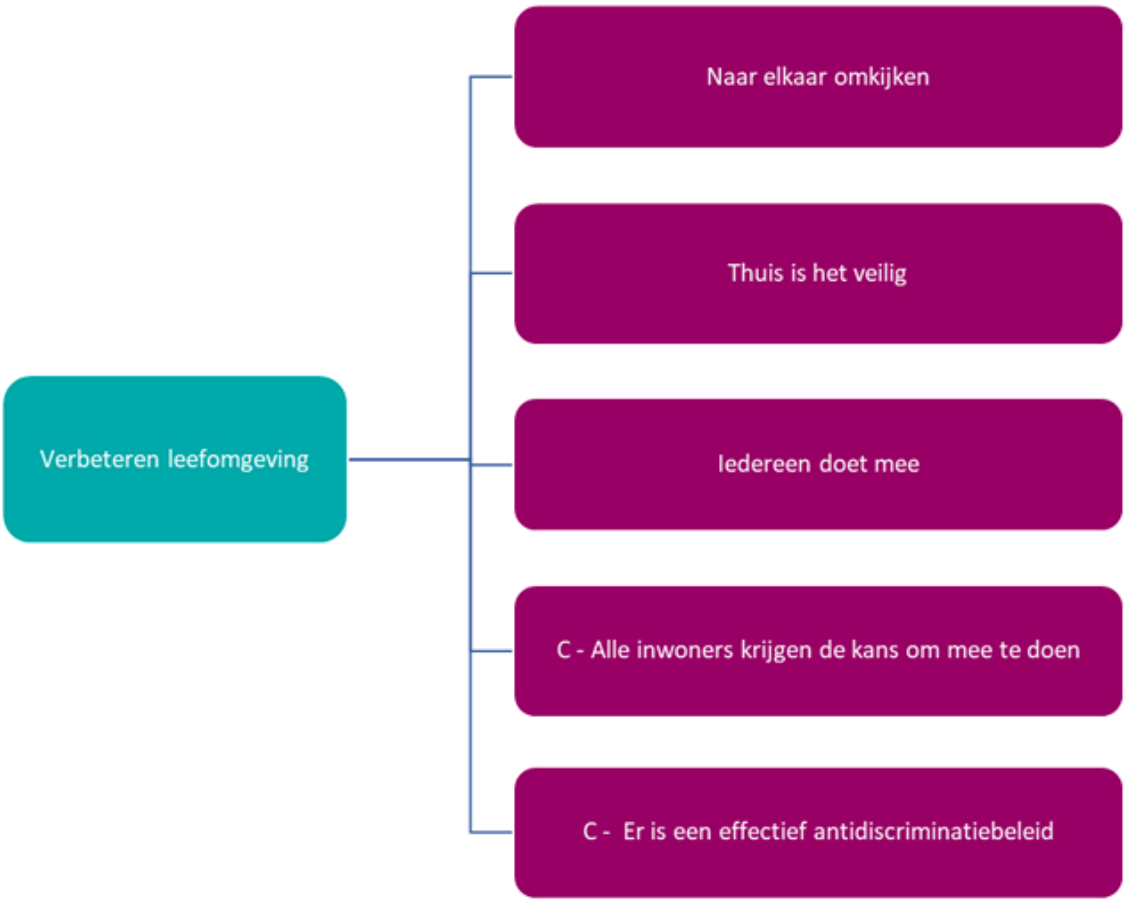
Sociaal zelfredzame inwoners

- We verbeteren de vindbaarheid en toegang tot (schuld)hulpverlening voor ondernemers.
- We zetten in op ontmoeting en faciliteren dorpen en wijken passende ontmoetingsplekken, zoals dorpshuizen en MFA's.
- Iedere statushouder krijgt binnen de wettelijk gestelde termijn woonruimte toegewezen (waardoor de taakstelling van het Rijk wordt gehaald) en wordt daarbij ondersteund door een maatschappelijk begeleider
- Andere vormen van huisvesting onderzoeken en uitwerken
- De gemeente voert onder de nieuwe Wet inburgering (WI21) regie over het inburgeringstraject van begin tot eind en verder waar nodig;

1. Leerroutes faciliteren en het Participatieverklaringstraject aanbieden
2. Module Arbeid en Participatie aanbieden in een arbeidsgerichte omgeving

- Belemmeringen om in te burgeren waar mogelijk wegnemen (denk aan kinderopvang e.a.)

Wmo - Wat willen we bereiken?

Wmo - Wat gaan we daar voor doen?

Naar elkaar omkijken

- We zorgen ervoor dat het beleid ruimte biedt voor integraal maatwerk.
- We geven advies over de te maken afspraken met woningbouwcorporaties over de leefbaarheid van de omgeving en over het borgen van voldoende woningaanbod voor de diverse doelgroepen die nu of in de toekomst ondersteuning kunnen behoeven bij het zelfstandig thuis wonen. Hierbij proberen we zoveel mogelijk te normaliseren en te de-stigmatiseren.
- Iedereen woont zo lang mogelijk zelfstandig thuis
  1. De woonzorgvisie opstellen (i.c.m. de woonvisie)
  2. Ontwikkelen beleid voor de toekomstige ‘senioren’ en hun behoeften op het gebied van wonen en ondersteuning
- We werken samen met uitvoerings- en ketenpartners aan het beheersbaar houden van de kosten en de uitvoering van het sociaal domein met in het bijzonder aandacht voor het voorliggende veld, de huishoudelijke hulp, begeleiding en woonvoorzieningen.
- Uitvoering geven aan de uitvoeringsagenda mantelzorgbeleid. Mantelzorgers zijn cruciaal in het zo lang mogelijk thuis blijven wonen en in het kunnen bieden van een dekkend zorglandschap. Zij verdienen onze ondersteuning.

Thuis is het veilig

- In 2022 zijn we gestart met de inzet van de voorziening Gezond en veilig opgroeien – op maat –.
- Huiselijk geweld en mishandeling bestrijden:
  1. participeren in SDF verband voor beleid op het gebied 'Geweld in Afhankelijkheidsrelaties' (GIA)
  2. contracten en subsidies in het kader van huiselijk geweld en kindermishandeling verlopen via SDF/ gemeente Leeuwarden (Veilig Thuis, Fier Fryslân)

Iedereen doet mee

- We maken samen met ketenpartners een verdere vertaling van het in 2021 vastgestelde mantelzorgbeleid.
- We borgen een structureel mantelzorgnetwerk om kennis en ervaringen over de ondersteuning en waardering van mantelzorgers in de gemeente met elkaar te delen en om indien nodig bij te sturen op beleid.
- Vrijwilligerswerk ondersteunen. Vrijwilligers zijn belangrijk voor de verbinding, solidariteit en de leefbaarheid in de samenleving. De gemeente stimuleert en faciliteert de juiste condities voor vrijwilligers zodat ze hun vrijwilligerswerk met plezier blijven doen.

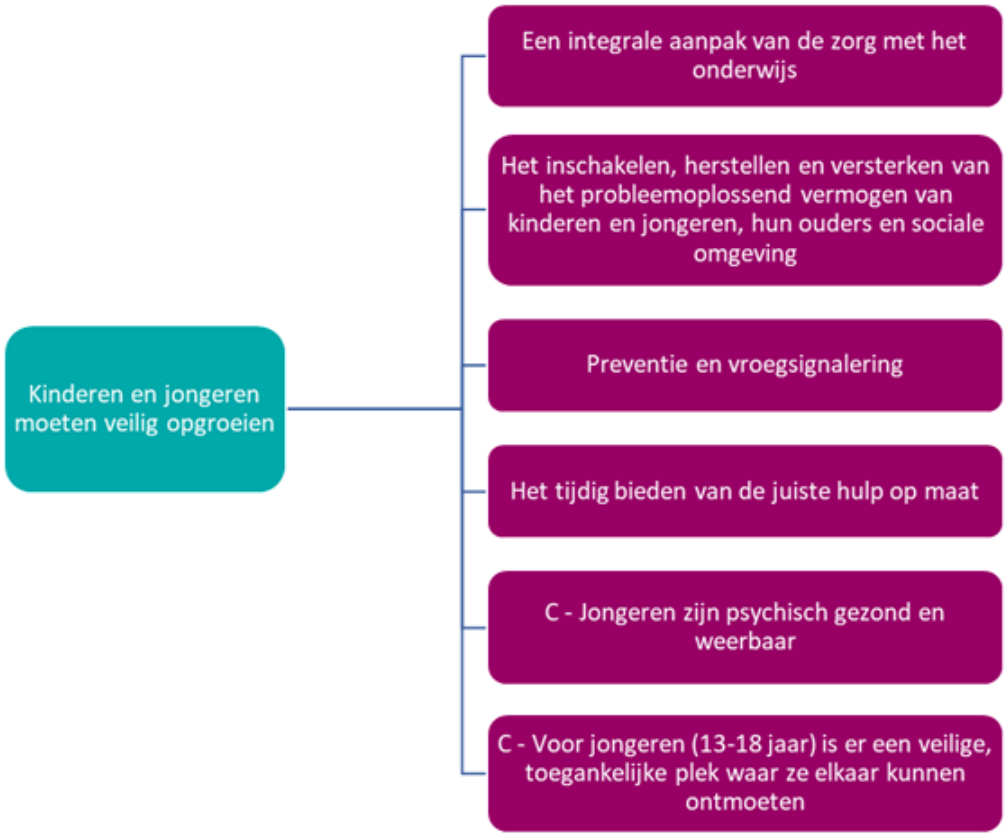
C - Alle inwoners krijgen de kans om mee te doen

- De 'Sociale Inclusie Agenda' uitwerken en verder ontwikkelen en hiervoor budget vrijmaken.
- Ervoor zorgen dat taal geen barrière is om mee te kunnen doen in Waadhoeke.
- Een pilot opzetten om te onderzoeken hoe inwoners drempelloos kunnen sporten en cultuur kunnen beleven.

C - Er is een effectief antidiscriminatiebeleid

- Als 'Regenbooggemeente' het Uitvoeringsplan Antidiscriminatie vaststellen en uitvoeren.
- Goede voorbeelden volgen om discriminatie tegen te gaan, samen met Tûmba en het COC.

Jeugd - Wat willen we bereiken?

Jeugd - Wat gaan we daar voor doen?

Een integrale aanpak van de zorg met het onderwijs

- Normaliseren: in het kader van het provinciebrede transformatieprogramma ‘Foar Fryske Bern’ is normaliseren beschreven als het omarmen en waarderen van variëteit en verschillen tussen kinderen. Daarmee wordt geaccepteerd dat iedereen anders is en dat opvoeden en opgroeien soms een worsteling is. Om deze omslag in het kijken naar kinderen te realiseren wordt in de directe omgeving van het kind ondersteuning ingezet.
- Domeinoverstijgende aanpak: door het versterken van de ketensamenwerking. Op de verschillende leefgebieden komt er samenhang en afstemming in de aanpak, zorg en ondersteuning. De integrale beoordeling leidt tot één kind/ één plan waarbij de hulp wordt ingezet op de combinatie van de onderwijsbehoefte en de zorgbehoefte van het kind.

Het inschakelen, herstellen en versterken van het probleemoplossend vermogen van kinderen en jongeren, hun ouders en sociale omgeving

- We versterken de omgeving van het kind waarbij het kind in het gezin centraal staat.
- Ouderparticipatie: de ouder is primair verantwoordelijk en werkt samen met de professionals. Ouders kunnen aanwezig zijn bij besprekingen van hun kind en hun ervaringskennis en gezinsomstandigheden delen. Het gebiedsteam benut deze kennis en zorgt voor draagvlak voor de aanpak bij de ouders.

Preventie en vroegsignalering

- We versterken en zetten in op het voorliggend veld om het kind van zijn zorgen te ontlasten (o.a. mantelzorg) en zich te kunnen ontwikkelen.
- We evalueren en analyseren van het aanbod “voorliggende veld”/algemene voorzieningen voor Noardwest Fryslân.
- Transformeren van de jeugdhulp naar een collectieve voorziening, dan wel het versterken van het voorliggend veld waarbij kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen en ouders gesteund worden bij het ouderschap

Het tijdig bieden van de juiste hulp op maat

- We evalueren en zetten in op de POH.
- We nemen actief deel aan provinciale werkgroepen (o.a. GIA, onderwijs/zorg, pleegzorg).
- Doorontwikkeling van het gebiedsteam conform de landelijke hervormingsagenda en het nieuwe bestuurlijke kader tot een stevig lokaal team 2.0. Daarbij is de triage goed op orde, wordt gewerkt aan het herstel van het gewone leven, gezinsgerichte werken en zelf hulpverlenen door goed opgeleide professionals, met juiste expertise, ruimte en mandaat en voldoende tijd om te leren en reflecteren.

C - Jongeren zijn psychisch gezond en weerbaar

- Onderwijs, consultatiebureaus en verenigingen meer ruimte geven voor preventieve zorg.
- Onderzoeken hoe we goede voorbeelden van extra zorg in het onderwijs, zoals de Einsteinklas en Grutsk, verder kunnen uitrollen in Waadhoeke.
- Versterken van de samenhang tussen het jeugd- en veiligheidsbeleid, ter voorkoming van jeugdcriminaliteit.
- Inzetten op kwalitatief goede, bereikbare en beschikbare zorg als preventie niet toereikend is.

C - Voor jongeren (13-18 jaar) is er een veilige, toegankelijke plek waar ze elkaar kunnen ontmoeten

- Contact leggen met de jongeren.
- Ruimte bieden en verantwoordelijkheid geven aan de jongeren zelf.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten	-62.401	-66.251	-63.231	-62.599	-61.116	-60.684
Baten	18.617	15.877	15.873	15.873	15.873	15.873
Saldo voor bestemming	**-43.785**	**-50.374**	**-47.358**	**-46.726**	**-45.243**	**-44.811**
Dotatie/beschikking reserves	-456	2.349	0	0	0	0
Saldo na bestemming	**-44.240**	**-48.025**	**-47.358**	**-46.726**	**-45.243**	**-44.811**

Taakvelden
In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie
6.2 Wijkteams
6.3 Inkomensregelingen
6.4 Begeleide participatie
6.5 Arbeidsparticipatie
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-
6.81 Geëscaleerde zorg 18+
6.82 Geëscaleerde zorg 18-

Beleidsindicatoren

Programma 7 Sociaal domein						
Indicator	**Eenheid**	**Waadhoeke**	**Nederland**	**Bron**	**Periode**	**Beschrijving**
Jongeren met delict voor rechter	%	1	1	CBS Jeugd	2020	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.
Kinderen in uitkeringsgezin	%	6	6	CBS Jeugd	2020	Percentage kinderen tot 18 jaar die in een gezin leven dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.
Werkloze jongeren	%	2	2	CBS Jeugd	2020	Personen van 16 t/m 22 jaar die als werkzoekende staan ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf en tegelijkertijd geen baan hebben als werknemer volgens de Polisadministratie.
Netto arbeidsparticipatie	%	70,5	70,4	CBS - Arbeidsdeelname	2021	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners van 18 jaar en ouder	359,8	431,2	CBS - Participatiewet	2021	Het aantal personen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, t/m 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015). De uitkeringen (leefgeld) aan personen in een instelling, de elders verzorgden, zijn niet inbegrepen. Ook de uitkeringen aan dak- en thuislozen zijn niet inbegrepen.
Lopende reintegratie-voorzieningen	Per 10.000 inwoners	278,5	202	CBS - Participatiewet	2020	Het aantal reintegratievoorzieningen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	11,9	12,9	CBS Jeugd	2021	Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar. Jeugdhulp is de hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014).
Jongeren met jeugdbescherming	%	1,6	1,2	CBS Jeugd	2021	Jongeren met jeugdbescherming betreft jongeren tot 18 jaar die op enig moment in de verslagperiode een maatregel door de rechter dwingend opgelegd hebben gekregen.

Programma 7 Sociaal domein						
Jongeren met jeugdreclassering	%	0,3	0,3	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	2021	Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Per 10.000 inwoners	710	x	CBS - Monitor Sociaal Domein WMO	2021	Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maat-werkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo gegevens geldt dat het referentiegemiddelde ge-baseerd is op 327 deelnemende gemeenten.

Bovenstaande beleidsindicatoren zijn voorgeschreven.
Bron: www.waarstaatjegemeente.nl (datum 27-09-2022)

Programma 8 Volksgezondheid en Milieu

Hoofdkenmerken
Dit programma omvat Volksgezondheid, Riolering, Milieubeheer, Afvalinzameling en –verwerking, Toezicht en handhaving en Begraafplaatsen.

Voor wat betreft milieu en duurzaamheid is het uitgangspunt, om samen op weg te gaan naar een gezonde, schone, veilige en duurzame leef- en, woonomgeving en die voor de huidige en de komende generaties te behouden. Onder gezond wordt verstaan dat tenminste wordt voldaan aan de wettelijke omgevingseisen ten aanzien van bodem, water, geluid, licht, geur, luchtkwaliteit en veiligheid.

Het onderdeel volksgezondheid in dit programma raakt aan de gemeentelijke verantwoordelijkheid voor de beschikbaarheid van preventieve en curatieve voorzieningen op het terrein van geestelijke en lichamelijke gezondheid voor haar inwoners, op grond van de Wet Publieke Gezondheid.

Voor wat betreft rioleringen ligt het zwaartepunt van het beleid op adequate uitvoering van de wettelijke taken zoals genoemd in de Waterwet, Wet gemeentelijke watertaken, Wet Milieubeheer en de Europese Kaderrichtlijn Water.

Bestaand beleid
Bestuurlijke kaders:
- Collegeprogramma 2022-2026;
- Ontwikkelperspectief Waadhoeke 2018-2028;
- Biodiversiteit Actieplan;
- Duurzaamheidsagenda Waadhoeke;
- Waterwet;
- Europese Kaderrichtlijn Water (KRW);
- Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW);
- Fries Bestuursakkoord Water (FBWK);
- Wet Milieubeheer;
- Wet op de waterhuishouding;
- Wet Gemeentelijke Watertaken;
- Landelijk beleid: NMP 4+;
- Provinciaal Milieubeleid;
- WABO (Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht);
- Klimaatakkoord 2019;
- Energieakkoord voor Duurzame Groei (landelijk);
- RES 1.0 (regionale energie strategie);
- Nota Gezondheidsbevordering in Waadhoeke 2018-2021;
- Nota AED.

Ontwikkelingen
Milieu
Gemeente Waadhoeke bevindt zich op dit moment in een wereldwijde transitie naar een duurzame samenleving. Vanuit de gemeente stimuleren we deze transitie en zorgen we voor structureel en eenduidig beleid waar inwoners en bedrijven op kunnen bouwen. Want de kracht van deze verandering ligt bij de samenleving. Waadhoeke legt hierbij vanuit de duurzaamheidsagenda de focus op de thema’s Enerzjy, Grien, Offal en Sels oars.

Enerzjy
Als gemeente willen we in 2040 energie neutraal zijn. Dat betekent dat we in 2040 alle energie die we op dat moment verbruiken ook duurzaam opwekken.

Om duurzame opwek te realiseren hebben we de denkrichting ‘energielandschap Waadhoeke’ geïntroduceerd. Er wordt onderzocht of deze denkrichting haalbaar en uitvoerbaar is om de ambities uit de Duurzaamheidsagenda te realiseren en een bijdrage te leveren aan de Regionale Energiestrategie (RES).

Alle Friese gemeenten hebben, samen met de provincie en het waterschap, in 2021 de Regionale Energiestrategie (RES) 1.0 opgesteld met daarin het Friese bod voor het opwekken van duurzame energie. Dit moet bijdragen aan het landelijke Klimaatakkoord. Op middellange termijn is het doel om in 2030 55% minder CO2 uit te stoten dan in 1990. In 2050 moet dat 95% zijn en moeten we geen gebruik meer maken van fossiele brandstoffen.

Grien
Het verdwijnen van biodiversiteit is naast klimaatverandering een van de meest urgente duurzaamheidsproblemen van deze tijd. Met het eigen biodiversiteitsactieplan (BAP) zet Waadhoeke in op biodiversiteitsherstel. Daarnaast ontstaan er relatief veel groene initiatieven vanuit de samenleving. Voor deze initiatieven wordt er regelmatig een beroep gedaan op het dorpen- en wijkenfonds van Waadhoeke. Binnen het groenbeheer zetten we in op ecologisch (berm) beheer en meer biodiversiteit.

Ôffal
Een ander belangrijk punt in de komende jaren is de transitie van afvalstof naar grondstof, de circulaire economie. Gezondheid (in relatie tot milieuthema’s zoals luchtkwaliteit) en veiligheid vormen belangrijke pijlers van het toekomstig milieubeleid. Om dit proces te vergemakkelijken is het Rijk van plan de wet- en regelgeving te vereenvoudigen en te vernieuwen (Omgevingswet) en door digitalisering de toegankelijkheid van milieu-informatie te vergroten. Dit heeft gevolgen voor de gemeentelijke (milieu)taken nu en in de toekomst.

<u>Waarmte</u>
Voor de gebouwde omgeving hebben we eind 2021 de Transitie Visie Warmte (TVW) vastgesteld. Dit document geeft een inkijkje in hoe Waadhoeke de route naar ‘2050 aardgasvrij’ inzet. Het hoofddoel van de TVW is om de komende 10 jaar te besparen en isoleren. Door de huidige stijging van de gasprijzen is het inzetten op besparen en isoleren een nog urgenter thema geworden. Ten opzichte van 2017 willen we in 2040 een derde gaan besparen in de gebouwde omgeving, bij bedrijven, in de landbouw en met nieuwe vormen van mobiliteit. Daarvoor stellen we een Uitvoeringsstrategie op waarin staat hoe we dit op wijk- en buurtniveau gaan aanpakken.

<u>FairTrade</u>
In 2019 heeft gemeente Waadhoeke de titel FairTrade Gemeente behaald. Als gemeente moeten we jaarlijks aan bepaalde eisen voldoen om deze titel vast te houden. Hiervoor worden jaarlijks zowel intern als extern activiteiten georganiseerd.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving door de FUMO
Naar verwachting treedt per 1 juli 2023 de Omgevingswet in werking. De implementatie van de Omgevingswet raakt naast de gemeente ook de adviserende en uitvoerende rol van de Friese uitvoeringsdienst Milieu en omgeving (FUMO). Dit leidt tot nieuwe afspraken over bijvoorbeeld de gewenste advisering over milieuthema's in omgevingsplannen onder de Omgevingswet en het vooroverleg bij een initiatief dat wordt ingediend. Inzet is om in 2023 succesvol volgens de Omgevingswet te werken.

Gas- en zoutwinning
Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (bevoegd gezag Mijnbouwwet) heeft afspraken met Frisia Zout B.V. gemaakt over afbouw en beëindiging van de zoutwinning onder land. Het winningsplan loopt tot 2022 en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) ziet erop toe dat de winning volgens dat winningsplan verloopt en tijdig stopt. Frisia Zout B.V. heeft de vergunningen die betrekking hebben op de winning en de effecten van winning onder de Waddenzee verkregen. Het betreft het instemmingsbesluit voor het winningsplan en de vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet voor de winning van zout onder de Waddenzee. In 2020 is Frisia Zout gestart met de winning onder de Waddenzee, drie kilometer uit de kust van Harlingen.

Volksgezondheid
In 2023 wordt de huidige gezondheidsnota geactualiseerd. Het volksgezondheidsbeleid bestaat grotendeels uit de wettelijke taken op het vlak van Algemene Gezondheidszorg en Jeugdgezondheidszorg voor 0 tot 19 jarigen (JGZ). De speerpunten zijn gericht op preventie en het verbeteren van een gezonde leefstijl en omgeving. Thema's worden integraal benaderd door volksgezondheid te koppelen aan het brede sociale beleid en de fysieke leefomgeving. Extra aandacht is er voor de aanpak van sociaaleconomische gezondheidsverschillen.

Riolering
Begin 2020 is het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP) 2020-2024 vastgesteld met aandacht voor de klimaatverandering. Dit plan richt zich op een goede inzameling en verwerking van het stedelijk afvalwater, hoe we omgaan met overtollig hemelwater en hoe we omgaan met grondwater en wie welke verantwoording hierin heeft.

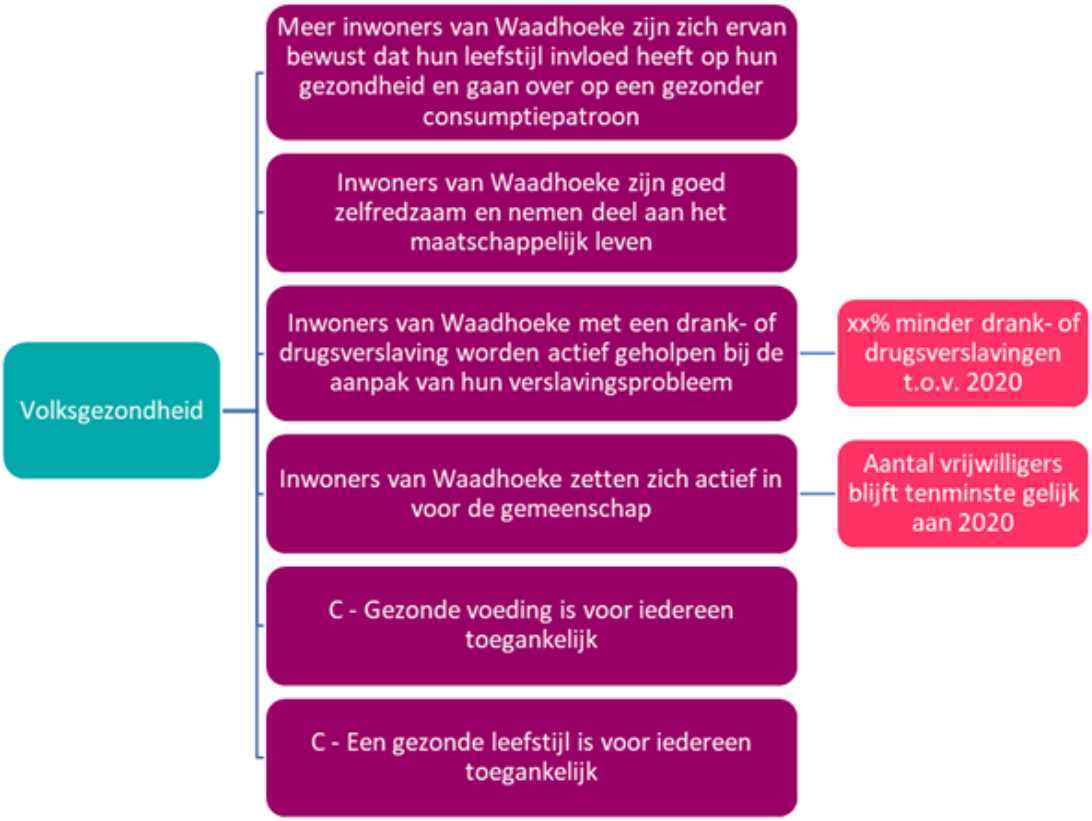
Vanaf 2010 werken wij met onze partners (Provincie Fryslân, Wetterskip Fryslân, Vitens en alle Friese gemeenten) samen aan het uitvoeringsprogramma Fries bestuursakkoord Waterketen (FWBK2). Dit onder de vlag van het Provinciaal Bestuurlijk Overleg Water (PBOW). In het PBOW is besloten om een nieuw Fries Bestuursakkoord Waterketen op te stellen voor de periode 2021-2025 (FWBK3). Het accent in het FBWK3 zal komen te liggen op twee thema's Klimaatadaptatie en Waterbewustzijn. Door samen te werken streven we samen naar een klimaatbesteding Fryslân in 2050.

Watergangen
In het kader van Overdracht Stedelijk Water (OSW) in 2016 zijn de hoofdwatergangen en secundaire watergangen in stedelijk gebied (stad en dorpen) door het Wetterskip in beheer en onderhoud overgedragen aan de gemeente(n). Jaarlijks ontvangt Waadhoeke van het Wetterskip een vergoeding voor dat beheer en onderhoud. Daarnaast zijn in deze overeenkomst afspraken gemaakt over het wegwerken van het achterstallig baggerwerk in stedelijk gebied van Waadhoeke voor 2025. Op basis van de kwaliteit van de waterbodem en de hoeveelheid baggerspecie, die we in 2021 inzichtelijk hebben gemaakt door middel van een baggerplan, wordt samen met het waterschap een meerjarenplanning van de baggerwerkzaamheden opgesteld.

Afval

Het afvalstoffenbeleid richt zich op het beperken van het ontstaan van afvalstoffen en het beperken van de milieudruk. Het afvalbeleid is op nationaal niveau verankerd in het Landelijke Afvalbeheerplan 2009 - 2021 (LAP2), de Afvalbrief 2011 van de Staatssecretaris en het programma van Afval naar Grondstof (VANG). De gemeente is verantwoordelijk voor het uitvoeren van het landelijke afvalbeleid voor huishoudelijk afval. In het gemeentelijke duurzaamheidsbeleid is de doelstelling opgenomen dat er maximaal 100 kilo restafval per inwoner vrijkomt en ten minste 75% wordt gescheiden vanaf 2021. Het meerjarige uitvoeringsprogramma uit de duurzaamheidsagenda voor het thema afval bevat diverse projecten om dat te bereiken.

Volksgezondheid - Wat willen we bereiken?

Volksgezondheid - Wat gaan we daar voor doen?

Meer inwoners van Waadhoeke zijn zich ervan bewust dat hun leefstijl invloed heeft op hun gezondheid en gaan over op een gezonder consumptiepatroon

- We voeren samen met onze partners een gerichte en indringende preventiecampagne om het hiervoor gestelde doel te realiseren.
- We werken samen met partners aan activiteiten gericht op preventie (meer bewegen, vermindering van roken en alcoholgebruik) en bewustwording.
- We werken samen met partners aan activiteiten gericht op veilig en gezond opgroeien.
- We werken samen met onze partners aan het verkleinen van gezondheidsverschillen.
- We nemen als gemeente deel aan het Actieprogramma Kansrijke Start van het Ministerie van VWS. Dit programma speelt een belangrijke rol om pasgeboren baby's de 1e 1000 dagen een kansrijke start te geven.
- We actualiseren het beleid op het gebied van volksgezondheid.

Inwoners van Waadhoeke zijn goed zelfredzaam en nemen deel aan het maatschappelijk leven

- We versterken het gebiedsteam verder in het bieden van tijdelijke ondersteuning op maat in situaties waarin dat nodig is.

Inwoners van Waadhoeke met een drank- of drugsverslaving worden actief geholpen bij de aanpak van hun verslavingsprobleem

- We zetten meer in op het sneller signaleren van verslavingsproblemen plus het actief aanpakken daarvan.
- We zetten in op preventie bij jongeren inzake alcohol en drugs. We onderzoeken daarbij de noodzaak om voorlichting te geven op scholen.

Inwoners van Waadhoeke zetten zich actief in voor de gemeenschap

- We versterken de aandacht van de voorwaarden voor en deelname aan vrijwilligerswerk binnen de gemeenschap.

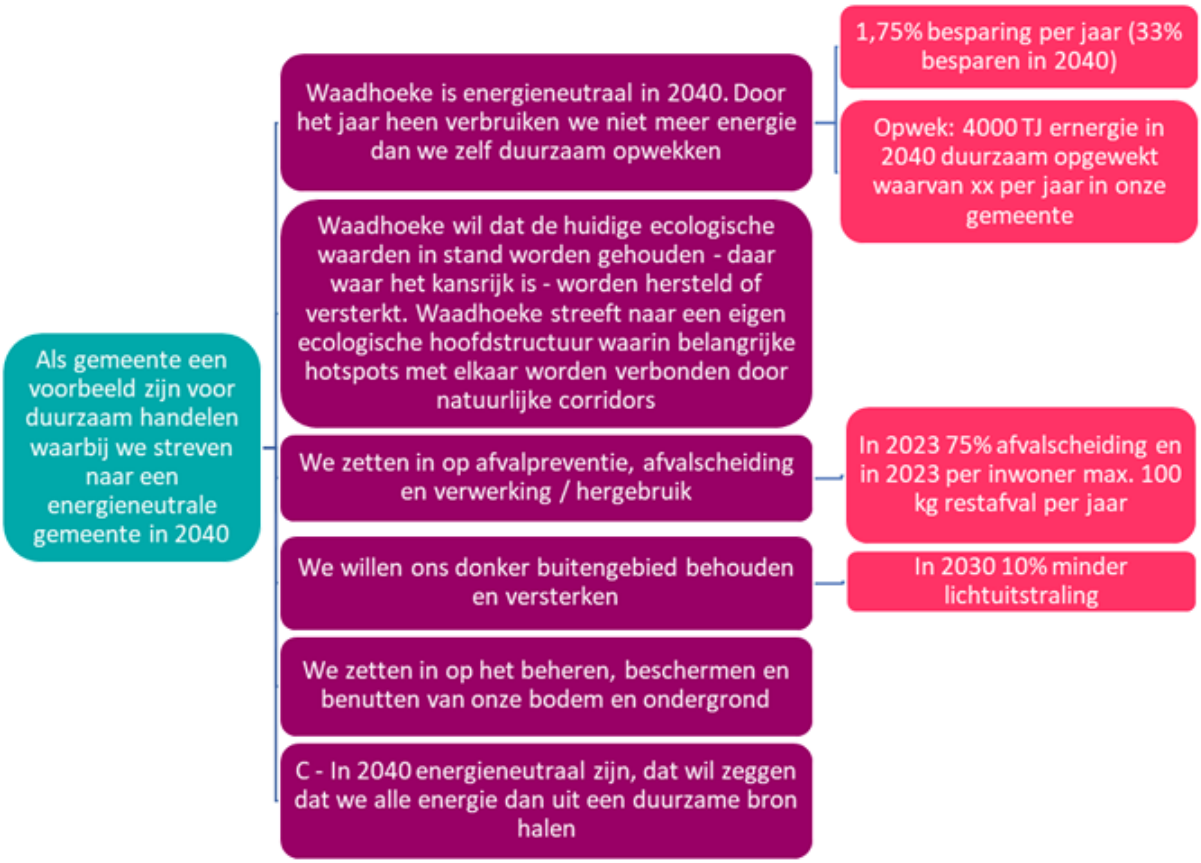
C - Gezonde voeding is voor iedereen toegankelijk

- Moestuinprojecten, voedselbossen en initiatieven voor pluktuinen stimuleren.
- Het 'Too good to go'-principe aanmoedigen.
- Als gemeente het goede voorbeeld geven door intern gezonde, lokale alternatieven aan te bieden.
- Het lokale, gezonde aanbod actief stimuleren en promoten. Dit heeft ook invloed op het verkorten van de keten van producent naar consument en raakt dus ook duurzaamheid.

C - Een gezonde leefstijl is voor iedereen toegankelijk

- Een nieuwe gezondheidsnota maken, waarbij we inzetten op 'positieve gezondheid'.
- De inzet van buurtsportcoaches verbreden naar allerlei organisaties voor welzijn, leefstijl en participatie.
- Cultuur en sport als middel gebruiken voor een gezondere leefstijl en voor participatie.

Milieu - Wat willen we bereiken?

Milieu - Wat gaan we daar voor doen?

Waadhoeke is energieneutraal in 2040. Door het jaar heen verbruiken we niet meer energie dan we zelf duurzaam opwekken

- We trekken energiecoaches aan.
- We zetten in op duurzame inkoopacties.
- Ondernemers bieden we ondersteuning bij het zoeken naar subsidies en mogelijkheden om te verduurzamen en te innoveren.
- We ontwikkelen binnen de eigen webomgeving een duurzaamheidsloket.

Waadhoeke wil dat de huidige ecologische waarden in stand worden gehouden - daar waar het kansrijk is - worden hersteld of versterkt. Waadhoeke streeft naar een eigen ecologische hoofdstructuur waarin belangrijke hotspots met elkaar worden verbonden door natuurlijke corridors

- We communiceren via diverse kanalen regelmatig over het thema duurzaamheid.
- We nemen deel aan landelijke of regionale campagnes over biodiversiteit.
- We nemen deel aan de Nationale Boomfeestdag.
- We gaan biodiversiteit monitoren om vast te stellen welke invloed de gepleegde inzet op biodiversiteit heeft.
- We hebben aandacht voor kennisoverdracht en bewustwording van biodiversiteit door in te zetten op Natuur- en Milieueducatie (NME).
- We geven zelf het goede voorbeeld door binnen de eigen organisatie structureel en breed in te zetten op biodiversiteit.
- We verkennen de mogelijkheden om over dit thema afspraken te maken met pachters/gebruikers van gemeentegrond.

We zetten in op afvalpreventie, afvalscheiding en verwerking / hergebruik

- We nemen deel aan de Zwerfafvalcampagne Friesland Schoon.
- We zetten in op verbetering van afvalscheiding op scholen.
- We maken sorteeranalyses.
- We doen mee aan de Bewustwordingscampagne VANG.
- We zetten in op de optimalisatie van gescheiden inzameling.

We willen ons donker buitengebied behouden en versterken

- We voeren de acties uit die zijn opgenomen in beleidsplan Tusken Skimer en Moarnsdage.

We zetten in op het beheren, beschermen en benutten van onze bodem en ondergrond

- We geven uitvoering aan de acties in de bodemvisie.
- We investeren meer dan voorheen in de relaties en contacten met de landbouwsector.

C - In 2040 energieneutraal zijn, dat wil zeggen dat we alle energie dan uit een duurzame bron halen

- We gaan het energielandschap verder onderzoeken op haalbaarheid met de intentie om hier zo snel mogelijk mee aan de slag te gaan
- We helpen inwoners en bedrijven bij de energietransitie door in te zetten op energiecoaches, een aanbod voor maatwerkadviezen en een aanbod voor MKB'ers om een beroep te doen op een bedrijfsenergiecoach
- We maken een plan voor de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed (scholen, sportaccommodaties, cultuur- en zorggebouwen).
- We geven als gemeente zelf het goede voorbeeld geven door:
    - in de meerjarige onderhoudsplannen van gemeentelijke gebouwen investeringen op te nemen voor verduurzaming van het vastgoed;
    - materieel dat aan vervanging toe is zoveel mogelijk te vervangen door een duurzaam (elektrisch) alternatief;
    - een (digitaal) loket in te richten waar inwoners terechtkunnen met al hun vragen over duurzaam (ver)bouwen, energie besparen, energie opwekken en financieringsmogelijkheden;
    - waar mogelijk verduurzaming ook als vereiste op te nemen bij vergunningen, subsidies, inkoop en aanbestedingen;
    - klimaatadaptatie integraal onderdeel te maken van het gemeentelijk beleid.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	**Realisatie**	**Begroting**	**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2021	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
Lasten	-14.508	-14.346	-14.344	-14.436	-14.531	-14.625
Baten	13.292	12.598	13.054	13.149	13.243	13.338
Saldo voor bestemming	**-1.216**	**-1.748**	**-1.289**	**-1.288**	**-1.288**	**-1.288**
Dotatie/beschikking reserves	314	353	0	0	0	0
Saldo na bestemming	**-902**	**-1.395**	**-1.289**	**-1.288**	**-1.288**	**-1.288**

Taakvelden

In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

7.1 Volksgezondheid
7.2 Riolering
7.3 Afval
7.4 Milieubeheer
7.5 Begraafplaatsen en crematoria

Beleidsindicatoren

Programma 8 Volksgezondheid & Milieu						
Indicator	**Eenheid**	**Waadhoeke**	**Nederland**	**Bron**	**Periode**	**Beschrijving**
Omvang huishoudelijk restafval	Kg per inwoner	210	170	CBS Statistiek Huishoudelijk afval	2020	Niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval.
Hernieuwbare elektriciteit	%	58,7	26,9	Rijkswaterstaat - Klimaatmonitor	2020	

Bovenstaande beleidsindicatoren zijn voorgeschreven.
Bron: www.waarstaatjegemeente.nl (datum 27-09-2022)

Programma 9 Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing

Hoofdkenmerken
Dit programma richt zich op het wonen en de gewenste ruimtelijke kwaliteit van onze gemeente. Polders, dijken en akkers, watergangen, werelderfgoed de Waddenzee, monumentaal Franeker en de karakteristieke (terp)dorpen: samen typeren ze ons gebied. Ze geven Waadhoeke de ruimtelijke kwaliteit die inwoners en bezoekers zo waarderen.

Er zijn ook ontwikkelingen die hierop van invloed zijn en om aandacht vragen. Denk daarbij aan ontwikkelingen in de landbouw (schaalvergroting, bodemdaling, verzilting, monocultuur, vergroten percelen), de groei van toerisme en recreatie, de demografische ontwikkelingen (minder inwoners, vergrijzing en ontgroening, voorspelde krimp van het aantal huishoudens), de energietransitie en de veranderende woningmarkt.

Het vinden van de juiste balans tussen de diverse belangen met het behoud van de gewenste ruimtelijke kwaliteit is een continue uitdaging.

Bestaand beleid
Bestuurlijke kaders:
- Collegeprogramma 2022-2026;
- Ontwikkelperspectief Waadhoeke 2018-2028;
- Provinciale Verordening Romte;
- Streekplan Provincie Fryslân 2006;
- Vernieuwen in vertrouwen ‘Geluk op 1’, provinciaal bestuursakkoord 2019-2023;
- Woningwet 2015 (kader afspraken gemeenten en corporaties);
- Nieuwe stelsel van het omgevingsrecht (Invoeringswet Omgevingswet);
- Bestemmingsplannen en Structuurvisies;
- Woonvisie Waadhoeke 2020 – 2030 Samen Sterk.

Ontwikkelingen
<u>Wonen</u>
Waadhoeke staat, samen met strategische partners, voor een woningbouwopgave die aan de veranderende vraag en behoeften moet voldoen. De demografische ontwikkelingen (vergrijzing en ontgroening) en de tendens naar energiezuinige woningen spelen daarbij een belangrijke rol. Denk aan herstructurering en kwaliteitsverbetering van de bestaande voorraad. Maar ook aan het realiseren van zorgbestendige woningen, bij voorkeur op inbreidingslocaties. Voor alle ontwikkelingen doet de gemeente dit met aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en met aandacht voor duurzaam ontwikkelen en bouwen.

De in 2020 vastgestelde Woonvisie en de daarvoor opgestelde woningmarktanalyse schetsen de ontwikkelingen en de wijze waarop de gemeente met deze vraagstukken om wil gaan.

Hoewel er een trend van dalende inwoneraantallen en een negatieve ontwikkeling van het huishoudens wordt voorspeld geldt dat niet overal in onze gemeente. In 2022 zien we dat op veel plekken de woningmarkt onder druk blijft staan, ondanks maatregelen vanuit de Rijksoverheid. Deze druk op de woningmarkt is ook terug te zien in de verkoop van gemeentelijke kavels en het grote aantal ontwikkelingen.

Hoewel we deze woningvraag graag bedienen blijft de vraag hoe dit zich verhoudt tot de diverse (lange termijn) prognoses. Via lokaal maatwerk en het gedachtegoed 'Ja mits' spelen wij hier zo goed mogelijk op in.

Omgevingswet
Naar verwachting wordt op 1 juli 2023 de Omgevingswet ingevoerd.

Met de invoering van de Omgevingswet wordt alle ruimtelijke wet- en regelgeving, waaronder de WABO, WRO, Wet Milieubeheer, Woningwet e.d., vervangen door één wet. Belangrijk instrument is de Omgevingsvisie, een integrale visie met strategische hoofdkeuzen van beleid voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn. Verder zullen de bestemmingsplannen plaats maken voor (integrale) omgevingsplannen.

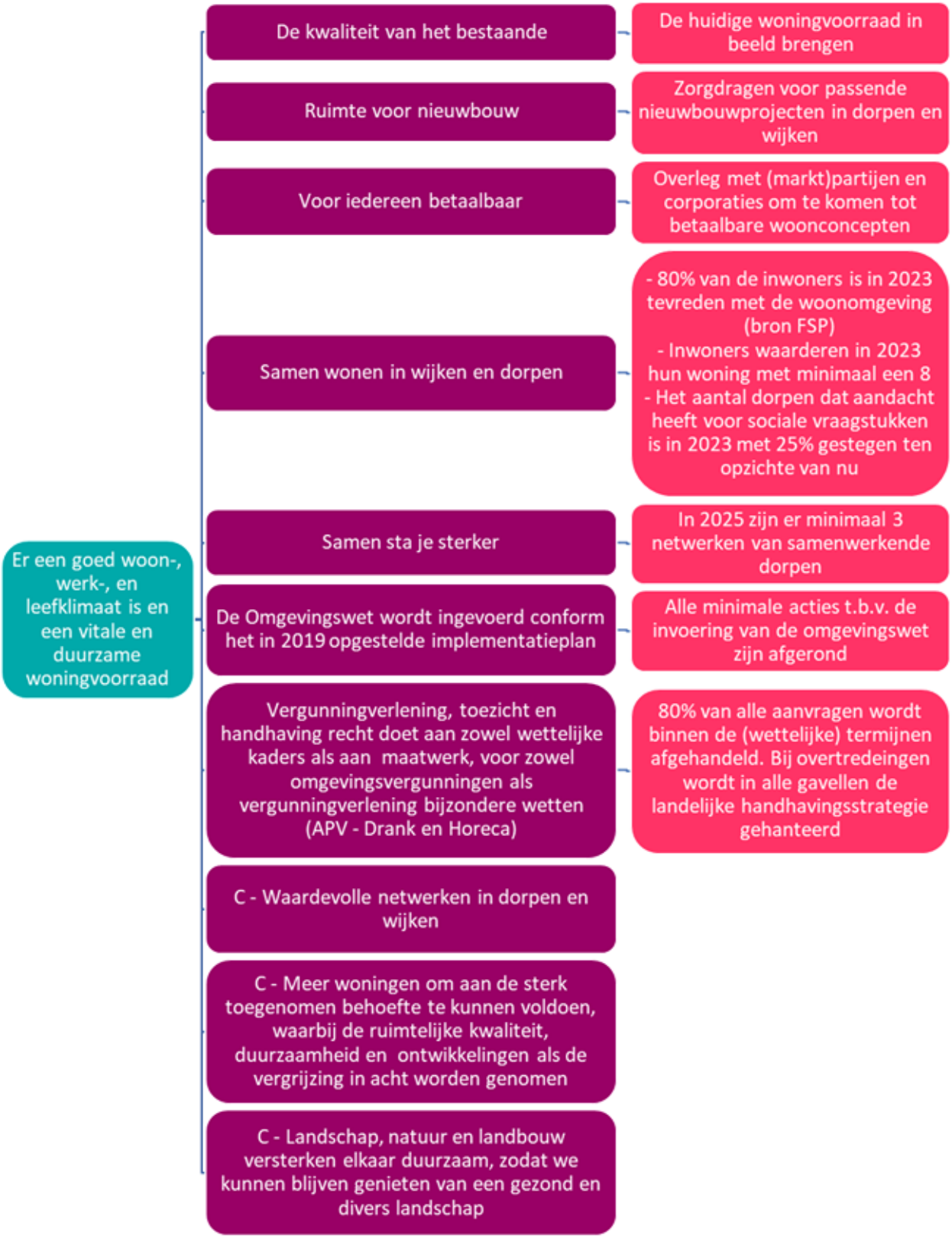
Inmiddels zijn het Ambitiedocument Omgevingswet gemeente Waadhoeke, het Plan van Aanpak voor het opstellen van de Omgevingsvisie en plan van aanpak voor het Omgevingsplan voor Waadhoeke vastgesteld en is een stevige projectstructuur neergezet.

Basis voor het implementatietraject is het daarvoor opgestelde implementatieplan.

Met de invoering van de Omgevingswet op 1 juli 2023 is het implementatietraject nog niet afgerond. Dit traject loopt door tot 2030. In dat jaar moet er uiteindelijk een gemeente dekkend Omgevingsplan voor de gemeente zijn vastgesteld.

Wet kwaliteitsborging voor het bouwen
Gelijktijdig met de invoering van de Omgevingswet treedt de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) in werking. Die wet heeft als doel de bouwkwaliteit en het bouwtoezicht te verbeteren door inschakeling van private kwaliteitsborgers. Daarnaast wordt de aansprakelijkheid van aannemers ten opzichte van particuliere en professionele opdrachtgevers uitgebreid. Het betekent dat initiatiefnemers zelf een private kwaliteitsborger moeten aantrekken. De kwaliteitsborger doet de toetsing bouwbesluit, maakt een plan en monitort de uitvoering van de bouw werkzaamheden. De gemeentelijke bouwtoezichttaken komen daardoor deels te vervallen. Op 1 januari 2023 treedt de wet naar verwachting in werking. De wet gaat in eerste instantie alleen gelden voor bouwwerken vallend onder gevolgsklasse 1 (voorbeelden hiervan zijn woningen, aan- uit en bijgebouwen, kleine bedrijfspanden, agrarische bouwwerken en voetgangers- en fietsbruggen).

Wat willen we bereiken?

Wat gaan we daar voor doen?

De kwaliteit van het bestaande

- We stellen een monitor op voor de woningmarkt (zowel huur als koop).

Ruimte voor nieuwbouw

- We leveren maatwerk per dorp en wijk vanuit de lokale behoefte.

Voor iedereen betaalbaar

- We faciliteren starters op de woningmarkt door voor jongeren t/m 35 jaar die in de gemeente wonen als voor jongeren ‘om útens’ eens starterslening in te voeren. Hierbij verkennen we ook of het instrument 'erfpacht' van toegevoegde waarde is.
- We overleggen met (markt)partijen en corporaties om te komen tot betaalbare woonconcepten bij nieuwbouwontwikkelingen.

Samen wonen in wijken en dorpen

- We vragen in gesprek met dorpen en wijken, aandacht voor sociale inclusie.
- We ondersteunen en faciliteren dorpen bij initiatieven die de directe leefomgeving verfraaien.
- We dagen inwoners uit om bij nieuwbouw, onderhoud en beheersplannen mee te denken over. de inrichting van de openbare ruimte.
- We nodigen dorpen uit te experimenteren met de uitgangspunten van de Sociale Inclusie agenda.

Samen sta je sterker

- We zetten dorpen coördinatoren in.
- We faciliteren initiatieven en projecten middels het dorpen-, en wijkenfonds.
- We experimenteren met regionale DOM's.
- We ontwikkelen een afwegingskader voor het spreiden van voorzieningen.
- We helpen dorpen(netwerken) graag bij het maken van integrale plannen en ambities met denkkracht, het organiseren van ontmoeting of financiële ondersteuning.

De Omgevingswet wordt ingevoerd conform het in 2019 opgestelde implementatieplan

- We werken verder aan het opstellen van een Omgevingsvisie voor de gehele gemeente Waadhoeke
- We starten met het maken van het eerste Omgevingsplan en bouwen dit verder uit, om uiteindelijk in 2030 over 1 Omgevingsplan voor de gehele gemeente Waadhoeke te kunnen beschikken

Vergunningverlening, toezicht en handhaving recht doet aan zowel wettelijke kaders als aan maatwerk, voor zowel omgevingsvergunningen als vergunningverlening bijzondere wetten (APV - Drank en Horeca)

- Naar verwachting treedt per 1 januari 2023 de Omgevingswet in werking. Deze wet brengt de nodige veranderingen met zich mee, om deze reden gaan we ervoor zorgen dat de initiatiefnemers begeleid worden bij het indienen van aanvragen.
- De ingediende aanvragen handelen we af binnen de wettelijk gestelde termijnen.
- Waar mogelijk denken we mee met de initiatiefnemer om te komen tot een plan dat past binnen de kaders of passen we maatwerk toe.
- We stellen een VTH-uitvoeringsprogramma op.
- We gaan risicogestuurd werken, dit omwille de beschikbare capaciteit. Aan de hand van een beoordelingskader bepalen we of we toezicht gaan uitvoeren. Bij overtredingen treden we op volgens de landelijke handhavingsstrategie.

C - Waardevolle netwerken in dorpen en wijken

- Onderzoeken hoe wij een grotere rol kunnen spelen in de organisatie van de sociale samenhang (bijvoorbeeld dorpen- en wijkencoördinatoren in combinatie met het opbouwwerk).
- Het Dorpen- en wijkenfonds optimaliseren.
- Het netwerkcentrum ‘De Opstap’ als pilot evalueren.
- Actief in gesprek met zorgverzekeraars en huisartsen om de continuïteit van de huisartsenzorg te kunnen blijven waarborgen.

C - Meer woningen om aan de sterk toegenomen behoefte te kunnen voldoen, waarbij de ruimtelijke kwaliteit, duurzaamheid en ontwikkelingen als de vergrijzing in acht worden genomen

- Het eind 2022 gepresenteerde woningbouwprogramma vormt de basis voor de woningbouw de komende jaren.
- We ontwikkelen nieuwbouwplannen die aansluiten bij de lokale behoefte (maatwerk), waarbij aandacht is voor jongeren, starters en ouderen en voor lokale binding, maar ook ruimte voor tijdelijke of bijzondere woonvormen zoals tiny houses en Knarrenhof.
- We maken duidelijke prestatieafspraken met de corporaties, onder andere over de bouw van extra huurwoningen, lokale binding bij toewijzing, betaalbaarheid, verduurzaming, de positie van starters bij de verkoop van bezit en de mogelijkheid van tijdelijke verhuur van woningen die onderdeel zijn van een herstructureringsproject.
- We zorgen voor voldoende voeding van het Stads- en dorpsvernieuwingsfonds, zodat de gemeente bij herstructurerings- en nieuwbouwprojecten kan investeren in de openbare ruimte.
- We werken aan de zichtbaarheid rond het thema Wonen door actiever over actuele projecten te communiceren.
- We verkennen de mogelijkheden voor tijdelijke woningen die duurzaam en natuurinclusief worden gebouwd.

C - Landschap, natuur en landbouw versterken elkaar duurzaam, zodat we kunnen blijven genieten van een gezond en divers landschap

- We besteden meer aandacht besteden aan ecologisch bermbeheer, waarbij rekening wordt gehouden met de verkeersveiligheid. Het maaibeleid is gericht op het beschermen en versterken van flora en fauna.
- We onderzoeken hoe we kunnen bijdragen aan de bossenstrategie uit het Klimaatakkoord door meer ‘verticaal’ groen en meer biodiversiteit te realiseren, passend bij het landschap van Waadhoeke.
- Voor iedere baby die geboren wordt planten we een boom.
- We ondersteunen initiatieven die de natuur, het landschap en de biodiversiteit versterken, zoals het initiatief van het Agrarisch Collectief Waadrâne.
- Lokale initiatieven om een dorp of wijk te vergroenen kunnen een beroep doen op het Dorpen- en wijkenfonds of op een speciale subsidieregeling.
- We gaan Natuur- en milieueducatie structureel aanbieden op scholen om bewustwording bij kinderen en ouders te vergroten.
- We werken aan de versterking van de samenwerking met de agrarische sector.
- We stellen eisen aan de landschappelijke inpassing van bedrijven en bedrijfsterreinen.
- We werken niet mee aan de vestiging van grootschalige databedrijven en distributiecentra.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Meerjarenraming 2024	2025	2026
Lasten	-4.928	-5.663	-4.007	-2.719	-2.599	-2.599
Baten	2.821	2.362	1.911	872	752	752
Saldo voor bestemming	**-2.108**	**-3.301**	**-2.097**	**-1.847**	**-1.847**	**-1.847**
Dotatie/beschikking reserves	1.125	901	250	0	0	0
Saldo na bestemming	**-983**	**-2.400**	**-1.847**	**-1.847**	**-1.847**	**-1.847**

Taakvelden

In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

8.1 Ruimtelijke ordening
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)
8.3 Wonen en bouwen

Beleidsindicatoren

Programma 9 Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing						
Indicator	**Eenheid**	**Waadhoeke**	**Nederland**	**Bron**	**Periode**	**Beschrijving**
Gemiddelde WOZ waarde	x €1.000	189	290	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken	2021	De gemiddelde WOZ waarde van woningen.
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	3,1	8,9	Basisregistraties adressen en gebouwen - bewerking ABF Research	2021	Nieuw gebouwde woningen, exclusief overige toevoegingen, zoals transformaties.
Demografische druk	%	80,7	70,3	CBS Bevolkings-statistiek	2022	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.
Gemeentelijke woonlasten één-persoonshuis-houden	€	781	Geen data	COELO, Groningen	2022	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuisouden betaalt aan woonlasten.
Gemeentelijke woonlasten meer-persoonshuis-houden	€	899	Geen data	COELO, Groningen	2022	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuisouden betaalt aan woonlasten.

Bovenstaande beleidsindicatoren zijn voorgeschreven.
Bron: www.waarstaatjegemeente.nl (datum 27-09-2022)

Algemene Dekkingsmiddelen

Inleiding
De belangrijkste onderdelen van de algemene dekkingsmiddelen zijn de uitkeringen uit het Gemeentefonds en de vrij besteedbare lokale heffingen. Deze inkomsten worden niet toegerekend aan één of meerdere programma's omdat ze vrij besteedbaar zijn.

Uitkeringen Gemeentefonds
De grootste inkomstenbron van de gemeente is het Gemeentefonds. In deze programmabegroting is de meicirculaire 2022 meerjarig verwerkt. De accressen zijn ten opzichte van de septembercirculaire 2021 flink gestegen. Dit ligt ten eerste aan een hogere bijstelling voor de ontwikkeling van de lonen en prijzen (LPO) op basis van het Centraal Economisch Plan. Maar er is ook sprake van flink hogere volume-accressen (het accres bestaat uit een volumedeel en een deel loon- en prijsontwikkeling) als gevolg van het regeerakkoord en de nadere aanpassing ervan.

Ten tijde van het opstellen van kadernota 2023-2026 werd gesproken over bevriezing van het volume-accres 2022-2025. Inmiddels is besloten dat het accres voor de jaren 2022-2025 bevroren wordt. De negatieve stelpost (20% van de ambitieuze plannen van het Rijk) komt te vervallen. De verlaging van 2026 van € 0,5 miljoen blijft staan. Dit accres valt buiten de planperiode van het Rijk.

In het regeerakkoord is vastgelegd dat het extra cumulatief accres 2022-2025, dat bovenop het accres van de septembercirculaire 2021 komt, in 2026 wordt verlaagd naar € 840 miljoen en dat het accres in de jaren erna op dat niveau blijft bevroren. Voor alle gemeenten betekent dit een aanzienlijke daling van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds ingaande 2026.
Daarnaast heeft het kabinet besloten deze kabinetsperiode de opschalingskorting tot en met 2025 te schrappen. Vanaf 2026 wordt de korting van € 675 miljoen weer doorgevoerd.

Beide maatregelen van het kabinet, de opschalingskorting en het bezuinigen op het accres Gemeentefonds, vallen buiten de huidige regeerperiode. De problemen voor 2026 voor de gemeenten zijn onderwerp van gesprek tussen het Rijk, de VNG en het IPO (interprovinciaal overleg). Het Rijk heeft in de zomer van 2022 een Contourennota gepubliceerd. De minister H.G.J. Bruins Slot van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties biedt in haar contourennota nu géén oplossing voor de financiële positie van de gemeenten vanaf 2026.

<u>Plafond BCF</u>
Gemeenten krijgen hun betaalde btw in de meeste gevallen terug via het BTW-compensatiefonds. Dit fonds is echter gemaximeerd. Declareren gemeenten meer btw dan beschikbaar, dan wordt dit verrekend met het Gemeentefonds. Als gemeenten minder declareren, wordt dit toegevoegd aan het Gemeentefonds.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft in afstemming met de VNG en de provinciale toezichthouders een advies opgesteld. Gemeenten mogen in programmabegroting 2023-2026 voor de ruimte onder het plafond maximaal rekening houden met de laatst gerealiseerde ruimte (2021). Deze ruimte is fors hoger in vergelijking met de voorgaande jaren. Uit voorzichtigheid houden wij rekening met 50% van de nieuwe ruimte (is € 425.000). Dit heeft dus beperkt effect ten opzichte van de bestaande meerjarenraming. Als we met 100% rekening zouden houden ontstaat er een aanvullend voordeel op de inkomst uit het gemeentefonds van € 425.000.

Herijking Gemeentefonds
Het verdeelstelsel voor het Gemeentefonds is herijkt. Met ingang van 1 januari 2023 wordt een nieuw verdeelstelsel voor het Gemeentefonds ingevoerd. Het gaat hierbij om het onderdeel Algemene uitkering; het budget dat middels maatstaven verdeeld wordt over de verschillende gemeenten. Vanwege de nieuwe verdeling ontstaan herverdeeleffecten.

Het nieuwe verdeelstelsel wordt gefaseerd ingevoerd in een periode van drie jaar. De effecten van het nieuwe verdeelstelsel, oftewel de herijking, landen daarmee via een ingroeipad in de gemeentelijke begrotingen. Hiervoor zijn de volgende afspraken gemaakt: het effect (zowel voor- als nadeel) voor 2023 is maximaal € 7,50; het effect 2024 en 2025 is maximaal € 15; in totaal dus maximaal € 37,50. Richting 2026 wordt de situatie opnieuw bekeken.

In de meicirculaire 2022 is te lezen dat het herverdeeleffect voor Waadhoeke uitkomt op € 25,71 per inwoner, een voordeel van in totaal structureel € 1.186.440, waar we in drie jaar naar toe groeien.

Arbitragecommissie Jeugd/Hervormingsagenda Jeugd
In de meicirculaire 2022 ontbreken de toevoegingen van de extra middelen aan de algemene uitkering voor de jaren 2024-2027 conform het advies van de arbitragecommissie jeugd. Door het ontbreken ervan worden gemeenten vanaf het jaar 2024 geconfronteerd met een groot gat op de begroting, omdat de extra middelen voor de jeugdzorg van 2023 weer wegvallen.
Van de provincie Fryslân hebben wij de nieuwe afspraken over de jeugdzorggelden voor de jaren 2023-2026 ontvangen en overeenkomstig verwerkt. De concrete uitwerking is zichtbaar in hoofdstuk 5 Financiële begroting, onderdeel Meerjarenraming.
Richting het einde van het jaar 2022 wordt nieuwe informatie over de Hervormingsagenda jeugd verwacht.

Reservering onvoorzien met bestemming (L&P)
In het Gemeentefonds zijn posten opgenomen met een bestemming. Het gaat hier onder andere om taakmutaties en decentralisatie-uitkeringen. In afwachting van de invulling van het beleid worden deze op onvoorzien met bestemming gereserveerd.
Vanuit de reservering "onvoorzien met bestemming: loon- en prijscompensatie" in 2023 (€ 2.750.000), vallen diverse posten vrij waarvan de bijbehorende uitgaven al in de begroting zijn verwerkt. Per saldo blijft nog afgerond € 2.085.000 staan, waarvan € 100.000 is gereserveerd voor de indexering van subsidies. (Daarnaast is de reservering prijscompensatie fysiek domein uit 2022 van € 1.000.000 nog beschikbaar.)

Lokale Heffingen
Het betreft hier alleen de lokale heffingen welke vrij besteedbaar zijn of waarvan de besteding niet gebonden is zoals in het BBV is omschreven, namelijk:
- de onroerende zaakbelasting;
- de parkeerbelasting; en
- de reclamebelasting.

In de paragraaf Lokale Heffingen wordt hier verder op in gegaan.

Overige posten in de Algemene Dekkingsmiddelen
Onvoorzien
Het opgenomen bedrag voor Onvoorzien (overig) bestaat uit drie componenten. De eerste is de post onvoorzien éénmalig, die dient ter dekking van eenmalige lasten. De tweede betreft de post onvoorzien structureel, die dient ter dekking van de structurele lasten. De derde is onvoorzien met bestemming waarin onder andere bedragen voor loon- en prijscompensatie zijn gereserveerd.

Overhead

Het BBV schrijft voor dat de overhead apart inzichtelijk gemaakt moet worden. De definitie van overhead is: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. De overhead is als gevolg hiervan geen onderdeel meer van de programmalasten. In een aantal gevallen is het nodig overhead extracomptabel toe te rekenen, bijvoorbeeld bij de tarieven voor leges en heffingen (extracomptabel = verwerking van financiële gegevens buiten de boekhouding om).
Gemeenten zijn vrij in de toe te passen systematiek. Waadhoeke berekent de overhead als een percentage van het begrotingstotaal. In 2023 is het overheadpercentage 11,72%. In 2022 was dit 11,99%.

In onderstaande tabel is de overhead uitgesplitst. De kolom Primitief 2022 geeft de basis voor de berekening van het percentage 2022 weer. De gewijzigde begroting 2022 geeft de actuele stand van de budgetten overeenkomstig het overzicht "wat mag het kosten". De kolom Primitief 2023 is de onderbouwing voor het overheadpercentage 2023.

Uitsplitsing Overhead Bedragen x € 1.000	**Primitief Begroting 2022**	**Gewijzigde Begroting 2022**	**Primitief Begroting 2023**	**Meerjarenraming 2024**	**2025**	**2026**
Ambtelijke organisatie	10.616	10.414	10.124	10.154	10.124	10.154
Huisvesting	1.340	1.312	1.293	1.293	1.293	1.293
ICT	1.981	2.658	2.601	2.601	2.601	2.601
Overig	539	1.014	452	452	452	452
Totaal	**14.477**	**15.397**	**14.470**	**14.500**	**14.470**	**14.500**

Vennootschapsbelasting

In het overzicht is conform de BBV voorschriften de te verwachten Vpb-heffing (Vennootschapsbelasting) opgenomen. In de begroting is deze voorlopig geraamd op nihil.
De gemeente Waadhoeke heeft op dit moment weinig tot geen fiscale ondernemingsactiviteiten, omdat:

- Bij veel activiteiten die de gemeente uitoefent er geen sprake van een onderneming omdat er geen vergoeding van derden wordt ontvangen;
- Bij die activiteiten waarvoor wel vergoedingen van derden wordt ontvangen de opbrengsten niet meer dan kostendekkend zijn en er daardoor evenmin sprake is van een onderneming.

Overigens is de wetgeving ten aanzien de Vpb-plicht voor gemeenten steeds in beweging.

De gemeente verricht als onderneming activiteiten op het terrein van de grondexploitatie en bij afval (het zich ontdoen van huishoudelijke afvalstoffen tegen een positieve opbrengst). Per grond-exploitatie moet worden beoordeeld in hoeverre er sprake is van winst dan wel verlies.
De gerealiseerde en de geprognosticeerde kosten en opbrengsten per complex spelen hierin een rol. De grondexploitatie komt echter niet door de ondernemerspoort. Op dit moment is de aangifte voor de verschuldigde Vpb 2020 ingediend (deadline 1 mei 2022) en betreft derhalve louter afval.

Overige financiële middelen

De gemeente is in het bezit van 134.319 aandelen Bank Nederlandse Gemeenten, 210 aandelen Afvalsturing Friesland N.V. en 21.265 aandelen N.V. Fryslân Milieu. Jaarlijks ontvangt de gemeente hierover dividenduitkeringen. Het dividend van de BNG is opgenomen onder de Algemene Dekkingsmiddelen. Het dividend van de N.V. Afvalsturing Friesland/N.V. Fryslân Milieu is opgenomen in het programma Volksgezondheid, Ruimtelijke ordening en Stedelijke vernieuwing.

Saldo van de financieringsfunctie

De gemeente Waadhoeke heeft per 1 januari 2023 € 32.843.930 aan (langlopende) vaste geldleningen aangetrokken. De hiermee gepaard gaande externe rentelast voor 2023 is berekend op € 927.660. Het gehanteerde rentepercentage voor eigen financieringsmiddelen is 2%. Uitgaande van een verwacht saldo aan reserves en voorzieningen per 1 januari 2023 van € 66.244.034 is € 1.324.881 berekend als rentelast eigen financieringsmiddelen.

Het verwachte financieringsoverschot komt uit op € 811.515. De rente over het financieringsoverschot wordt gebaseerd op de huidige rekenrente bij een positief saldo voor 2023 0%. De rentebate over het financieringsoverschot bedraagt derhalve in 2023 € 0.

In totaliteit is er dus een rentelast van € 2.252.541 aan eigen en externe financieringsmiddelen. Aan de programma's is op basis van de verwachte boekwaarden per 1-1-2023 een rentelast van € 2.177.430 toegerekend. Als nadelig saldo van de financieringsfunctie resteert € 75.111.

Wat mag het kosten

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten						
Onvoorzien structureel	0	-571	-767	-1.063	-1.359	-1.655
Onvoorzien overig	0	-3.250	-4.026	-4.008	-3.988	-3.990
Overhead	-14.477	-15.397	-14.470	-14.500	-14.470	-14.500
Saldo financieringsfunctie	226	130	-75	-75	-75	-75
Heffing VPB	-2	0	0	0	0	0
Overige lasten	-1.702	-1.081	-1.171	-1.171	-1.171	-1.171
Totaal lasten	**-15.955**	**-20.169**	**-20.509**	**-20.817**	**-21.063**	**-21.391**
Baten						
Overhead	213	80	53	53	53	53
Gemeentefonds	89.852	93.339	97.924	99.868	99.751	89.618
Lokale heffingen	8.201	8.437	8.669	8.691	8.713	8.735
Overige financiële middelen	254	234	234	234	234	234
Bespaarde rente / saldo financieringsfunctie	1.168	1.106	1.325	1.325	1.325	1.325
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0
Overige baten	1.161	407	402	402	402	402
Totaal baten	**100.849**	**103.603**	**108.607**	**110.573**	**110.478**	**100.367**
Saldo voor bestemming	**84.894**	**83.434**	**88.098**	**89.756**	**89.416**	**78.976**
Dotatie/beschikking reserves	-4.803	846	50	50	50	50
Saldo na bestemming	**80.091**	**84.280**	**88.148**	**89.806**	**89.466**	**79.026**

Taakvelden

In dit programma zijn de volgende taakvelden opgenomen:

0.10	Mutaties reserves
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden
0.4	Overhead
0.5	Treasury
0.61	OZB woningen
0.62	OZB niet-woningen
0.63	Parkeerbelasting
0.64	Belastingen overig
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds
0.8	Overige baten en lasten
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)

Beleidsindicatoren

Algemene dekkingsmiddelen						
Indicator	**Eenheid**	**Waad hoeke**	**Neder land**	**Bron**	**Perio-de**	**Beschrijving**
Formatie	fte per 1.000 inwoners	7,59		Eigen gegevens	2023	Formatie begroting 2023
Bezetting	fte per 1.000 inwoners	6,75		Eigen gegevens	2023	Formatie begroting 2023
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	620		Eigen begroting	2023	Formatie begroting 2023
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	5,45%		Eigen begroting	2023	Formatie begroting 2023
Overhead	% van totale lasten	11,72		Eigen begroting	2023	Peildatum 1-1-2023

Bovenstaande beleidsindicatoren zijn voorgeschreven.
Bron: www.waarstaatjegemeente.nl (datum 27-09-2022)
Er zijn geen gegevens voor Nederland aanwezig aangezien het hier gaat om eigen beleidsindicatoren.

4 Paragrafen

Inleiding
Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) maken de paragrafen verplicht onderdeel uit van de programmaverantwoording. Ze bevatten de verantwoording van wat in de overeenkomstige paragrafen van de programmabegroting is opgenomen. In de paragrafen dienen de beleidslijnen te worden vastgelegd met betrekking tot beheersmatige aspecten die een groot beslag op de financiële middelen (kunnen) leggen.

Het betreft de volgende (door het Rijk voorgeschreven) paragrafen:

- Lokale heffingen;
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing;
- Onderhoud kapitaalgoederen;
- Financiering;
- Bedrijfsvoering;
- Verbonden partijen;
- Grondbeleid.

Paragraaf Lokale heffingen

De lokale of gemeentelijke heffingen in de gemeente Waadhoeke kunnen in drie soorten worden onderscheiden:

- belastingen: onroerendezaakbelasting, parkeerbelasting en reclamebelasting;
- heffingen: rioolheffing en afvalstoffenheffing;
- rechten: leges, begraafrechten, marktgelden en liggelden;

Deze driedeling is voor het berekenen van tarieven van belang.

De inkomsten uit belastingen zijn veel ruimer inzetbaar dan die van rechten en heffingen. Er is geen maximum aan de opbrengsten en zij hoeven niet kostendekkend te zijn.

Inkomsten uit heffingen moeten besteed worden ter bestrijding van lasten die met deze heffingen samenhangen. Voor rechten geldt dat de inkomsten dienen als compensatie voor lasten verbonden aan het leveren van een specifieke individuele dienst.
Voor zowel heffingen als rechten geldt dat deze maximaal kostendekkend mogen zijn. Het is vanuit het budgetrecht aan de raad om de mate van kostendekkendheid vast te stellen (tot 100%).

Beleid en algemene uitgangspunten
In de nota Harmonisatie gemeentelijke belastingen/nota Lokale heffingen is het tariefbeleid van de gemeente Waadhoeke vastgelegd. Enkele uitgangspunten zijn:

- Juridisch: de heffing is conform de wet, regelgeving en beleidsregels en is toetsbaar door de belastingplichtige.
- Eenvoud: Voor de belastingplichtige is de aard van de heffing en de hoogte van de tarieven op herkenbare wijze vastgelegd. De communicatie op de website en in de bijsluiter dient ter ondersteuning en draagt bij aan een voor de burger begrijpelijke uitleg van de in rekening gebrachte heffingen.
- Rechtvaardig: de heffing en de hoogte van het tarief moet voldoen aan de norm van redelijkheid en billijkheid.
- Beheersbaar: de belastingheffing en -inning wordt binnen een compacte organisatie doelmatig en efficiënt ingericht. Het streven is de perceptiekosten zo veel mogelijk te beperken.
- Verordeningen zijn gebaseerd op de modelbepalingen zoals die door de VNG worden bekendgemaakt.
- De hoogte van de te bepalen tarieven is gekoppeld aan de geraamde opbrengsten van de verschillende belastingsoorten in de begroting.
- Het streven bij de leges en rechten is kostendekkendheid van de tarieven.
- Het beperken van de (negatieve) financiële gevolgen voor een individuele belastingplichtige.

Overzicht lokale heffingen

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
OZB	7.724	7.755	7.987	8.009	8.031	8.053
Parkeerbelasting	421	560	560	560	560	560
Reclamebelasting	56	122	122	122	122	122
Rioolheffing	5.618	5.803	5.903	5.998	6.092	6.187
Afvalstoffenheffing	5.515	5.694	6.058	6.058	6.058	6.058
Leges	2.023	1.612	1.372	1.372	1.372	1.372
Begraafplaatsrechten	227	234	234	234	234	234
Marktgelden	16	16	16	16	16	16
Liggelden	55	47	47	47	47	47
Totaal	**21.656**	**21.843**	**22.299**	**22.416**	**22.532**	**22.649**

Belastingen

Onroerendezaakbelasting (OZB)

De OZB kan worden onderscheiden in OZB voor gebruikers van niet-woningen en OZB voor eigenaren van een pand of een perceel grond. De belasting wordt opgelegd als betrokkene op 1 januari 2022 gebruiker is van een niet-woning respectievelijk bij het kadaster staat ingeschreven als eigenaar van een pand of perceel grond.
In de begroting 2023 is gerekend met een verhoging van de OZB met een inflatiecorrectie van 2,70% (inflatiepercentage 2021/CBS t-2), conform de kadernota 2023-2026. De tarieven 2023 worden gebaseerd op de taxatiewaarde met als peildatum 01-01-2022.

Tabel: Tarieven OZB. Het tarief is een percentage van de WOZ-waarde.

Woningen	**2021**	**2022**	**2023**
Eigenaarsdeel	0,1392	0,1281	NTB
Gebruikersdeel			
Totaal	**0,1392**	**0,1281**	**NTB**
Niet woningen	**2021**	**2022**	**2023**
Eigenaarsdeel	0,2196	0,2229	NTB
Gebruikersdeel	0,1542	0,1539	NTB
Totaal	**0,3738**	**0,3768**	**NTB**

Parkeerbelasting

Onder de naam parkeerbelasting wordt een belasting geheven voor het parkeren van een voertuig op een bij, dan wel krachtens de verordening in de daarin aangewezen gevallen door het college van burgemeester en wethouders te bepalen plaats, tijdstip en wijze.

Reclamebelasting

Onder de naam reclamebelasting wordt, binnen de gebieden zoals nader aangewezen in de Verordening reclamebelasting 2022 Waadhoeke een directe belasting geheven voor een aan of op een bouwwerk aangebrachte openbare aankondiging die zichtbaar is vanaf de openbare weg.

Heffingen

Uitgangspunt begroting 2023:

De tarieven voor afvalstoffen- en rioolheffing worden niet automatisch geïndexeerd maar houden gelijke tred met de ontwikkeling in de kosten voor afval en riool. In deze kostenontwikkeling wordt rekening gehouden met indexering.

Rioolheffing

In de begroting 2023 is rekening gehouden met de verhoging van de jaarlijkse dotatie aan de voorziening Riolering van 2021 t/m 2030: ieder jaar met € 94.500 naar uiteindelijk € 945.000.
Hieronder een indicatie van het tarief van rioolheffing van één- en meerpersoonshuishoudens, waaruit blijkt dat de stijging van het tarief ten opzichte van 2022 1,72% is.
De tarieven worden met de vaststelling van de verordeningen rioolheffing 2023 definitief.

Tabel: Tarief rioolheffing 2021-2023 Waadhoeke

Bedragen x € 1.000	**2021**	**2022**	**2023**
Eenpersoonshuishoudens	225,60	235,20	239,20
Meerpersoonshuishoudens	282,00	294,00	299,00

Afvalstoffenheffing

In de begroting 2023 is gelijke tred gehouden met de ontwikkeling in de kosten.
Hieronder een indicatie van het tarief van afvalstoffenheffing van één- en meerpersoonshuishoudens waaruit blijkt dat de stijging van het tarief ten opzicht van 2022 6,39% is.
De tarieven worden met de vaststelling van de verordening afvalstoffenheffing 2023 definitief.

Tabel: Tarieven afvalstoffenheffing 2021-2023

Bedragen x € 1.000	**2021**	**2022**	**2023**
Eenpersoonshuishoudens	228,00	236,00	251,20
Meerpersoonshuishoudens	285,00	295,00	314,00

Kostendekkendheid heffingen

De riool- en afvalstoffenheffing mogen ten hoogste kostendekkend zijn. Aan de hand van onderstaande tabel wordt de kostendekkendheid inzichtelijk gemaakt.

Kostendekkendheid Bedragen x €1.000	**Rioolheffing 2023**	**Afvalstoffenheffing 2023**
Lasten taakveld inclusief rente	4.845	5.471
Baten taakveld exclusief heffingen	-20	-774
Kwijtscheldingen	242	296
Netto lasten taakveld	**5.067**	**4.993**
Toe te rekenen kosten		
Overhead 11.72%*	594	585
BTW	727	821
Totale kosten	**6.388**	**6.399**
Opbrengst heffing	**5.903**	**6.058**
Dekkingspercentage	**92,41%**	**94,67%**

* Het overheadpercentage wordt berekend op basis van de verhouding overhead/begrotingstotaal

Rechten

Leges

De tarieven voor de leges worden jaarlijks aangepast en vastgelegd in de Legesverordening. In deze verordening worden de leges onderscheiden naar de volgende titels:

1. Algemene dienstverlening
2. Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/ omgevingsvergunning
3. Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn en niet vallend onder titel 2

Voor zover de tarieven niet door het Rijk worden voorgeschreven dienen ze zo kostendekkend mogelijk te zijn.

Begraafplaatsrechten

De begraafplaatsrechten kunnen worden onderscheiden naar:

- het vestigen van een grafrecht voor onbepaalde tijd of voor bepaalde tijd, en
- het onderhoud aan het algemene deel van de begraafplaats.

De tarieven zijn vastgelegd in de Verordening lijkbezorgingsrechten Waadhoeke 2020.
In de begroting 2023 is uitgegaan van dezelfde geraamde opbrengst als in 2022.

Marktgelden en rechten voor standplaatsen en terrassen

De marktgelden en andere rechten worden geheven voor het gebruik van openbare gemeentegrond en openbaar gemeentewater. De tarieven zijn voor het laatst vastgelegd in de Marktgeld- en retributieverordening 2018.
In de begroting 2023 is uitgegaan van de structureel geraamde opbrengst in 2022.

Liggelden

Er worden liggelden geheven voor het gebruik van publieke voorzieningen bij vaartuigen die een ligplaats innemen binnen de gemeente Waadhoeke bij daarvoor door burgemeester en wethouders aangewezen ligplaatsen. De tarieven zijn vastgelegd in de Liggeldverordening Waadhoeke.
In de begroting 2023 is uitgegaan van de structureel geraamde opbrengst in 2022.

Lokale lastendruk
Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) brengt jaarlijks de Atlas van de lokale lasten uit. De Atlas van de lokale lasten presenteert de bruto woonlasten in vergelijking tot omliggende gemeenten. Momenteel is de woonlastendruk (afvalstoffenheffing, rioolheffing en OZB) iets hoger dan gemiddeld in omliggende gemeenten. Voor 2023 betekent de voorgestelde verwerking een stijging van de lastendruk van 3% ten opzichte van 2022. Voor een vergelijking met andere gemeenten verwijzen we naar www.coelo.nl.

Kwijtscheldingsbeleid
Voor inwoners met de laagste inkomens bestaat de mogelijkheid van kwijtschelding van de geheven belasting. Het gemeentelijk kwijtscheldingsbeleid maakt onderdeel uit van het gemeentelijk minimabeleid. Het percentage van de bijstandsnorm dat ten behoeve van de beoordeling of een verzoek wel of niet kan worden gehonoreerd is gesteld op 100%. Gelet op dit gegeven kan worden gesteld dat maximaal gebruik wordt gemaakt van de wettelijke vrijheden op dit gebied. Kwijtschelding is alleen mogelijk voor de onroerende zaakbelastingen, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing.

De bedragen aan kwijtgescholden afvalstoffenheffing en rioolheffing worden verdisconteerd in de desbetreffende heffingen. In de begroting 2023 is een raming van € 530.860 opgenomen. In hoeverre de economische situatie van dit moment doorwerkt in het aantal aanvragen moet worden afgewacht.

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Weerstandsvermogen
Weerstandsvermogen is de mate waarin een gemeente in staat is middelen vrij te maken om substantiële tegenvallers op te vangen, zonder dat het beleid ingrijpend moet worden gewijzigd.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:
- Alle risico's waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd, of die niet tot afwaardering van activa hebben geleid, die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot het balanstotaal of de financiële positie;
- De weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken.

Ten aanzien van het weerstandsvermogen maken we onderscheid tussen:
- incidenteel weerstandsvermogen; dit is de mate waarin risico's met een eenmalig karakter opgevangen kunnen worden door de incidentele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit bestaat in hoofdzaak uit de Algemene Reserve.
- structureel weerstandsvermogen; dit is de mate waarin risico's met een structureel karakter opgevangen kunnen worden door structurele weerstandscapaciteit. Dit betreft de structurele ruimte in de exploitatie en bestaat o.a. uit de onbenutte belastingcapaciteit, de post onvoorzien structureel en het structureel begrotingssaldo.

Het incidenteel weerstandsvermogen is de mate waarin over de algemene reserve beschikt kan worden zonder dat het beleid ingrijpend moet worden gewijzigd. In de nota Reserves en Voorzieningen (Raad 20 mei 2021) is de ondergrens vastgesteld op € 15,0 miljoen.

<u>Kwantificeren van risico's</u>
In de nota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing (Raad 25 november 2021) is de systematiek vastgesteld om bepaalde risico's te kwantificeren (zie B.) en de relatie met de weerstandscapaciteit (zie A.) inzichtelijk te maken. Deze systematiek heeft betrekking op de financiële risico's die bekend zijn met een éénmalig karakter en leidt tot een ratio voor het incidentele weerstandsvermogen.

Structurele risico's worden in deze paragraaf ook in beeld gebracht. Echter deze worden niet gekwantificeerd en niet gerelateerd aan weerstandscapaciteit (zie C.).

A. Weerstandscapaciteit
De weerstandscapaciteit kan onderscheiden worden in een weerstandscapaciteit in het vermogen en een weerstandscapaciteit in de exploitatie.

Ontwikkelingen

Macronorm OZB
Het Rijk heeft met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) afgesproken dat vanaf 2020 een benchmark woonlasten wordt ingevoerd om jaarlijks de ontwikkeling van de lokale lasten inzichtelijker te maken. Met de invoering van de benchmark wordt afgestapt van de afspraak dat de ontwikkeling van de lokale lasten jaarlijks wordt gemonitord met de macronorm onroerende zaakbelasting (ozb, de macronorm). Het COELO zal de benchmark samenstellen en opnemen in de Atlas van de lokale heffingen.

Redelijk peil 2023
De Financiële-verhoudingswet (Fvw) bepaalt dat de eigen inkomsten van een gemeente een bepaald redelijk peil moeten hebben, wil zij in aanmerking komen voor een aanvullende uitkering op basis van artikel 12 Fvw. Daarbij gaat het om de eigen inkomsten uit:
1. de onroerende-zaakbelastingen (OZB);
2. de rioolheffingen;
3. de afvalstoffenheffingen en reinigingsrechten.

Totaal WOZ-waarde woningen 2022	[1]
Totaal WOZ-waarde niet woningen gebruikers 2022	[2]
Totaal WOZ-waarde niet woningen eigenaren 2022	[3]
Totaal OZB-opbrengst o.b.v. totaal WOZ-waarde 2022	[4]
Totaal onderdekking reiniging/afvalstoffen 2022	[5]
Totaal onderdekking riolering 2022	[6]
Totaal OZB-opbrengst o.b.v. totaal WOZ-waarde gecorrigeerd voor onderdekking reiniging/afvalstoffen en riool 2022	[7=4-5-6]
Werkelijk gewogen landelijk gemiddelde OZB-percentage van de gecorrigeerde WOZ-waarde 2022	[8=(7/(1+2+3)*100]
Percentage van de WOZ-waarde voor toelating tot artikel 12 voor het jaar 2023	[9=8*1,20]

Op basis van deze tabel is het percentage van de WOZ-waarde voor toelating tot artikel 12 voor het jaar 2023 (redelijk peil OZB) vastgesteld op 0,1729.

Voor de WOZ-waarden worden de gegevens gebruikt van het CBS die ook voor het gemeentefonds gehanteerd worden (betaalmaand februari 2022). Voor de berekening van de totale OZB-opbrengst wordt gebruik gemaakt van de gegevens (OZB-percentages) van de Monitor inkomsten uit lokale heffingen. Voor de berekening van de onderdekking reiniging en riolering wordt gebruik gemaakt van de Informatie voor derden (taakvelden) begrotingen 2023.

Artikel 12-gemeenten moeten gedurende de hele looptijd van de aanvraag en van de toekenning van de aanvullende uitkering blijven voldoen aan het jaarlijks in deze circulaire vastgestelde redelijk peil van de eigen inkomsten. Voor de lopende artikel 12-trajecten kan hier door een bijzonder voorschrift van worden afgeweken.

Riool- en afvalstoffenheffing en reinigingsrechten
Voor de onderdelen riolering, afvalstoffen en reiniging moet er sprake zijn van tarieven die resulteren in 100% lastendekkendheid. Dit uitgangspunt volstaat bij de beoordeling van de hoogte van deze heffingen of zij voldoen aan het redelijke peil. Van een minimumtarief per aansluiting is in dit verband dan ook geen sprake meer. Een eventuele onderdekking op de onderdelen riolering, afvalstoffen en reiniging moet gecompenseerd worden door extra baten uit de OZB boven de 120%.

Weerstandscapaciteit in het vermogen (incidentele weerstandscapaciteit)
De weerstandscapaciteit in het vermogen bestaat uit de volgende elementen.
Ten eerste de algemene reserve, die volgens de begroting 2023 afgerond € 18,6 miljoen bedraagt.

In principe is het bedrag van € 18,6 miljoen beschikbaar voor het opvangen van tegenvallers. Doordat de rente over het saldo (tot maximaal € 15 miljoen) wordt gebruikt binnen de begroting is alleen het saldo daar boven beschikbaar zonder gevolgen voor de exploitatie.

Ten tweede de mogelijke stille reserves. Stille reserves zijn de meerwaarden van activa die te laag of tegen nul zijn gewaardeerd doch direct verkoopbaar zijn indien men dat zou willen. De stille reserves van de gemeente Waadhoeke worden gevormd door de aandelen en de vaste activa. Echter de aandelen die de gemeente in bezit heeft (BNG en afvalsturing) zijn niet te vervreemden. Een aantal gebouwen en gronden van de gemeente zijn verkoopbaar, maar vallen deels onder monumentenzorg of zijn langdurig verpacht. Dit werkt waarde beperkend.

Vanuit het verleden heeft de gemeente 119 ha niet strategische grond in bezit. Deze gronden worden momenteel verpacht. Het betreft hier activa met een economisch nut (art 59 BBV, verhandelbaar en kunnen bijdragen aan het genereren van middelen) die onder de huidige BBV bepalingen dienen te worden geactiveerd. Omdat deze gronden al voor de inwerkingtreding van het BBV in het bezit waren van de gemeente geldt de overgangsbepaling van art 76. De gronden worden op basis van genoemd artikel gewaardeerd tegen een boekwaarde van nihil. De marktwaarde in vrije staat is berekend op € 5,95 miljoen.

Ten derde kan de raad theoretisch besluiten om de aanwending van alle overige bestemmingsreserves te wijzigen en dus te benutten als dekkingsmiddel voor tegenvallers. Het eventueel wijzigen van de aanwending van bestemmingsreserves heeft echter vergaande gevolgen voor tal van beleidsterreinen, die middelen voor investeringen en exploitatiebijdragen verliezen, en voor de totale exploitatie, omdat de “bespaarde rente” als dekkingsmogelijkheid voor het merendeel wegvalt. Het is dan ook realistischer om dit onderdeel van de weerstandscapaciteit in het vermogen op p.m. te stellen.

Tabel: Weerstandscapaciteit in het vermogen in 2023

Soort reserve	**Stand per 31-12-2023**
Algemene reserve	18.613.432
Stille reserves	p.m.
Bestemmingsreserve	p.m.

Weerstandscapaciteit in de exploitatie (structurele weerstandscapaciteit)
De weerstandscapaciteit in de exploitatie bestaat uit de volgende elementen. Ten eerste de onbenutte belastingcapaciteit. Op basis van de artikel 12-norm voor het verwerven van eigen middelen door het heffen van OZB, riool- en afvalrecht heeft Waadhoeke in 2023 een beperkte onbenutte belastingcapaciteit. Ten tweede de post onvoorzien. Tot slot dient het saldo van de begroting 2023 in de berekening te worden betrokken.

Tabel: Weerstandscapaciteit in de exploitatie in 2023

Wat?	**Bedrag x € 1.000**
Artikel 12-norm onbenutte belastingcapaciteit	p.m.
Onvoorziene uitgaven: éénmalig	p.m.
Onvoorziene uitgaven: structureel	837
Begrotingssaldo	6.293
Effecten beheerplannen tekort gemid. t/m 2023	p.m.
Kostendekkende rioolrechten	319
Kostendekkende afvalstoffenheffing	341
Vrije ruimte in belastingcapaciteit (OZB)	p.m.
Totaal	**7.790**

De belastingcapaciteit is de ruimte die er is om de lokale belastingen en heffingen te verhogen. Voor de rioolrechten en de afvalstoffenheffing geldt dat deze tarieven maximaal kostendekkend mogen zijn.

De kostendekkendheid (afgerond) voor rioolheffing is in 2023 95% en voor de afvalstoffenheffing 95%. Ten aanzien van de artikel 12-norm geldt voor de onderdelen riolering en afvalstoffen het regime van kostendekkendheid.

Ten aanzien van de OZB geldt de beperking van kostendekkendheid niet, maar dat betekent niet dat de OZB onbeperkt verhoogd kan worden. Als normtarief voor de OZB kan aansluiting gezocht worden bij de artikel 12-norm van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Het percentage van de WOZ-waarde voor toelating tot artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet (Fvw) bedraagt voor 2023 0,1729. Vrije ruimte in de belastingcapaciteit ten opzicht van de artikel 12-norm is op dit onderdeel aanwezig. Om pragmatische redenen is dit in bovenstaande tabel eerst als p.m. weergegeven. Voor een volledig beeld dient hierbij nog de opmerking worden gemaakt dat in 2023 € 1.324.881 als bespaarde rente in de begroting is verwerkt.

B. Gekwantificeerde risico's

Incidentele risico's die de gemeente Waadhoeke loopt betreffen met name risico's in de grondexploitatie en kapitaalgoederen.
Het totaal aan incidentele risico's bepaalt de benodigde incidentele weerstandscapaciteit. Echter door de maximale gevolgen van de individuele risico's bij elkaar op te tellen ontstaat een te negatief oordeel over de risico's. Want niet alle risico's doen zich in één jaar voor in hun maximale omvang. Daarom wordt een inschatting gemaakt van de kans dat een risico zich voordoet en de financiële impact hiervan.

Klasse kans

Klasse	Kans	Financiële impact
1	Zeer klein (1-20%)	5%
2	Klein (21-40%)	25%
3	Gemiddeld (41-60%)	50%
4	Groot (61-80%)	75%
5	Zeer groot (81-100%)	95%

Voorbeeld:
Stel een project van € 5 miljoen. Het financiële risico wordt bepaald op € 1 miljoen. De kans dat dit risico zich voordoet wordt geschat op klein (klasse 2). De bijbehorende financiële impact bedraagt 25%. De benodigde incidentele weerstandscapaciteit voor dit project wordt berekend op € 250.000.

Wanneer een complex in de berekening een positief resultaat laat zien, kan er wel een risico zijn dat door onvoorziene omstandigheden een financieel risico ontstaat.
Voor een aantal complexen in de grondexploitatie wordt een negatief resultaat verwacht en is voor de grootte hiervan een voorziening opgenomen. Het is niet uitgesloten dat ook het deel wat niet afgedekt wordt door een voorziening een risico vormt.

Voor de volledige systematiek hoe risico's te kwantificeren wordt verwezen naar de nota Weerstandsvermogen en Risicobeheersing (Raad 25 november 2021). Hierin wordt een ratio weerstandsvermogen aanbevolen tussen 1,0 en 1,4. Op basis van de beoordelingstabel weerstandsvermogen wordt dit gekwalificeerd als 'voldoende'. Wanneer uit berekeningen in de programmabegroting blijkt dat de ratio lager is dan 1,0 moeten maatregelen genomen worden om het weerstandsvermogen binnen de meerjarenplanperiode op peil te brengen.

$$\text{De ratio weerstandsvermogen bedraagt: } \frac{\text{Beschikbare incidentele weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde incidentele weerstandscapaciteit}} = > 1{,}0 \text{ en } < 1{,}4$$

Daarnaast is de ondergrens van de algemene reserve bepaald op € 15,0 miljoen (nota Reserves en Voorzieningen, Raad 20 mei 2021). De hoogte van de vrij besteedbare reserve is daarom een combinatie van alles boven de ratio weerstandsvermogen van 1,0 met in achtneming van deze ondergrens. Alle bedragen in de volgende tabellen zijn x € 1, tenzij anders vermeld.

Voor de hierna geïnventariseerde en gekwantificeerde risico's is een rapporteringsondergrens voor het maximale financiële risico gehanteerd van € 250.000 of lager indien er bijzondere omstandigheden zijn. Oftewel maximale financiële risico's onder de € 250.000 worden in principe niet gepresenteerd.

Berekeningsmethode omvang weerstandscapaciteit
Voor de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit worden de risico's met een financieel negatief gevolg als onderstaand meegerekend in de simulatie:

1. Risico's met een structureel gevolg vermenigvuldigen met de factor 2;
2. Als zekerheid 90% hanteren;
3. De uitkomst vermenigvuldigen met de factor 1,2.

Risico: Waddenglas
Waddenglas is een tuinbouwgebied ten zuiden van Sexbierum. Het betreft een gebied dat in samenwerking met de provincie Fryslân en de Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (R.V.O.) wordt ontwikkeld. Mede vanwege de tegenvallende verkopen is de ontwikkeling van Waddenglas beperkt tot alleen de 1e fase. Daartoe hebben partijen medio 2015 een addendum bij de Samenwerkingsovereenkomst getekend.

De boekwaarde per 1-1-2022 bedraagt ca. € 15,0 miljoen. In de grondexploitatie is rekening gehouden met de verkoop in 2022. Per 01-01-2023 wordt de boekwaarde mede daarom geraamd op € 5,5 miljoen. Met nog uit te voeren werken wordt dan een eindresultaat van € 6,7 miljoen negatief verwacht. Voor het aandeel (1/3) van de gemeente Waadhoeke in het eindresultaat is een voorziening getroffen. Het maximale risico voor de 3 partijen gezamenlijk kan in dat geval oplopen tot ruim € 11,3 miljoen, waarbij is uitgegaan van een verkoop tegen agrarische waarde. De gemeente Waadhoeke loopt voor 1/3 deel risico (ca. € 4 miljoen). Het verschil tussen het maximale risico en de voorziening bedraagt afgerond € 2,0 miljoen. De kans kan als gemiddeld worden beoordeeld.

Bovenstaande alinea geeft aan hoe wij de verkoop van Waddenglas in deze begroting hebben verwerkt. Recent is besloten de verkoop te ontbinden.

De samenwerkende partijen zijn in gesprek over beëindiging van de samenwerking, waarna de gemeente zelfstandig Waddenglas voorzet. Begrijpelijk omdat de inbreng van R.V.O. en de provincie beperkt is. Er is een onderzoek uitgevoerd voor welk bedrag (afkoop) de gemeente voldoende wordt gecompenseerd voor de risico's.

Het vervolg en de consequenties voor onze grondexploitatie en begroting is op moment van schrijven nog niet duidelijk. Om die reden is de risico inschatting gebaseerd op de oude situatie, te weten verkoop.

Risicobeheersing
De risico’s worden zoveel mogelijk beperkt door beheersmaatregelen. Dat betekent zoveel mogelijk de kosten beperken en grote investeringen uitstellen en tegelijkertijd ligt de focus op verkoop van bouwrijpe grond in Waddenglas.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 2.000.000	Gemiddeld (50%)	I	1

Risico: Kie-1
Kie is een bedrijventerrein aan de zuidwestkant van Franeker. De belangstelling voor de kavels is goed te noemen. De boekwaarde wordt per 01-01-2023 op € 1,745 miljoen geraamd. Waarschijnlijk zal de grex in 2025 sluiten met een tekort van ca. € 1,3 miljoen. Hiervoor is een voorziening is getroffen. Het verschil tussen de boekwaarde en de voorziening is 0,4 miljoen. De kans dat het tekort groter wordt kan als klein beoordeeld worden.

Risicobeheersing
Naast het beheersen van de kosten wordt middels contacten met ondernemer de verkoop van kavels gestimuleerd.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 400.000	Zeer klein (5%)	I	1

Risico: Project Alvestêdewyk
De Alvestêdewyk is de uitbreidingslocatie voor woningbouw van Franeker. De eerste fase is in ontwikkeling en wordt inmiddels woonrijp gemaakt. Ongeveer 150 woningen zijn gerealiseerd. Voor de tweede fase zal eerst nog een uitwerkingsplan opgesteld moeten worden, voordat dit deel bouwrijp kan worden gemaakt. Voor beide fasen geldt overigens wel dat de gronden door de gecontracteerde marktpartij zijn afgenomen en afgerekend. De woonwijk wordt door deze marktpartij, o.b.v. een exploitatieovereenkomst ontwikkeld. De gemeente heeft de gronden (fase 3 en 4) in eigendom. De zogenaamde grondbank. In 2007 heeft de eerste uitname (fase 1 en 2) van gronden door de marktpartij plaatsgevonden voor een bedrag van bijna € 5 miljoen. Contractueel diende in 2013 de grondbank volledig te zijn afgenomen. Deze afname heeft echter niet plaats gevonden. Er is een juridische procedure gestart om alsnog nakoming van het contract te vorderen. Medio 2016 heeft de Rechtbank uitgesproken dat de marktpartij de gronden moet afnemen. Deze overdracht heeft op 25 augustus 2016 plaatsgevonden. Door de marktpartij is vervolgens een gerechtelijke procedure bij het Gerechtshof aangespannen. Op 27 november 2018 heeft het Gerechtshof vonnis uitgesproken, waarbij de uitspraak van de Rechtbank is vernietigd en de gemeente medewerking heeft verleend aan terug levering en betaling. Feitelijk betekent dit dat de gemeente eind december 2018 het eigendom heeft gekregen van de gronden gelegen in de 3e en 4e fase. Er zijn nu diverse scenario's denkbaar, waarbij het woningbouwperspectief voor de gemeente in het algemeen en specifiek voor de stad Franeker van belang is. Dit onderwerp maakt inmiddels dan ook deel uit van de overlegagenda tussen gemeente en de ontwikkelende partij.

Risicobeheersing
Zorgvuldig handelen zowel aangaande de juridische procedure als ook richting de marktpartij.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 12.600.000	Klein/gemiddeld (35%)	I	1

Risico: Baggerplan 2022-2030
In het door de raad op 11 november 2021 vastgestelde baggerplan 2022-2030 zijn de volgende waterwegen niet meegenomen:

- watergangen gelegen in het landelijk gebied, deze zijn voor ca. 90 % in onderhoud bij het waterschap
- nautisch vaarwater (dit is water bestemd voor (recreatie) scheepvaart), bestaande uit "opfearten" die niet als vaarweg zijn geclassificeerd,
- reeds overgedragen (secundaire en hoofd)watergangen in de voormalig gemeente Menameradiel die binnen de Overdracht Stedelijk Waterbeheer (OSW) vallen. Deze watergangen zijn in beheer en onderhoud overgegaan naar het Wetterskip Fryslân .

Het wel of niet baggeren voor ander gebruik dan waterafvoer (zogenaamde natte profiel) is een keuze en geen wettelijke verplichting. Het op peil houden voor de waterafvoer van deze wateren ligt bij de eigenaar.

Het huidige klimaat en de toenemende waterkwaliteit heeft een effect op de groei van onze (water)exoten. Gelijktijdig is de watersportbranche in Waadhoeke in ontwikkeling en dat uit zich o.a. in andere type vaartuigen (meer diepgang / hoger), maar ook de groei in (watersport)recreatie van onze inwoners en bezoekers. Deze twee ontwikkelingen versterken elkaar in negatieve zin voor het beheer van ons water waardoor er grote uitdagingen liggen op het gebied van nautisch onderhoud. De keuzes voor aanvullend onderhoud hebben financiële consequenties voor de gemeente.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 0	Gemiddeld (50%)	I	1

Risico: Alternatieven in beheerplannen
In de vastgestelde beheerplannen (voor wegen, kunstwerken openbaar groen, gebouwen en openbare verlichting) zijn ten aanzien van het groot onderhoud alternatieven doorgevoerd die gericht zijn op kostenbesparing. Het onderhoudsniveau is bepaald op veilig, sober doch doelmatig. Keerzijde hiervan is dat op termijn het aan te pakken onderhoud behoorlijk groter wordt. De kans is aanwezig dat het onderhoud toch eerder uitgevoerd moet worden. Dit brengt een risico met zich mee. Stel het financieel risico op € 1.000.000 en een gemiddelde kans.

Risicobeheersing
Door werk met werk te maken wordt het onderhoud bijgehouden en worden de kosten laag gehouden.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 1.000.000	Gemiddeld (50%)	I	1

Risico: Seizoenschade gemeentelijke kapitaalgoederen
Extremere weersomstandigheden zorgen voor een grotere belasting van de kapitaalgoederen. Dit brengt het risico van ongepland onderhoud met zich mee.
Stel het financieel risico op € 1.000.000 en de kans op klein.

Risicobeheersing
Door inspecties wordt het onderhoud bijgehouden en worden de kosten beperkt gehouden.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 1.000.000	Klein (25%)	I	1

Risico: Misschatting in beheerplannen
De kosten voor vervanging en groot onderhoud in beheerplannen is gebaseerd op inspecties en reële schattingen. In totaal bedraagt de omvang van de beheerplannen in de planperiode afgerond € 10.000.000. Er is een kans op mis schatting, voordelig en nadelig. Dit kan leiden tot extra kosten, stel 5%. Door de economische situatie wordt door partijen hoger ingeschreven dan in de afgelopen jaren. Daardoor is er amper meer sprake van aanbestedingsvoordelen. Ten tijde van de Covid-pandemie zijn de prijzen van grondstoffen verder gestegen dan voorzien.

Risicobeheersing
Regelmatig actualiseren van kostenramingen.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 500.000	Klein (25%)	I	1

Risico: Vervuilde bodemlocaties
Gevallen van bodemverontreiniging zijn bekend als er eerder een bodemonderzoek heeft plaatsgevonden (en de resultaten daarvan ook bij de gemeente en/of provincie bekend zijn). Ook potentiële gevallen van bodemverontreiniging zijn eerder door de provincie (als bevoegd gezag Wet bodembescherming) geïnventariseerd op basis van historische activiteiten (zoals voormalige fabrieken, brandstoffenopslagen of stortplaatsen) die mogelijk gevolgen kunnen hebben voor de aanwezige bodemkwaliteit. Deze gegevens staan geregistreerd in het bodeminformatiesysteem van de provincie, FUMO en Friese gemeenten (die zijn aangesloten bij de shared service voorziening). Daarnaast heeft de gemeente een generieke bodemkwaliteitskaart (inclusief PFAS) voor het grondgebied vastgesteld. Daarmee is de huidige situatie van de aanwezige bodemkwaliteit adequaat in beeld.

Bij de voorbereidingen van nieuwe ontwikkelingen, wijzigingen van bestemmingsplannen, eigendomstransacties, nieuwbouwplannen e.d. geldt dat er onderzoek dient te worden uitgevoerd naar de verschillende aspecten die bij de uitvoerbaarheid van een ontwikkeling een rol (kunnen) spelen, waaronder ook het uitvoeren van een verkennend bodemonderzoek. Op basis van actuele onderzoeksresultaten toetst de gemeente of de bodem milieu hygiënisch geschikt is voor de geplande vorm van bodemgebruik. Bij het actualiseren van onderzoeksgegevens of bij het uitvoeren van nieuw bodemonderzoek komt soms nieuwe informatie over de bodemkwaliteit naar voren. Heel soms wordt daarbij onverwacht een ‘nieuw geval’ van een oude bodemverontreiniging aangetroffen (wettelijk uitgangspunt hiervoor is dat deze is ontstaan vóór 1987, want daarna geldt de wettelijke zorgplicht) die nog niet eerder is ontdekt. Dat valt op voorhand (zonder onderzoek) doorgaans niet te voorzien en vormt in die zin in enige mate een risico voor de gemeente, voor zover het gemeentelijk eigendom betreft en er ter plaatse ontwikkelingen spelen die van belang zijn in relatie tot het beoogde bodemgebruik.

Risicobeheersing
Afwijkingen melden via reguliere P&C-cyclus.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 500.000	Klein (25%)	I	1

Risico: Vangnetuitkering WWB (dienst SoZaWe)
Gemeenten dienen tekorten op de budgetten van taakveld 6.63 Inkomensregelingen (programma 7 Sociaal Domein) zelf aan te vullen. Als het tekort oploopt bestaat de mogelijkheid voor compensatie, oftewel een vangnetuitkering. Om voor compensatie in aanmerking te komen moet aan een groot aantal voorwaarden voldaan worden. Waadhoeke komt over 2023 niet in aanmerking voor een vangnetuitkering, omdat er geen sprake is van een tekort.

Risicobeheersing
Initiatieven nemen en alert zijn om te voldoen aan de regels voor toekenning.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 0	Klein (25%)	I	1

Risico: Kosten Sociaal Domein
De belangrijkste financiële risico's zijn het open eind karakter van Zorg voor jeugd en Wmo en de uitvoering van de Participatiewet. Daarbij zijn de demografische ontwikkelingen een belangrijke factor. De bevolking van Waadhoeke wordt ouder en de middelen volgen deze groei niet exact 1 op 1. Ook is de informatiestroom nog niet zodanig dat we een exact beeld hebben van de jaarlijks te verwachten uitgaven. Dit geldt met name voor het onderdeel Jeugd. De gemeente kan elk jaar een nieuwe groep jongeren krijgen die een geheel andere zorgbehoefte/zorgzwaarte heeft dan de groep die het jaar ervoor hulp nodig had. Bij de uitvoering van de Participatiewet is van belang, dat inmiddels de Business Case is vastgesteld wat betreft Fryslân West/Empatec. Deze geeft financieel gezien een stabiel beeld.
Voor de risicoberekening is de realisatie van programma 7 Sociaal Domein als basis genomen, met een risico van 10%.

Risicobeheersing
Nauwkeurig monitoren van de inkomsten en uitgaven binnen de P&C cyclus.
Implementatie beheersmaatregelen m.b.t. GR Fryslân-West (rapport KoxkdeVoogd)

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 4.735.000	Gemiddeld (50%)	S	2

Risico: Gewaarborgde leningen
Naast gewaarborgde leningen via de WSW (waarborgfonds sociale woningbouw) staat de gemeente ook rechtstreeks garant voor leningen aan o.a. diverse woningstichtingen (Stichting Accolade en Stichting Wonen Noordwest Friesland). Bruto bedraagt het gewaarborgde bedrag aan leningen en garanties ongeveer € 129,7 miljoen. Hiervan is € 104,1 miljoen voor 50% gewaarborgd (€ 52,1 miljoen). Dit risico wordt als nihil beschouwd. Voor het resterende bedrag van € 25,6 miljoen (€ 129,7 miljoen – € 104,1 miljoen) staat de gemeente voor 100% garant. De kans dat een beroep gedaan wordt op de garantstelling van de gemeente is zeer klein, maar wel aanwezig.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 25.600.000	Zeer klein (5%)	I	1

Risico: Verstrekte langlopende geldleningen
De gemeente heeft in het verleden een aantal langlopende leningen verstrekt aan o.a. De Bildtse Slag (gymlokaal) waarvan de restantsom nog € 825.000 is. Daarnaast is er een lening toegezegd aan de MFC Menaam van € 472.000. De kans dat een lening niet wordt afgelost aan de gemeente is zeer klein maar wel aanwezig. Voor verstrekte langlopende geldleningen is een bestemmingsreserve gevormd. Stand per 1 januari 2022: € 106.609.

Risicobeheersing
De mogelijkheden van risicobeheersing zijn beperkt.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 1.297.000	Zeer klein (5%)	I	1

Risico: Inrichtingsplan Franekeradeel-Harlingen
Door jarenlange gas- en zoutwinning in Waadhoeke is schade ontstaan door bodemdaling. Deze bodemdaling is vooral voor de landbouw en de waterhuishouding een groot probleem. Om de schade te herstellen/compenseren is het Gebiedsproject Franekeradeel-Harlingen opgestart. In het inrichtingsplan zijn maatregelen opgenomen gericht op verbetering van de waterhuishouding, infrastructuur, recreatie, landschap en cultuurhistorie. Ook zit een ruilverkaveling in het plan.
Bij dit project is een groot aantal partijen betrokken: Provincie Fryslân (projectleiding), Wetterskip Fryslân, Frisia Zout BV, Vermillion Gas&Oil, gemeente Harlingen, gemeente Waadhoeke (de betalende partijen), Agrarische sector, Federatie van Dorpsbelangen Franekeradeel en de Friese Milieufederatie.
Het totale plan bevat ongeveer € 50 miljoen aan maatregelen. De gemeente Waadhoeke draagt ongeveer € 3,7 miljoen bij aan het plan. Hierin is inbegrepen € 1,8 miljoen voor de Maatschappelijke Plus. De Maatschappelijke Plus heeft met name betrekking op de herinrichting van de dorpen Sexbierum, Oosterbierum en Tzummarum.
De uitvoering van werken in het kader van de bodemdaling is zo goed als afgerond en de aanbestedings- en uitvoeringsrisico's worden als zeer klein geschat en worden gerelateerd aan de bijdrage van de gemeente. Na afrekening van de MP is er nog restbudget beschikbaar. Dit restbudget wordt weer ingezet in de streek.
De grondaankopen voor met name de ruilverkaveling worden door de betalende partijen voor gefinancierd: totaal voor plm. € 15 miljoen. De financiering door Waadhoeke bedraagt plm. € 750.000. Bij de afronding van de ruilverkaveling (gepland in 2024) worden de betalingen terug gestort.
Sluitstuk van het Inrichtingsplan is de ruilverkaveling. Daarin wordt een aantal ha. toebedeeld aan de gemeente. Zoals de ondergrond voor de verbreding van de Ottemaleane/Kapellewei en de ondergrond van het fietspad Tzummarum - Boer. De uiteindelijke eindafrekening van deze ruilverkaveling kan afwijken van het beschikbare budget waardoor het niet past binnen het beschikbaar gestelde budget van € 3.700.000. Er zijn nog wel een aantal risico's zoals de bijdrage van de gezamenlijke eigenaren. De kans op overschrijding van het beschikbare budget wordt echter nog als zeer klein ingeschat.

Risicobeheersing
Voor het gehele plan is een risicoanalyse gemaakt. Deze analyse wordt gebruikt bij de uitvoering en monitoring van het inrichtingsplan.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 3.700.000	Zeer klein (5%)	I	1
€ 750.000	Zeer klein (5%)	I	1

Risico: Verzelfstandigd Openbaar Onderwijs
Financiële verantwoordelijkheid bij verzelfstandigd openbaar onderwijs. Als er tekorten ontstaan bij het openbaar onderwijs blijven de gemeenten eindverantwoordelijk.

Risicobeheersing
Een commissie van toezicht bestaande uit bestuurders. Periodieke (kwartaal) rapportages en periodiek overleg.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 1.000.000	Klein (25%)	I	1

Risico: Geluidswal Menaam
In 2008 is een aanlegvergunning door de gemeente Menameradiel afgegeven. Er zijn nadien vele juridische bestuursrechtelijke procedures gevoerd over deze vergunning en over de omvang, vormgeving en samenstelling van deze geluidswal. De vergunninghouder i.c. de voormalige grondeigenaar is bij dagvaarding van 16 april 2021 een civiele procedure gestart bij de rechtbank Noord-Nederland, locatie Leeuwarden i.v.m. onrechtmatig genomen, althans door de rechter vernietigde besluiten van de gemeente en de provincie Fryslân. Bij akte d.d. 21 juli 2021 heeft zij haar eis gewijzigd. Zij vordert dat de gemeente en de provincie hoofdelijk worden veroordeeld een bedrag te voldoen van afgerond € 2.378.342 vermeerderd met rente en kosten. De advocaat van de gemeente, de provincie en de verzekeraars van beide overheden heeft in het najaar van 2021 een conclusie van antwoord ingediend. Partijen zijn vervolgens in overleg gegaan om te proberen de zaak in der minne te regelen. De procedure bij de rechtbank wordt zolang aangehouden.

Risicobeheersing
De gemeente heeft de best estimate, die is opgesteld door het door de verzekeraar ingeschakelde expertisebureau Lengkeek, ontvangen. Lengkeek heeft de schade ingeschat op circa € 485.000. De verzekeraar heeft laten weten, dat voor vermogensschade een verzekerd bedrag van € 1.250.000 per aanspraak geldt. Dit bedrag behelst de kosten voor verweer en een eventuele schadevergoeding. Er is reeds een schadevergoeding uitgekeerd. Er is een schikking bereikt met een andere partij (eveneens voormalig grondeigenaar) n.a.v. de in het verleden onrechtmatig genomen besluiten. Het verzekerd bedrag is verminderd met een bedrag van € 82.500 tot een bedrag van € 1.167.500 minus de kosten van verweer. Verder is gevorderd een hoofdelijke veroordeling van de gemeente en de provincie van het mogelijk toe te wijzen schadebedrag, wat invloed heeft op het risico van de gemeente in deze procedure.

De vordering in deze zaak is blijkens de akte hoger dan het verzekerd bedrag. Uitgaande van de best estimate en de hoofdelijke aansprakelijkheid tussen de beide overheden is de kans gering, dat de gemeente voor een deel van het uiteindelijke schadebedrag niet verzekerd is. Niettemin dient de gemeente nog wel met de mogelijkheid rekening te houden dat niet alle schade verzekerd is.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 0	Klein (25%)	I	1

Risico: Plafond BTW Compensatiefonds (BCF)
Het is onzeker wat de ruimte onder het Plafond van het BTW Compensatiefonds gaat doen in de komende jaren en of er ruimte blijft onder het plafond. De ruimte kan ook negatief worden. In dat geval komt de negatieve ruimte ten laste van het gemeentefonds.
Het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft in afstemming met de VNG en de provinciale toezichthouders een advies opgesteld. Gemeenten mogen in Programmabegroting 2023-2026 voor de ruimte onder het plafond maximaal rekening houden met de laatst gerealiseerde ruimte. De laatst gerealiseerde ruimte dateert uit 2021 (afgerond € 850.000 voor Waadhoeke). Uit voorzichtigheid wordt er rekening gehouden gehouden met 50% van de nieuwe ruimte in de meerjarenraming (€ 425.000). De definitieve afrekening volgt in de meicirculaire van 2023.

Risicobeheersing
We volgen de berichtgeving.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 425.000	Zeer Klein/klein (10%)	S	2

Risico: Stelpost Jeugd
Rijk en VNG werken op dit moment aan de Hervormingsagenda jeugdzorg. Deze zal naar verwachting dit najaar worden afgerond. Vooruitlopend hierop zijn voor de jaren 2022 en 2023 reeds aanvullende, incidentele middelen toegevoegd aan het gemeentefonds, in lijn met de financiële reeks van de uitspraak van de Commissie van Wijzen (CvW). Voor 2024 en verder zijn de bedragen dus nog niet geconcretiseerd. Daarom zijn aanvullende afspraken gemaakt over de bedragen die gemeenten mogen opnemen in hun meerjarenraming in verband met het toezicht door de provincies. De aanpassingen van de ramingen vormen geen budgettaire garantie.
Voor Waadhoeke betreft het de volgende bedragen: 2024 € 3.700.000, 2025 € 3.400.000 en 2026 € 2.400.000. In 2023 is er nog geen financieel risico.

Risicobeheersing
We volgen de berichtgeving.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 3.700.000	Zeer klein (5%)	S	1

Risico: Nieuw verdeelstelsel Gemeentefonds

De invoering van de nieuwe verdeling (herijking) van het gemeentefonds is eind 2020 uitgesteld naar 2023. De invoer brengt herverdeeleffecten met zich mee. In juli 2021 is het aangepaste voorstel voor de herijking naar de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) gegaan. Tegelijkertijd is een voorlopig herverdeeleffect per gemeente bekend gemaakt. De gebruikte cijfers in het voorstel zijn van 2017 en daarmee van voor de herindeling van Waadhoeke. De herverdeeleffecten zijn daarom ook alleen bekend gemaakt voor de voormalige gemeenten. Het huidige beeld is positief. De ingroeiregeling is maximaal € 15 voor- of nadeel per inwoner per jaar. Op basis van de meest recente cijfers valt Waadhoeke onder de voordeelgemeenten (+/- € 10 per inwoner voordelig) en vervalt onderstaand risico. De besluitvorming omtrent het nieuwe verdeelstelsel is inmiddels afgerond. Er zal na verloop van tijd een evaluatie plaatsvinden over de herijking.

Risicobeheersing

We volgen de berichtgeving. We zijn aangehaakt bij de Friese lobby.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 0	Gemiddeld (50%)	S	1

Risico: APPA ontslaguitkering

Na het wethouderschap ontvangt een wethouder een APPA-ontslaguitkering, tenzij hij/zij de pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt. Dit is geregeld in de Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers (APPA). Het maakt daarbij niet uit wat de reden van het beëindigen van het wethouderschap is. Als een wethouder niet terugkeert na de gemeenteraadsverkiezingen of in een nieuw college niet wordt herbenoemd, in alle gevallen heeft de oud-wethouder recht op een ontslaguitkering.

De ontslaguitkering komt volledig ten laste van de gemeente, waar de oud-wethouder werkzaam is geweest. De hoogte van de uitkering is het eerste jaar 80% en de rest van de uitkeringsduur 70% van de laatstgenoten wedde. De duur van de uitkering is afhankelijk van de leeftijd van de wethouder en de periode van het wethouderschap en bedraagt maximaal 3 jaar en 2 maanden. Nieuwe of hogere inkomsten tijdens de periode van de ontslaguitkering worden met de uitkering verrekend.

Na de gemeenteraadsverkiezingen in 2022 is dit scenario realiteit geworden voor 2 wethouders.

Risicobeheersing

Voor de lopende en nieuwe ontslaguitkeringen is een voorziening getroffen.

Max. financieel risico	Kans	I/S	Factor
€ 200.000	Gemiddeld (50%)	I	1

Verzameltabel risicobeheersing

Risico *Bedragen x € 1*	Toelichting risico	Maximaal financieel risico	Kans	S/I	Factor
Grondexploitatie					
Waddenglas	Belangrijkste risico is een stagnerende ontwikkeling van de glastuinbouwsector.	2.000.000	50%	I	1
Kie-1	Belangrijkste risico is de stagnerende verkoop. Er is een voorziening gevormd, deze is al in mindering gebracht op het financieel risico.	400.000	5%	I	1
Alvestedenwyk	Grond weer in eigendom bij gemeente, diverse scenario's denkbaar, onzekerheid over nog te nemen besluit.	12.600.000	35%	I	1
Totaal risico grondexploitatie		**15.000.000**			
Kapitaalgoederen					
Baggerplan 2022-2030	In het vastgestelde beheerplan zijn een aantal waterwegen niet meegenomen, wat een financieel risico met zich mee brengt.	0	50%	I	1
Alternatieven in beheerplannen	In de beheerplannen zijn ten aanzien van het groot onderhoud alternatieven doorgevoerd gericht op kostenbesparing.	1.000.000	50%	I	1
Seizoenschade gemeentelijke kapitaalgoederen	Het onderhoudsniveau is gesteld op sober doch doelmatig. Keerzijde hiervan is dat de kans op acuut op te pakken achterstallig onderhoud	1.000.000	25%	I	1
Misschatting in beheerplannen	De kans is aanwezig dat extra onderhoud moet worden uitgevoerd. Dit brengt een risico met zich mee.	500.000	25%	I	1
Vervuilde bodemlocaties	Niet alle vervuilde bodemlocaties binnen de gemeente zijn in beeld gebracht.	500.000	25%	I	1
Totaal risico kapitaalgoederen		**3.000.000**			
Overige financiële risico's met een incidenteel karakter					
Vangnetuitkering WWB	Risico op (gedeeltelijk) niet honoreren aanvraag	0	25%	I	1
Kosten Sociaal Domein	Variabelen m.b.t. inkoop en het aanbieden van zorg zijn nog onzeker.	4.735.000	50%	S	2
Gewaarborgde leningen	De gemeente staat borg voor leningen aan diverse organisaties en stichtingen	25.600.000	5%	I	1
Verstrekte Langlopende leningen	Risico dat de leningen niet worden terugbetaald door de desbetreffende organisatie	1.297.000	5%	I	1
Inrichtingsplan Franekeradeel-Harlingen	Aanbestedings- en uitvoeringsrisico's. Inclusief de maatschappelijke plus.	3.700.000	5%	I	1
	Voorfinanciering grondaankopen	750.000	5%	I	1
Openbaar Onderwijs	Verzelfstandigd openbaar onderwijs, gemeenten eindverantwoordelijk	1.000.000	25%	I	1
Geluidwal Menaam	Juridische procedure	0	25%	I	1
Plafond BCF	Ruimte onder plafond BCF	425.000	10%	S	2
Stelpost Jeugd	Extra structurele middelen jeugd	3.700.000	5%	S	1
Nieuw verdeelstelsel gemeentefonds	Het effect van de herrijking van het gemeentefonds	0	50%	S	1
APPA ontslaguitkering	APPA ontslaguitkering wethouders	200.000	50%	I	1
Totaal overige financiele risico's met een incidenteel karakter		**41.407.000**			
Totaal benoemd risico		**59.407.000**			

De ratio weerstandsvermogen bedraagt: € 18.600.000 / € 16.300.000 = 1,14 (voldoende).

De stand van de algemene reserve is tot en met begrotingswijziging 10 van 2022, aangepast met claims en andere verplichtingen.
De kwantificering van de gelopen risico's is met behulp van Naris berekend op € 17,0 miljoen. Hierbij dient er rekening worden gehouden dat er een reserve grondexploitatie is gevormd ter dekking van de risico's binnen de grondexploitatie. De stand van de reserve grondexploitatie is per 01-01-2023 € 698.000. Er is in de stand van de reserve grondexploitatie rekening gehouden met de onttrekking voor het woonrijp maken van Nije Kamers IV en twee voorbereidingskredieten voor Kie-2 en St. Annaparochie - Zuidwest.

Hierdoor wordt ingeschat dat de gemeente ongeveer € 16,3 miljoen aan risico's loopt (€ 17,0 miljoen - € 0,7 miljoen).

C. Niet gekwantificeerde risico's, ontwikkelingen en onzekerheden
De niet-gekwantificeerde risico's hebben ook een (negatief) effect op de bedrijfsvoering en/of de financiële positie. Het effect is echter niet meetbaar gemaakt in euro's. Hieronder is een groot aantal risico's en onzekerheden benoemd, zowel eenmalig, structureel, groot, klein, etc. De volgorde van presentatie geeft geen indicatie van prioriteit of rangorde.

Materieel begrotingsevenwicht
De (meerjaren) begroting moet materieel in evenwicht zijn, dat wil zeggen, dat structurele lasten gedekt moeten worden door structurele baten. Omdat een gemeente per definitie meer wensen dan mogelijkheden heeft zal er altijd spanning op de beschikbare middelen en dus ook op het begrotingsevenwicht staan. Daarnaast zullen zich onmiskenbaar autonome ontwikkelingen voordoen waarmee geen rekening kon worden gehouden.

Risicobeheersing
Het huidige uitgangspunt is dat de lasten en baten in zowel de eerste als laatste jaarschijf structureel in evenwicht zijn. We kiezen er in de begroting 2023 voor om dit tot de eerste jaarschijf te beperken vanwege de grote onzekerheid over het gemeentefonds vanaf 2026.
Het toezichtskader van de provincie biedt ons deze ruimte.

Kapitaallasten
Conform de nota Reserves en Voorzieningen wordt alle bespaarde rente ten gunste van de exploitatie gebracht, met uitzondering van de bespaarde rente over het saldo van de algemene reserve boven de € 15,0 miljoen. Gevolg van dit besluit is dat de omvang van de reserves en/of voorzieningen direct van invloed zijn op de (rentelasten/baten in de) exploitatie en dat hierdoor de verschillen tussen begroting en rekening per jaar kunnen wisselen, zowel positief als negatief.

Risicobeheersing
Door mutaties in de overige reserves en voorzieningen is de verwachte rente-bate aangepast. In het meerjarenbeeld is rekening gehouden met een afname van de reserves en voorzieningen.

Rijksbeleid (o.a. gemeentefonds, decentralisaties)
Het rijksbeleid is van grote invloed op de gemeentelijke organisatie. Bezuinigingen, decentralisatie van taken, herijking van het gemeentefonds zijn actuele onderwerpen die tot onzekerheden in het (financieel) beleid leiden. Actueel is de herziening van het gemeentefonds.

Risicobeheersing
De ontwikkelingen in het rijksbeleid worden op de voet gevolgd en waar mogelijk vertaald in maatregelen. Ten aanzien van de decentralisatie van taken is het uitgangspunt dat taken uitgevoerd worden op basis van beschikbaar budget. Risico's in uitvoering en bedrijfsvoering worden beheerst door de samenwerking met omliggende gemeenten te zoeken.

Kosten juridische bijstand bij gegrond verklaarde bezwaren
Burgers hebben de mogelijkheid om bij de indiening van bezwaarschriften tegelijk te verzoeken de kosten van juridische bijstand te vergoeden. De gemeente is verplicht deze kosten te vergoeden als een bezwaarschrift gegrond wordt verklaard en vaststaat dat het besluit waartegen de bezwaren zich richtten, onrechtmatig is genomen.

Risicobeheersing
De gemeente heeft een beperkte capaciteit in huis als het gaat om juridische ondersteuning. Bij specifieke casussen wordt er ingehuurd.

Verzekeringen
De gemeente is in de meeste gevallen voor risico's betreffende brand en storm verzekerd. Als basis daarvoor geldt de verzekerde waarde zoals die ten tijde van het afsluiten van de verzekering bekend was. De verzekerde waarden worden geïndexeerd en zijn per definitie op niveau. In 2021 was het noodzakelijk om de brandverzekering aan te besteden. Dit heeft voor de begroting 2022 geleid tot een uitzetting van de kosten. Eind 2023 loopt het verzekeringscontract af en is het derhalve noodzakelijk om wederom aan te besteden.
Eisen door ICT- en beveiligingsontwikkelingen naast extra aanschaf en vernieuwing van inventaris, computers e.d. leiden tot verandering. Wijzigingen wat betreft de verzekerde waarden moeten geregistreerd worden.

Risicobeheersing
Preventiebeleid draagt bij tot beperking van risico's.

WA-verzekering en frauderisico
Op het terrein van de wettelijke aansprakelijkheid is in de jurisprudentie een verschuiving waarneembaar, waardoor de positie van de 'benadeelde' ten opzichte van de bestuursorganen sterker wordt. Ook is de aansprakelijkheid van werkgevers verruimd. Er is een toenemende claimbereidheid te bespeuren. De risico's van besturen worden hierdoor vergroot.

Risicobeheersing
Preventiemaatregelen ter voorkoming van fraude in relatie tot integriteit.

Automatisering/ICT
Automatisering en ICT zijn essentieel voor de werkprocessen in de organisatie. Dit betekent dat systemen up to date moeten zijn en blijven, en dat uitval opgevangen moet kunnen worden. Wij hebben het beheer van onze ICT omgeving ondergebracht bij het shared service centrum Leeuwarden (SSC). De kwaliteitsafspraken en -eisen over onze ICT omgeving zijn opgenomen in een servicelevel agreement (SLA) en dossier afspraken procedures (DAP).

Risicobeheersing
Voor het geval dat uitval van ICT zich voordoet, zorgen maatregelen die gericht zijn op de oorzaak ervoor, dat (de kans op) een gebeurtenis wordt voorkomen dan wel verminderd. Maatregelen gericht op de gevolgen zorgen ervoor, dat de gevolgen minder zijn als de gebeurtenis zich voordoet. Jaarlijks simuleren en testen wij gezamenlijk een situatie waarbij ICT systemen uitvallen en er een back up en recovery situatie wordt nagebootst. Dit is ook onderdeel van informatiebeveiligingsplan.

Privacy & Informatieveiligheid
De ambitie van Waadhoeke is om in 2025 'Persoonlijk, dichtbij en online' met de gemeenschap samen te werken. Nieuwe technologieën en inzichten zorgen daarbij voor snelle veranderingen in de digitale samenleving. Daarnaast heeft de COVID-19 pandemie er ook bij Waadhoeke voor gezorgd dat digitalisering en thuiswerken in versneld tempo onderdeel van de dagelijkse bedrijfsvoering zijn geworden. Tegelijkertijd zien we regelmatig ook de negatieve effecten hiervan. Er zijn steeds meer risico's op het gebied van privacy en informatieveiligheid. Denk aan ransomware, phishing, hacken en datalekken. De gemeente Waadhoeke is zich bewust van deze toename en de impact van cybercriminaliteit.

Risicobeheersing
Voldoen aan de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) blijft het uitgangspunt. We nemen passende maatregelen om onze data en onze systemen te beschermen. Voor eisen aan de beheeromgeving ICT sluiten wij aan bij het beveiligingsplan van het SSC. De verbeterpunten uit de zelfevaluatie en controles nemen we mee in het plannen, uitvoeren en bijstellen van ons informatiebeveiligingsbeleid voor de jaren daarop.

Gemeente Waadhoeke toetst nieuwe verwerkingen aan de basisbeginselen van de AVG, voert DPIA's uit en houdt een datalekregister bij. Gemeente Waadhoeke heeft een Functionaris Gegevensbescherming aangesteld, die ook deelneemt aan diverse overleggen in de regio/provincie. (Nieuwe) Medewerkers krijgen een training op het gebied van Informatieveiligheid en Privacy, er wordt regelmatig gecommuniceerd via Intranet en er wordt periodiek gebruik gemaakt van externe programma's om het kennisniveau en de weerbaarheid van de organisatie te vergroten.

BTW
Voor projecten met derden die met steun van de gemeente worden gefinancierd, of projecten waarvan de gemeente de projectleider is met steun van derden, is het erg belangrijk dat de btw component niet vergeten wordt. Deze vorm heeft vaak te maken met mengpercentages. Voorafgaand aan de uitvoering van het project is toestemming van de belastingdienst wenselijk.

De gemeente Waadhoeke heeft sinds 2019 te maken met de specifieke uitkering sport. De uitkeringen van 2019, 2020 en 2021 zijn afgerond. Er was voor deze specifieke uitkering € 185 miljoen (macro) beschikbaar in 2022. De gemeente Waadhoeke heeft een bedrag van € 247.706 aangevraagd. De aanvragen van iedere gemeente oversteeg het macrobudget wat er beschikbaar is gesteld. Hierdoor heeft de gemeente een voorschot uitgekeerd gekregen wat 73,63% was van de originele aanvraag (€ 182.378). De gemeente Waadhoeke loopt een risico voor het verschil tussen de originele aanvraag en het uitgekeerde bedrag.
In 2023 is er een macrobudget van € 178 miljoen beschikbaar.

Risicobeheersing
Periodiek en ad hoc overleg tussen afdeling Financiën en vakafdelingen. Daarnaast worden kredietaanvragen en boekingen gescreend op btw-vraagstukken.

Horizontaal Toezicht
De gemeente Waadhoeke heeft gekozen voor Horizontaal Toezicht (HT). Op deze manier vervalt, op termijn zodra er sprake is van aangepast toezicht, de 5-jaarlijkse controle en worden (nadelige) verrassingen achteraf voorkomen. Bij Horizontaal Toezicht gaat het om het proces dat de Belastingdienst bij alle fiscale facetten wordt betrokken. Vooraf en open overleg met de Belastingdienst is hierbij belangrijk.
Een van de onderdelen die de gemeente moet ontwikkelen is het zgn. Tax Control Framework (TCF). Hierin worden alle processen die te maken hebben met fiscaliteit beschreven. De voortgang van de ontwikkeling van dit TCF is mede bepalend voor het in stand blijven van het convenant en voor het bereiken van aangepast toezicht.

Risicobeheersing
Borging in processen en toepassen van interne controles.

VPB
Vanaf 1 januari 2016 zijn gemeenten vennootschapsbelastingplichtig.
De inventarisatie en implementatie van de Vpb-plicht en het doen van aangifte voor de eerste jaren is met behulp van Caraad Belastingadviseurs gedaan.

UIt de inventarisatie blijkt dat gemeente Waadhoeke 3 activiteiten met enige "winst" heeft waarover mogelijk Vpb verschuldigd is:
- het straat parkeren, maar deze is voor de Vpb vrijgesteld,
- het zich ontdoen van huishoudelijke afvalstoffen tegen een positieve opbrengst,
- en de grondexploitatie,
De opbrengst op restafval is gering zodat de Vpb zeer klein is.
De grondexploitaties komen in 2018, 2019 en 2020 niet door de spreekwoordelijke 'ondernemerspoort' waardoor er geen Vpb verschuldigd is.

De wetgeving en jurisprudentie over de Vpb voor gemeenten is nog volop in beweging.
Elk jaar moet opnieuw de Vpb-plicht beoordeeld worden.

Risicobeheersing
Goed volgen van de Vpb-regelgeving en -jurisprudentie die nog in beweging is.
Bij nieuwe activiteiten alert zijn op mogelijke gevolgen voor de Vpb.
Bij de nieuwe Grondexploitatie-opzetten een de jaarlijkse actualisatie de Vpb meenemen.

Leerlingenvervoer
Gemeenten zijn verplicht een regeling vast te stellen op basis waarvan ouders van leerlingen - onder bepaalde voorwaarden - aanspraak kunnen maken op bekostiging van vervoer van en naar school. Het vervoer omvat leerlingen van basisscholen, speciale scholen voor basisonderwijs en scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs. Leerlingen van het regulier voortgezet onderwijs die gehandicapt zijn kunnen in principe ook in aanmerking komen voor bekostiging van het vervoer.
Uitgangspunt van de regeling is een bekostiging op basis van het openbaar vervoer. Als dat niet mogelijk is kan aangepast vervoer bekostigd worden.

Risicobeheersing
Het leerlingenvervoer is een zogenaamde "open-eind-regeling". Dit betekent dat het aantal aanvragen en de daarmee gepaard gaande kosten moeilijk in te schatten zijn.

Peuterspeelzalen
De bekostigingssystematiek is zo dat ouders een inkomensafhankelijke bijdrage betalen voor deelname aan het peuterspeelzaalwerk. Afhankelijk van het inkomen krijgen ouders een toeslag van de Belastingdienst. Bij kostwinnersgezinnen wordt deze toeslag (een vast bedrag per kind) door de gemeente betaald. Het aantal kinderen dat van deze voorziening gebruik maakt fluctueert elk jaar.

Risicobeheersing
De bijdrageregeling is een zogenaamde "open-eind-regeling". Dit betekent dat het aantal aanvragen en de daarmee gepaard gaande kosten moeilijk in te schatten zijn.

Algemene risico's verbonden aan het subsidiëren van instellingen
De gemeente Waadhoeke verstrekt jaarlijks vele subsidies, van kleine bedragen tot vele tonnen. Risico's liggen er vooral op het gebied van de gesubsidieerde instellingen die grotendeels gefinancierd worden door de gemeente en die een bestuurlijke relatie met de gemeente hebben. Als er iets mis gaat dan is het veelal de gemeente die problemen moet oplossen en opdraait voor de financiële gevolgen.

Risicobeheersing
Tussentijds voortgangsgesprek met instellingen die substantieel subsidie ontvangen (groter dan € 50.000), in gesprek gaan als er problemen gesignaleerd worden, controle- of beoordelingsverklaring bij de jaarstukken.

Beschermd Wonen
Tot op heden worden de taken uitgevoerd via Centrumgemeenten, in ons geval Leeuwarden. Met ingang van 2018 ligt het financieel risico al bij de gemeente. De tekorten in eerdere jaren (2018 en 2019) zijn door de inzet van het regionale expertiseteam teruggebracht en sinds 2020 is er een klein overschot. Hieruit blijkt dat de genomen maatregelen door SDF voldoende effect hebben gehad in het terugdringen van het tekort.
Het was de bedoeling dat het nieuwe verdeelmodel van beschermd wonen ingevoerd zou worden per
1 januari 2023. De invoering van dit nieuwe verdeelmodel is uitgesteld. Een nieuwe invoerdatum is nog onbekend. Meer informatie zal worden bekend gemaakt in de meicirculaire 2023.

Risicobeheersing
Regelmatig overleg en afstemming met SDF. Daarnaast actieve monitoring van informatie over de nieuwe herijking van de middelen voor beschermd wonen.

Ziekteverzuim
De loondoorbetalingsperiode bij arbeidsongeschiktheid is op dit moment twee jaar. Het totale loon over deze periode mag niet meer bedragen dan 170% van het laatstverdiende loon.
In de CAO gemeenten is bepaald dat een zieke medewerker in de eerste zes maanden recht heeft op 100% doorbetaling. In de zevende tot en met de twaalfde maand 90% en in het tweede ziektejaar 75%. Na deze 24 maanden moet bij voortdurende arbeidsongeschiktheid tot aan het einde van het dienstverband 70% van het loon worden doorbetaald.

De werkgever en werknemer spannen zich samen in om de zieke medewerker zo snel mogelijk weer aan het werk te krijgen. Met name in de eerste weken van afwezigheid wegens ziekte voert de werkgever zelf de regie op de bedrijfsgezondheidszorg en de verzuimbegeleiding. Uitgangspunt daarbij is snel en effectief ingrijpen en het verzuim bekorten. Vanaf dag 1 is de direct leidinggevende verantwoordelijk voor de verzuimbegeleiding. Na 3 weken neemt de arbodienst en bedrijfsarts de verzuimbegeleiding voor een deel over in met name een adviserende rol.

Het ziekteverzuimpercentage bedroeg in 2021 6,82%.

Risicobeheersing
Ziekteverzuimbegeleiding als gezamenlijke inspanning van leidinggevende, arbodienst en bedrijfsarts. Maatregelen gericht op preventie zoals coaching, stimuleren van een gezonde leefstijl, aanbieden van een preventief medisch onderzoek (PMO).

Wet WIA
Sinds 2006 hebben we te maken met de WIA (Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen). De WIA regelt onder meer de arbeidsongeschiktheidsuitkering voor medewerkers die 2 jaar of langer ziek zijn en die volgens het UWV (deels) blijvend arbeidsongeschikt zijn. De WIA voorziet in deze situaties in een inkomensvoorziening voor medewerkers die volledig en duurzaam arbeidsongeschikt zijn (IVA) en die voor een deel of tijdelijk volledig arbeidsongeschikt zijn (WGA).
Als gemeente Waadhoeke hebben wij er bij de start van de fusie voor gekozen het eigen risico te dragen voor de totale WGA-lasten én voor de Ziektewet. Een eigen risocodrager betaald voor een periode van 10 jaar zelf de WGA-uitkeringen van de ex-werknemers. De werkgever is tijdens deze periode van 10 jaar eveneens zelf belast met de reintegratie van zijn arbeidsongeschikte (ex)-werknemers.
Deze wijziging betekent het één en ander voor de organisatie. Het vraagt een nog actievere en zorgvuldiger hantering van het ziekteverzuimbeleid. Regelmatige toetsing in hoeverre het huidige beleid voldoet aan nieuwe wetgeving moet zeker plaatsvinden.

Risicobeheersing
Bij verwachte WGA-instroom van een medewerker, vroegtijdig inschakelen van de casemanager van Qare. Doel hiervan is om instroom in de WGA te voorkomen.
Maatregelen gericht op begeleiding en ondersteuning bij re-integratie. We laten ons daarbij ondersteunen door Qare.

Keuzepensioen
Een gemeentelijke organisatie is op grond van het Pensioenreglement verplicht deelnemer in het ABP. Een werknemer bouwt tijdens zijn actieve periode pensioen op bij het ABP.
Met het ABP-keuzepensioen kan een werknemer zelf het moment kiezen waarop het pensioen in gaat. Dat kan al vanaf de 60e verjaardag, maar moet uiterlijk 5 jaar ná de AOW-gerechtigde leeftijd in gaan.
Daarnaast heeft de medewerker binnen het ABP-keuzepensioen de mogelijkheid om gedeeltelijk met pensioen te gaan, terwijl hij gedeeltelijk blijft werken.
Dit onvoorspelbare vraagt een grote mate van flexibiliteit van de organisatie.

Risicobeheersing
De mogelijkheden van risicobeheersing zijn beperkt.

WW en bovenwettelijke WW
De Werkloosheidswet (WW) is onverkort ook van toepassing op overheidspersoneel. Als werkgever in de gemeentelijke sector zijn we verplicht eigenrisicodrager voor de WW. Dit houdt in dat de kosten van WW-uitkeringen van ex-medewerkers voor rekening van de werkgever zijn. Het betekent daarnaast ook dat de werkgever wettelijk verantwoordelijk is voor de re-integratie van zijn ex-medewerkers met als doel om deze medewerkers weer aan het werk te krijgen.
In 2015 is de WW op een aantal onderdelen versobert (vertraagde opbouw en verkorting maximale duur van de WW-uitkering). In de CAO is afgesproken om deze versoberingen in opbouw en duur te repareren. Dit vindt plaats door een zgn. reparatie-uitkering.

Risicobeheersing
We investeren in re-integratiebegeleiding van de ex-medewerkers. Om er voor te zorgen dat de ex-medewerkers zo snel mogelijk uitstromen naar werk en dus geen geld meer kosten voor de werkgever.
Voor de reparatie-uitkering betalen werknemers een kostendekkende werknemerspremie. De ingehouden werknemerspremies worden centraal gereserveerd. Daaruit worden eventuele WW-uitkeringen van ex-medewerkers betaald. Maar dit is niet genoeg. Omdat overheidswerkgevers dus feitelijk hun eigen WW-uitkeringen moeten financieren, zijn we daarnaast met de afdeling financiën in de slag om hiervoor mogelijk een aanvullende voorziening te treffen.

Verbonden partijen
De gemeente Waadhoeke neemt deel in een aantal verbonden partijen. Dit zijn partijen die gemeentelijke taken in opdracht van de gemeente uitvoeren.
Gemeenten lopen een aantal risico's ten aanzien van verbonden partijen. Het gaat hierbij o.a. om:

- Financiële tekorten bij verbonden partijen;
- Taken, doelstellingen en prestaties worden niet gerealiseerd;
- Onvoldoende sturingsmogelijkheden door de organisatievorm (bijvoorbeeld door verschillende inzichten bij de deelnemers in een Gemeenschappelijke Regeling)

De verbonden partijen worden afzonderlijk toegelicht in de paragraaf Verbonden Partijen in deze jaarrekening. In deze paragraaf worden bovengenoemde zaken vermeld zodra deze van toepassing zijn bij één van de verbonden partijen.

Risicobeheersing
Door duidelijke afspraken met verbonden partijen, een frequente rapportage/verantwoording door verbonden partijen aan de gemeente en periodieke ambtelijke overleggen wordt het inzicht in het functioneren van de verbonden partijen vergroot. Hiermee wordt getracht de gelopen risico's te minimaliseren.

Overdracht oevers en vaarwegen
Waadhoeke neemt deel in een provinciaal onderzoek naar oevers en eigendom. Inmiddels zijn vijf varianten voor het beheer en onderhoud van oevers langs vaarwegen uitgewerkt en is gevraagd een voorkeursvariant te onderschrijven. Uitgaande van variant 5 krijgt de gemeente 27 km in beheer en onderhoud.

Risicobeheersing
De Stuurgroep Oevers (waarin gemeente Waadhoeke deelneemt) en het Provinciaal Bestuurlijk Overleg Water (PBOW) willen proberen om tot een eenduidig gezamenlijk advies te komen aan provinciale staten en gedeputeerde staten. Insteek is dat de Friese gemeenten een unaniem gezamenlijk advies uitbrengen aan de Provincie.
Overigens is ligt de uiteindelijke keuze voor toewijzing bij de provincie. Ook zonder consensus over een toewijzingsmethode kan de provincie eigenhandig op basis van de Waterwet het beheer en onderhoud toewijzen.
Als alle partijen besluiten om mee te gaan met de voorkeursvariant kan in 2022 een besluit genomen worden. Hetzelfde geldt voor de benodigde bijdrage aan het gezamenlijk in te stellen oeverfonds.

WOZ van Dijkwoningen
Bij het samengaan van de voormalige gemeenten speelde dat een aantal inwoners van de voormalige gemeente het Bildt bezwaar hadden gemaakt tegen de WOZ-waarde 2017, waarbij werd verwezen naar de uitspraak van de Hoge Raad d.d. 4 maart 2016 . De Hoge Raad heeft – kort gezegd – in deze uitspraak over zogenaamde ‘waterverdedigings- en beheersingswerken’ geoordeeld, dat de grond die bij het waterverdedigingswerk hoort, niet meegerekend moet worden bij het bepalen van de WOZ-waarde van het onroerend goed waar deze grond onderdeel van uitmaakt. Als nieuwe gemeente heeft het college van B&W begin 2018 besloten de WOZ-waardes van 1300 dijkwoningen te herzien. De waarde van de grond van het waterverdedigingswerk wordt niet volledig meegerekend in de WOZ-waarde over 2017. Wanneer het verschil tussen de oude en herziene WOZ-waarde meer dan 20% bedraagt en minimaal € 5.000, worden de eigenaren ook gecompenseerd over de jaren 2013 tot en met 2016. In verband met het gelijkheidsbeginsel zijn niet alleen de aanslagen van de bewoners van de Oudebildtdijk die een bezwaarschrift indienden, herzien. Alle aanslagen 2017 in het grondgebied van de gemeente waarop deze uitzonderingsregeling van toepassing is, zijn herzien.

Eén inwoner heeft de gemeente verzocht de schade te vergoeden vanaf 1995 tot en met 2016 omdat in deze periode de WOZ waarden van zijn onroerend goed onjuist c.q. te hoog zijn vastgesteld. Daartoe heeft hij een procedure aangespannen bij de bestuursrechter van de rechtbank Noord-Nederland. De inwoner is deels in het gelijk gesteld bij uitspraak van 7 mei 2021. De rechtbank is van oordeel dat de gemeente de onrechtmatigheid van de WOZ-beschikkingen voor de jaren 2014 tot en met 2016 heeft erkend. Vervolgens is het naar het oordeel van de rechtbank aannemelijk dat de door de inwoner gestelde schade een rechtstreeks en onmiddellijk gevolg is van de onrechtmatige vaststelling van de WOZ-waarden door de gemeente voor de jaren 2014 tot en met 2016. Omdat de bestuursrechter zich onbevoegd heeft verklaard de vordering in behandeling te nemen, waar het gaat om de jaren voor 2014, heeft de inwoner daarvoor een procedure opgestart bij de civiele rechter van de rechtbank Noord-Nederland. De civiele rechter heeft de vordering van de inwoner afgewezen waartegen de inwoner niet in hoger beroep is gegaan. De gemeente heeft met succes

hoger beroep ingesteld tegen de uitspraak van de rechtbank d.d. 7 mei 2021. Het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden heeft uitspraak gedaan op 14 september 2022 en de uitspraak van de rechtbank van 7 mei 2021 vernietigd. Het verzoek om schadevergoeding met betrekking tot de jaren 2014, 2015 en 2016 is afgewezen. De inwoner heeft tot eind oktober 2022 de tijd om in cassatie te gaan, wat reden is om deze procedure (nog) te benoemen.

Het belang is deze zaak is afgerond € 1.500 excl. proceskosten. Indien de uitspraak van het Gerechtshof geen stand houdt kan dat tot gevolg hebben dat andere eigenaren van dijkwoningen eenzelfde verzoek doen tot schadevergoeding. Er zijn ook door andere inwoners procedures gestart welke wachten op een mondelinge behandeling bij de rechtbank. Dit maakt dat het achterliggende financieel risico voor de gemeente een andere is dan het hiervoor genoemde bedrag.

Risicobeheersing
De verzekeraar van de gemeente is op de hoogte gesteld. De verzekeraar stelt zich op het standpunt, dat deze mogelijke schadeclaim niet onder de dekking valt.

D. Financiële kengetallen

1a. Netto schuldquote

Een kengetal om de hoogte van de schulden van gemeenten te beoordelen en te vergelijken is de netto schuld als aandeel van de inkomsten, uitgedrukt in procenten. Dit kengetal is de netto schuldquote. De hoogte van de inkomsten bepaalt in belangrijke mate hoeveel schuld een gemeente kan dragen. Hoe hoger de inkomsten des te meer rente en aflossing een gemeente kan dragen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

1A Netto schuldquote	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
Bedragen x € 1.000						
A Langlopende schulden en vlottende passiva	59.292	47.613	37.401	36.024	34.648	33.320
B Uitzettingen looptijd < 1 jaar en liquide middelen	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
Netto schuld (A-B)	**53.292**	**41.613**	**31.401**	**30.024**	**28.648**	**27.320**
C Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV (dus excl. mutaties reserves)	137.947	132.847	144.177	144.950	144.828	134.812
Netto schuldquote (A-B)/C x 100%	**39%**	**31%**	**22%**	**21%**	**20%**	**20%**

Analyse

De gemiddelde netto schuldquote van de Nederlandse gemeenten bedraagt ongeveer 79%. Een normale netto schuldquote bevindt zich tussen 0% en 100%. Dit varieert door investeringen die gedaan zijn. De netto schuldquote van de gemeente Waadhoeke bedraagt gemiddeld 22%. Dit is lager dan gemiddeld en geeft aan dat rente en aflossing geen onevenredig deel uitmaken van de exploitatie.

1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

In veel gevallen lenen gemeenten gelden aan derden of verbonden partijen. Hierover wordt rente in rekening gebracht en worden aflossingen ontvangen. Voor het bedrag aan verstrekte leningen hebben de schulden per saldo geen lasten op de exploitatie. Deze verstrekte leningen zijn niet meegenomen in de definitie van de netto schuldquote bij 1A.
Wanneer sprake is van een grote portefeuille verstrekte leningen kan dit de netto schuldquote negatief beïnvloeden. Daarom wordt ook de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen berekend (verstrekte leningen worden in mindering gebracht op de schulden). De gemeente Waadhoeke heeft beperkt leningen verstrekt. Gemiddeld over de afgelopen jaren gaat het om een bedrag van afgerond € 1.000.000.

1B Netto schuldquote gecorr. Voor alle verstrekte leningen	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
Bedragen x € 1.000						
A Langlopende schulden en vlottende passiva	59.292	47.613	37.401	36.024	34.648	33.320
B Verstrekte leningen	1.117	1.078	1.047	1.041	1.036	1.031
C Uitzettingen looptijd < 1 jaar en liquide middelen	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
Netto schuld gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen (A-B-C)	*52.175*	*40.535*	*30.354*	*28.983*	*27.612*	*26.289*
D Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV (dus excl. mutaties reserves)	137.947	132.847	144.177	144.950	144.828	134.812
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen (A-B-C)/D x 100%	**38%**	**31%**	**21%**	**20%**	**19%**	**20%**

Analyse
De gemiddelde netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen bedraagt voor alle Nederlandse gemeenten ongeveer 57%. Het verschil tussen de kengetallen 1A en 1B laat zien dat Nederlandse gemeenten gemiddeld meer leningen verstrekken dan Waadhoeke.

2. Solvabiliteitsratio
De solvabiliteitsratio geeft de verhouding weer tussen het eigen vermogen en het balanstotaal. Hiermee wordt inzichtelijk in welke mate de bezittingen op de balans (linkerzijde) gefinancierd zijn met eigen vermogen. De tegenhanger van de solvabiliteitsratio is de schuldratio. De schuldratio geeft aan welk deel van de bezittingen gefinancierd is met vreemd vermogen. In het bedrijfsleven wordt de solvabiliteitsratio gebruikt om inzichtelijk te maken in welke mate aan de financiële verplichtingen (aflossing van schulden) kan worden voldaan. Met name bij een liquidatie. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de reserves.

Solvabiliteitsratio	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
Bedragen x € 1.000						
A Eigen vermogen (cf. art. 42 BBV)	31.663	31.107	38.436	38.200	37.965	37.729
B Balanstotaal	113.380	99.190	104.277	100.365	96.528	92.822
Solvabiliteit (A/B) x 100%	**28%**	**31%**	**37%**	**38%**	**39%**	**41%**

Analyse
De solvabiliteit van de gemeente Waadhoeke bedraagt in 2023 37% en stijgt in de jaren hierna. Dit is boven het gemiddelde van de Nederlandse gemeenten (33%) en kan derhalve worden gezien als een gezonde solvabiliteit. Opgemerkt moet worden dat voorzieningen worden gezien als vreemd vermogen aangezien hier verplichtingen tegenover staan. Waadhoeke heeft een behoorlijke voorziening op de balans om de uitgaven in de beheerplannen te dekken.

3. Kengetal grondexploitatie
De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De boekwaarde van de grondexploitatie heeft daarmee een relatie met de netto schuldquote aangezien rente toegerekend en geactiveerd wordt en daarmee niet op de exploitatie drukt. En in een normale situatie zullen bij verkoop de schulden die aangegaan zijn voor de aankoop van bouwgrond afgelost kunnen worden. Daarom wordt het kengetal grondexploitatie ook uitgedrukt als de boekwaarde ten opzichte van de totale baten exclusief mutaties in de reserves.

Grondexploitatie	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
Bedragen x € 1.000						
A Niet in exploitatie genomen bouwgronden (cf. art. 38 lid a punt 1 BBV)	0	0	0	0	0	0
B Bouwgronden in exploitatie (cf. art. 38 lid b BBV)	27.400	17.102	16.842	16.842	16.842	16.842
C Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV (dus excl. mutaties reserves)	137.947	132.847	144.177	144.950	144.828	134.812
Grondexploitatie (A+B) / C x 100%	**20%**	**13%**	**12%**	**12%**	**12%**	**12%**

Analyse
De grondexploitatie vormt een groot aandeel in de bezittingen van de gemeente (Met name fase 3 en 4 van Franeker Zuid vormen een groot deel van de bouwgrondexploitatie). Het aandeel grond-exploitatie blijft in kalenderjaar 2023 en volgende jaren redelijk constant.

4. Structurele exploitatieruimte
Op basis van de Gemeentewet moet de begroting structureel en reëel in evenwicht zijn. Structureel evenwicht betekent dat structurele lasten gedekt moeten worden door structurele baten. Een aantal uitgaven in de begroting zijn incidenteel. Op basis van artikel 19 BBV worden incidentele baten en lasten en structurele mutaties in de reserves al inzichtelijk gemaakt. Om de structurele exploitatieruimte inzichtelijk en vergelijkbaar te maken wordt deze uitgedrukt in een percentage. Het kengetal wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves te delen door de totale baten exclusief mutaties in reserves.

Structurele exploitatieruimte	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
Bedragen x € 1.000						
A Totale structurele lasten	138.685	131.412	135.325	135.645	133.756	134.087
B Totale structurele baten	137.947	132.847	141.618	144.792	144.552	134.812
C Totale structurele toevoegingen aan de reserves	9	9	0	0	0	0
D Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	379	236	236	236	236	236
E Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV (dus excl. mutaties reserves)	**137.947**	**132.847**	**144.177**	**144.950**	**144.828**	**134.812**
Structurele exploitatieruimte ((B-A)+(D-C))/(E) x 100%	0%	1%	5%	6%	8%	1%

Het blijkt dat de structurele exploitatieruimte iets is gestegen ten opzichte van voorgaande jaren zulks als gevolg van positieve begrotingssaldi, echter in 2026 is het begrotingssaldo nagenoeg nihil. Het grootste deel van de baten en lasten in de exploitatie is structureel. De rekening/begroting is minder flexibel wat betekent dat bijsturen lastig is.

5. Belastingcapaciteit
Belastingen zijn een belangrijke inkomstenbron voor gemeenten. Verhoging van belastingen geeft structurele ruimte in de begroting. Belastingen zijn echter ook een politiek gevoelig punt, wat het belang van vergelijking vergroot. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van lokale lasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een woning met de gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. De belastingcapaciteit van gemeenten wordt daarom berekend door de totale woonlasten meerpersoonshuishouden in jaar t te vergelijken met het landelijke gemiddelde in jaar t-1 uitgedrukt in een percentage.

Belastingcapaciteit: woonlasten meerpersoonshuishouden	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Bedragen x € 1.000						
A OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	255	258	258	258	258	258
B Rioolheffing voor gezin	282	294	298	303	308	308
C Afvalstoffenheffing voor een gezin	285	295	295	295	295	295
D Eventuele heffingskorting	0	0	0	0	0	0
E Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A+B+C-D)	822	847	851	856	861	861
F Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in t-1	776	811	811	811	811	811
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar er voor (E/F) x 100%	**106%**	**104%**	**105%**	**106%**	**106%**	**106%**

De definitieve tarieven volgen bij de vaststelling van de verordeningen.

Analyse
Uit de vergelijking blijkt dat de woonlasten van de gemeente Waadhoeke, bij een WOZ-waarde van € 181.000, iets hoger dan het landelijk gemiddelde liggen. Dit zegt echter maar beperkt iets over de mogelijkheid om de lasten wel of niet te verhogen. De rioolheffing en afvalstoffenheffing mogen maximaal kostendekkend zijn, de OZB wordt door gemeenten zelf bepaald. Ter indicatie: van alle gemeenten is de laagste gemiddelde woonlast ongeveer € 598 en de hoogste ongeveer € 1.517.

Verloop kengetallen
De huidige schuldpositie van de gemeente Waadhoeke brengt op basis van de kengetallen geen grote risico's met zich mee. De wendbaarheid van de begroting is echter beperkt. De woonlasten zijn op dit moment iets hoger dan het landelijk gemiddelde. Omdat de balanstotalen naar rato sneller afnemen dan de reservepositie, stijgt de solvabiliteitsratio enigszins. Het aandeel grondexploitatie is gedaald zulks met het oog op de geprognosticeerde verkoop van Waddenglas. Een structurele exploitatieruimte is beperkt meerjarig aanwezig.

Totaal kengetallen programmabegroting 2023	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Netto schuldquote	39%	31%	22%	20%	19%	20%
Netto schuldquote gecorr. voor alle verstrekte leningen	38%	31%	21%	20%	19%	20%
Solvabiliteitsratio	28%	31%	37%	38%	39%	41%
Grondexploitatie	20%	13%	12%	12%	12%	12%
Structurele exploitatieruimte	0%	1%	5%	6%	8%	1%
Belastingcapaciteit	106%	104%	105%	106%	106%	106%

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding
In deze paragraaf wordt voor de kapitaalgoederen wegen, riolering, civiele kunstwerken, water, kademuren, sportvelden, openbare verlichting, gebouwen en speelplaatsen de belangrijkste informatie aangegeven. Te denken valt aan:
- de vastgestelde beleidskaders;
- de aanwezige en geldende beheerplannen;
- de financiële vertaling daarvan in de begroting, en
- of er sprake is van achterstallig onderhoud.

In de beheerplannen zijn de kwantiteit en kwaliteit van de kapitaalgoederen beschreven evenals de activiteiten om de veiligheid, het comfort en de kwaliteit van de kapitaalgoederen op basisniveau in stand te houden c.q. te brengen tegen zo laag mogelijke kosten.

De meeste beheerplannen hebben een looptijd van vier jaar. Bij beleidswijzigingen op het terrein van duurzaamheid, ecologie en dergelijke zullen de beheerplannen mogelijk voortijdig worden aangepast. Het beheer is volgend aan het beleid.

In de beheerplannen wordt onderscheid gemaakt tussen:
1. Regulier onderhoud (terugkerende niet te grote bewerkingen in een vastgestelde termijn) en
2. Groot onderhoud, reconstructies en vervangingen (deze bewerkingen zijn aan een (vaak langere) vastgestelde termijn gebonden).

De geraamde bedragen komen uit de huidige beheersystemen. Jaarlijks worden inspecties uitgevoerd waarna daadwerkelijk de onderhoudsmaatregel bepaald wordt. Afhankelijk van de staat van onderhoud op dat moment kunnen maatregelen naar voren worden gehaald of uitgesteld worden.

Het groot onderhoud blijft achter bij de planning. Veelal is de voorbereiding wel in gang gezet maar de uitvoering (nog) niet gestart. Hierdoor lopen de uitgaven ook achter op de planning en zijn de onderhoudsvoorzieningen hoger dan gepland. Naar verwachting zal de achterstand in de resterende looptijd worden ingelopen (bij riolering en openbare verlichting).

Eind 2022 zijn/worden de beheerplannen gebouwen, openbaar groen, wegen en civiele kunstwerken geactualiseerd. Ook worden er (nieuwe) beheerplannen voor begraafplaatsen en dorpsbosjes (onderdeel van het beheerplan groen) aan de raad aangeboden.

De financiële gevolgen van de nieuwe én de geactualiseerde beheerplannen zijn nog niet verwerkt in de begroting 2023.

Hierna wordt ingegaan op de aanwezige en geldende beheerplannen.

Beheerplan wegen (2019-2022)
Het beheerplan probeert een antwoord te geven op de vraag welke kosten voor inspectie, onderhoud en eventuele vervanging / reconstructie gewenst is.
Het aanwezige oppervlak verhardingen bedraagt 4.014.103 m2. Dit is te verdelen in 2.015.727 m2 asfaltbetonverhardingen, 209.647 m2 cementbetonverhardingen en 1.788.792 m2 elementenverhardingen. Voorts is nog 105.197 m2 aan onverharde en half verharde wegen aanwezig.

De onkruidbestrijding op verhardingen werd altijd op eenvoudige wijze onopgemerkt uitgevoerd. Met ingang van 2016 is toepassen van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen verboden. We kunnen het resultaat basisniveau maar op 1 manier proberen te bewerkstelligen. Dat is met de methode die bestaat uit een combinatie heet-water-techniek en onkruid-borstelen. Wij zullen het onkruid op elementenverhardingen nu moeten beheren. Dat vraagt capaciteit. Er zal in het vervolg scherp gemonitord moeten worden om niet in een situatie met enorme achterstanden verzeild te raken. Ook voor het onkruidbeheer streven wij naar basiskwaliteit, vraag is of de huidige mogelijkheden van bestrijden toereikend zijn om het gewenste beeld te behalen. Hierdoor zijn we aan het intensiveren van de heetwater- en borstelroutes. Het beheerplan wordt najaar 2022 geactualiseerd om in januari 2023 vast te stellen.

Er wordt gewerkt conform het beheerplan Wegen 2019-2022.

Beheerplan openbaar groen (2019-2022)
Het plan is beperkt tot het gemeentelijk openbaar groen (bomen, bosplantsoen, heesters, gazon enzovoort) en het groen in het buitengebied voor zover dit in beheer bij de gemeente is. De sportvelden en de begraafplaatsen vallen niet binnen dit beheerplan.
Het betreft aan openbaar groen ca. 36.000 st. bomen, 7.500 m1 hagen, 95 ha aan beplantingen, 514 ha. cultuurrijke beplanting en 478 ha. aan gazon.

In het beheerplan groen zijn de kwantiteit en de kwaliteit van het openbaar groen beschreven met daarop aansluitend een beschrijving van het geheel van activiteiten om de kwaliteit van het openbaar groen in stand te houden, dan wel op gezette tijden op niveau te brengen tegen zo laag mogelijke kosten. Dit impliceert een efficiënte planning en uitvoering van onderhoud. Ook is in het beheerplan Groen de eerste aanzet tot ecologisch beheer gemaakt. In het beheerplan wordt ingegaan op: wat is biodiversiteit, ecosystemen en leefgemeenschappen. Ook wordt ingegaan op de noodzaak van beheer en successie. Daarnaast wordt een beschrijving gegeven van wat gemeente Waadhoeke nu doet aan het bevorderen van biodiversiteit in het eigen groen en welke kansen er zijn voor de toekomst.

Er wordt gewerkt conform het Beheerplan Openbaar Groen 2019-2022. Het beheerplan wordt najaar 2022 geactualiseerd om in januari 2023 vast te stellen.

Beheerplan civiele kunstwerken (2019-2022)
De gemeente Waadhoeke heeft 135 verkeersbruggen, 156 fiets-/voetgangersbruggen, 3 sluizen, 2 natuurlijke oevers, 45 beschoeiïnggedeeltes, 93 damwandgedeeltes, 23 kademuurgedeeltes, 6 duikers (voorlopige inventarisatie niet compleet) en 43 vaar-recreatieve objecten. Deze zijn gemaakt van hout, kunststof, beton/metselwerk of van staal. In het beheerplan staan de bewerkingen en de termijn van uitvoering vermeld, waarbij het huidige kwaliteitsniveau als uitgangspunt is genomen. De termen sober, doch doelmatig kunnen hierbij gehanteerd worden. De gehanteerde levensduur is gebaseerd op door de raad vastgestelde notitie Nota waarderen, activeren en afschrijven. De onderhoudskosten zoals genoemd in het beheerplan dienen als minimaal benodigd te worden beschouwd.

Voor het bepalen van het onderhoudsniveau wordt met een aantal factoren rekening gehouden. Veiligheid is het eerste criterium voor vervanging. Daarnaast wordt rekening gehouden met de functionaliteit van de brug (verkeersbrug, fietsvoetgangersbrug, loopbrug), de ligging van de brug (doorgaande route, sluipwegen, doodlopende weg) en de situatie van het gebied (openbaar gebied, bedrijventerrein, particulier terrein).
Jaarlijks wordt 20% van alle bruggen aan een gedegen inspectie onderworpen. Een aantal betonbruggen in hoofdverkeerswegen hebben gedetailleerd onderzoek nodig. Dit om te bepalen of ze nog aan de huidige verkeersklassen voldoen. Groot en regulier onderhoud is opgenomen in het beheerplan.

Er wordt gewerkt conform het Beheerplan civiele kunstwerken 2019-2022. Hoewel er wel sprake is van achterstand is er geen achterstallig onderhoud. Het beheerplan wordt najaar 2022 geactualiseerd om in januari 2023 vast te stellen.

Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (2020-2023)
In 2020 is een Waadhoeks Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2020 -2024 vastgesteld.
Met de verbreding van de gemeentelijke watertaken neemt het gemeentelijk rioleringsplan (hierna te noemen als vGRP) een prominente plaats in.
Het vGRP is een wettelijk verplicht plan. Door een GRP op te stellen wordt er planmatig gewerkt aan een goede rioleringszorg. Ook geeft het een onderbouwing voor de hoogte van de rioolheffing. Met de invoering van de Omgevingswet vervalt de verplichting om een GRP op te stellen, maar het wordt wel aangeraden. Het blijft onder andere nodig om een onderbouwing te geven van de hoogte van de rioolheffing.
Met de invoering van de Omgevingswet moeten er een visie, een programma (of meerdere programma's) en een plan worden opgesteld. Deze indeling hebben we daarom ook gebruikt voor dit GRP. Bij het opstellen van dit GRP hebben we inwoners op verschillende manieren de mogelijkheid gegeven om mee te denken, hiermee geven we invulling aan het 'nabij besturen'.

In het nieuwe vGRP is een uitvoeringsprogramma voor de komende jaren (2020-2024) opgenomen. Dit uitvoeringsprogramma geeft sturing aan de opgave voor exploitatie, onderhoud, inspectie, onderzoek en eventuele vervanging/reconstructie om te voldoen aan de beleidsuitgangspunten voor de zorgplichten.

Er wordt gewerkt conform het Verbreed gemeentelijk Rioleringsplan 2020-2024. Hoewel de uitvoering achter loopt op de planning is er geen sprake van achterstallig onderhoud.

Beheerplan Openbare verlichting (2019-2029)
Dit beheerplan is september 2020 vastgesteld en heeft als doel om het beheer te harmoniseren en op een aantal vlakken ook te standaardiseren. Daarbij geeft dit beheerplan inzicht in de vervangingsopgave die er ligt voor de komende jaren (periode 2020-2039) inclusief de financiële onderbouwing.

Er wordt gewerkt conform het Beheerplan Openbare verlichting 2019-2029. Hoewel de uitvoering achter loopt op de planning is er geen sprake van achterstallig onderhoud.

Beheerplan Gebouwen (2020-2030)
Dit beheerplan is september 2020 vastgesteld heeft als doel om het beheer te harmoniseren en op een aantal vlakken ook te standaardiseren. In dit beheerplan zijn daar waar combinaties van werk met werk worden voorzien de duurzaamheidsmaatregelen mee genomen. Voor een verdere stap in het duurzaam maken van de gemeentelijke gebouwen volgt een aanvullend advies. In dit beheerplan zijn geen maatregelen voor aanpassingen van gebouwen vanuit mogelijke nieuwe ontwikkelingen mee genomen. Indien dit speelt zal hierover apart geadviseerd worden.

Er wordt gewerkt conform het Beheerplan Gebouwen 2020-2030. Hoewel er wel sprake is van achterstand is er geen achterstallig onderhoud. Het beheerplan wordt eind 2022 geactualiseerd rekening houdend met het collegeprogramma 2022-2026 en in 2023 vastgesteld.

Beheerplan buitensportaccommodaties 2022-2026
Dit beheerplan is in oktober 2021 vastgesteld en heeft als doel om invulling te geven aan het beheer en onderhoud van de buitensportaccommodaties.
Daarbij geeft dit beheerplan inzicht in de vervangingsopgave die er ligt voor de komende jaren (periode 2022-2026) inclusief de financiële onderbouwing.

Er wordt gewerkt conform het Beheerplan buitensportaccommodaties 2022-2026.

Baggerplan 2022-2030
De gemeente Waadhoeke is verantwoordelijk voor een groot deel van het onderhoud van de watergangen in de kernen in de gemeente. In 2021 het Baggerplan 2022 - 2030 vast gesteld. Hiermee heeft de gemeente de beschikking over een onderhoudsplan. Door het structureren van de aanpak voor het onderhoud zijn de kosten voor de komende jaren inzichtelijk gemaakt en is een tijdsschema opgezet. Met het invoeren van het baggerprogramma wordt uiteindelijk niet alleen de afwatering verbeterd, maar zal ook de water- en waterbodemkwaliteit zich positief ontwikkelen. Het baggerplan kan zowel uitvoerings- als beleidsondersteunend gebruikt worden.
Met dit baggerplan voldoen we aan onze wettelijke verplichtingen. De watergangen waarvoor de gemeente Waadhoeke onderhoudsplichtig is en liggen in de kernen van de gemeente zijn opgenomen in dit baggerplan. Evenals de verplichting om uiterlijk 2025 het aan het Wetterskip over te dragen stedelijk water conform de afspraken te kunnen overdragen.
De volgende wateren zijn niet in het baggerplan opgenomen:
► watergangen gelegen in het landelijk gebied, deze zijn voor ca. 90 % in onderhoud bij het waterschap
► nautisch vaarwater (dit is water bestemd voor (recreatie) scheepvaart), bestaande uit “opfearten” die niet als vaarweg zijn geclassificeerd,
► reeds overgedragen (secundaire en hoofd)watergangen in de voormalig gemeente Menameradiel die binnen de Overdracht Stedelijk Waterbeheer (OSW) vallen. Deze watergangen zijn in beheer en onderhoud overgegaan naar het Wetterskip Fryslân .

Er wordt gewerkt conform het Baggerplan 2022-2030.

Tabel

Lasten (Bedragen x € 1.000)	Vastgesteld op	Looptijd	2022	2023	2024	2025	2026
Beheerplan Wegen	13-6-2019	2019-2022	3.343	3.177	3.177	3.177	3177
Beheerplan Openbaar Groen	13-6-2019	2019-2022	1.386	1.396	1.396	1.396	1.396
Beheerplan Civiele Kunstwerken	13-6-2019	2019-2022	566	571	571	571	571
Gemeentelijk Rioleringsplan	27-2-2020	2020-2024	2.776	2.948	3.043	3.137	3232
Beheerplan Openbare Verlichting	3-9-2020	2019-2029	333	333	333	333	333
Beheerplan Gebouwen	3-9-2020	2020-2030	603	600	600	600	600
Beheerplan Buitensportaccommadaties	28-10-2021	2022-2026	531	533	533	533	533
Beheerplan Speelplaatsen	-	-	81	81	81	81	81
Baggerplan gemeente Waadhoeke	11-11-2021	2022-2030	70	72	72	72	72
Totale lasten			**9.690**	**9.712**	**9.807**	**9.901**	**9.996**

In vorenstaande tabel zijn de structurele lasten voor onderhoud kapitaalgoederen opgenomen. Deze lasten betreffen uitgaven voor klein/regulier of jaarlijkse onderhoud en dotaties aan de onderhoudsvoorzieningen voor groot onderhoud. Dus niet de lasten voor inzet eigen personeel, kapitaallasten en overhead. De bedragen in de kolom 2022 zijn na de 10e begrotingswijziging 2022.

Er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

Voor speelplaatsen is nog geen beheerplan vastgesteld. Het beschikbare budget is voor regulier/klein of jaarlijks onderhoud.

Paragraaf Financiering

Inleiding
Op grond van de wet Financiering decentrale overheden (Fido) is door de gemeenteraad het Treasurystatuut voor onze gemeente vastgesteld in de raadsvergadering van januari 2018. Daarin is opgenomen het uitvoeringsbesluit Treasury, zoals deze is vastgesteld in de vergadering van B&W in januari 2018.

Uitgangspunten begroting
In de begroting 2023 is voor wat betreft het financieringstekort uitgegaan van een percentage van 1,0.
Het totale geraamde financieringstekort wordt geheel of gedeeltelijk via de geldmarkt afgedekt.

Conform het vastgelegde beleid wordt de bespaarde rente van 2% (over de reserves en voorzieningen) ten gunste van de exploitatie gebracht.

Treasurybeheer
Algemeen
De financiële administratie is primair ingericht op budgetbeheer en minder op het volgen van kasstromen. Dit heeft tot gevolg, dat investeringen budgettair snel worden verwerkt, maar dat er minder zicht is op (meerjaren) gevolgen voor de treasury.

Renterisicobeheer
In de wet Fido is een norm gegeven voor de omvang van het renterisico. Onder renterisico wordt verstaan de gevoeligheid van de financiële positie van de organisatie voor renteschommelingen. De beheersing bestaat eruit, dat de herfinanciering gelijkmatig gespreid moet worden.

Renterisiconorm
De basis van de norm is de omvang van de begroting. Het percentage is 20%. De gemeentelijke aflossingsverplichtingen bevinden zich ruim binnen deze norm.

(Bedragen in duizenden Euro's)

Omschrijving	**Bedragen x € 1.000**
Begroting 2023 (afgerond)	144.000
Renterisiconorm	28.800
Aflossingen	1.528
Ruimte onder de risiconorm	**27.272**

Beschrijving renterisiconorm
De renterisiconorm stelt in de kern dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en renteherzieningen niet meer dan 20% van de begroting mogen bedragen. Het maximum percentage van 20% moet voor de komende vier jaar worden berekend op basis van de begroting voor het komende jaar.

De norm is bedoeld om het budgettaire risico van rentestijgingen te maximeren. Het gaat erom dat openbare lichamen bewust omgaan met de risico's van langlopende financiering, vooral het renterisico bij herfinanciering. Hoe meer de looptijd van schuld gespreid wordt, hoe minder gevoelig de begroting wordt voor renteschokken bij herfinanciering. Als de jaarlijkse aflossingen en renteherzieningen worden begrensd tot 20% van de begroting, leidt een rentestijging van 1 procentpunt tot 0,2 procentpunt hogere rentelasten op de begroting. Als de rente met 5 procentpunt stijgt, stijgen de rentelasten op de begroting met 1 procentpunt.

Kasgeldlimiet
Bij een begrotingsomvang van ± € 144 miljoen bedraagt de toegestane kasgeldlimiet 8,5% van dit bedrag ofwel € 12,2 miljoen (afgerond). Het aantrekken van langlopende leningen zal bij de verwachte renteontwikkeling niet eerder gebeuren dan op het moment, dat de kasgeldlimiet nagenoeg wordt bereikt.

KASGELDLIMIET 2023					
	1: jan-mrt	**2: apr-jun**	**3: jul-sep**	**4: okt-dec**	**Jaar**
Vlottende schuld					
Opgenomen gelden < 1 jaar					
Schuld in rekening-courant	1.567	446			
Gestorte gelden door derden < 1 jaar					
Overige geldleningen niet zijnde vaste schuld					
Totaal vlottende schuld	**1.567**	**446**	**0**	**0**	**0**
Vlottende middelen					
Uitgeleende gelden < 1 jaar					
Contante gelden in kas					
Tegoeden in rekening-courant			3.229	5.384	2.153
Overige uitstaande gelden < 1 jaar					
Totaal vlottende middelen	**-**	**-**	**3.229**	**5.384**	**2.153**
Toets kasgeldlimiet					
Totaal netto vlottende schuld	1.567	446	0	0	503
Toegestane kasgeldlimiet	12.240	12.240	12.240	12.240	12.240
Ruimte (+) / Overschrijding (-)	**10.673**	**11.794**	**12.240**	**12.240**	**11.737**

Intern liquiditeitenbeheer
Aan de interne liquiditeitsplanning wordt de nodige aandacht besteed. Mede in het kader van de planning- en controlfunctie zal elke afdeling betrokken worden bij de verdere invoering van de liquiditeitsplanning.
Bij de huidige renteontwikkeling in relatie tot het in de begroting opgenomen rentepercentage achten wij het risico van mis schattingen minimaal.

Gemeentefinanciering
Bij de financiering van de gemeentelijke activiteiten en investeringen wordt uitgegaan van integrale financiering. Dat wil zeggen, dat steeds gekeken wordt naar de totale financieringsbehoefte van de gemeente. Bij de huidige verwachtingen over de renteontwikkeling wordt eerst maximaal met kort geld gefinancierd. Pas wanneer de kasgeldlimiet wordt genaderd wordt overgegaan tot het aantrekken van middelen op lange termijn. De termijn wordt bepaald door de aard van de te financieren investeringen, de resterende looptijd van de bestaande leningen en de te betalen rentepercentages bij de verschillende looptijden van de leningen.

Wet HOF
De inwerkingtreding van de wet HOF (Houdbare OverheidsFinanciën) zal gaandeweg leiden tot een EMU-macronorm voor de decentrale overheid als geheel. De praktijk op dit moment wijst uit, dat het weinig effect heeft voor de gemeentelijke financiering.

Schatkistbankieren
Voor zover de gemeente overtollige middelen heeft worden die afgeroomd ten gunste van de schatkist vanaf een drempelbedrag. Vanaf 1 juli 2021 is het drempelbedrag schatkistbankieren verhoogd, dit moet de administratieve lasten verlagen. Het drempelbedrag wordt vanaf 1 juli 2021 als volgt bepaald:
Voor gemeenten met een begrotingstotaal kleiner of gelijk aan € 500 miljoen is het drempelbedrag gelijk aan 2% van het begrotingstotaal, waarbij het drempelbedrag minimaal € 1 miljoen bedraagt.
Voor gemeenten met een begrotingstotaal groter dan € 500 miljoen is het drempelbedrag gelijk aan € 10 miljoen (2% x 500 miljoen) plus 0,2% van het deel van het begrotingstotaal dat boven de € 500 miljoen komt. Voor Waadhoeke is het drempelbedrag ± € 2.880.000.

Rentetoerekening
Hieronder wordt inzicht gegeven in de rentelasten, het renteresultaat en de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend en de financieringsbehoefte.

Belangrijke punten bij de rentetoerekening zijn:
- De rente die aan de grondexploitatie doorberekend mag worden, bedraagt het gewogen gemiddelde rentepercentage van de lening portefeuille maal de verhouding Vreemd Vermogen/Totaal Vermogen. Het percentage mag afgerond worden op maximaal 0,5% naar boven of beneden. (notitie grondexploitaties 2016 van de commissie BBV). In de begroting 2023 en de toekomstige grexen bedraagt deze rente 2,0%.
- Er mag bespaarde rente berekend worden over reserves en voorzieningen. Het rentepercentage wat gehanteerd wordt in de begroting 2023 bedraagt 2%.
- De rente moet over alle investeringen omgeslagen worden op basis van een omslagpercentage waarbij het renteresultaat maximaal 0,5% af mag wijken van de door te berekenen rente. In de begroting 2023 wordt gerekend met 2,5%.

Op basis van de rentetoerekening ontstaat een renteresultaat van afgerond € 75.000 negatief.
Dit bedrag is doorbelast aan de taakvelden.

Rentetoerekening	**Begroting 2023**
(bedragen x € 1.000)	
a. Externe rentelasten korte en lange financiering	927
b. Externe rentebaten	-
c. Rente die aan grondexploitatie moet worden doorberekend	136
d. Bespaarde rente (reserves en voorzieningen)	1.325
Aan taakvelden door te berekenen rente	**2.252**
Vaste rente (o.a. annuïteit)	-
Omslagrente	2.177
e. Totaal doorberekende rente	2.252
Renteresultaat (positief is meer doorbelast)	**-75**

Overzicht gehanteerde rente percentages

Omschrijving	Begroting 2023
Gewogen gemiddelde leningen portefeuille	3,00%
Investeringen	3,00%
Financieringstekort	1,00%
Bespaard	2,00%
Grondexploitatie	2,00%
Omslag	2,50%

Administratieve organisatie
De administratieve organisatie heeft onze doorlopende aandacht. In het Treasurystatuut 2021 is het door het College van Burgemeester en wethouders vastgestelde uitvoeringsbesluit als bijlage opgenomen.

Paragraaf Bedrijfsvoering

Inleiding
Deze paragraaf is gewijd aan de bedrijfsvoering van de gemeente, dat wil zeggen de manier waarop de processen zijn georganiseerd, worden aangestuurd en de manier waarop de bedrijfsmiddelen worden ingezet.

COVID-19 en doorstart naar Hybride werken
De Coronapandemie heeft grote gevolgen gehad voor het werken in de gemeentelijke organisatie. Zo is na het verplichte thuiswerken in de beginjaren van Corona een vorm van hybride werken ontstaan waarbij werkzaamheden deels thuis, en deels op kantoor of elders in de gemeente worden uitgevoerd.
De technische faciliteiten en ondersteuning om thuis te kunnen werken zijn goed geregeld. Deze manier van werken paste al goed in onze werkplekfilosofie. De periode van verplicht thuiswerken heeft aan het hybride werken voor een groot deel van de organisatie een versnelling gegeven. Een combinatie van deels thuis-, en deels op kantoor werken en veel online overleggen vraagt een gezonde balans tussen werk en privé en technische en sociale vaardigheden. In groepsverband vergaderen waarbij een deel van de groep fysiek op kantoor aanwezig is en een ander deel online aan de vergadering deelneemt, is een nieuwe realiteit. Hiervoor worden trainingen verzorgd. Aan het versterken van de sociale cohesie, omdat contactmomenten wegvallen, wordt de nodige aandacht besteed. Ook levert het hybride werken een passende bijdrage aan ons duurzaamheidsbeleid.

Arbeidsmarkt
Ook de gemeentelijke organisatie van Waadhoeke merkt de gevolgen van krapte op de arbeidsmarkt. Het wordt steeds lastiger om specifiek geschoold en ervaren personeel te vinden. Dit betekent dat ook naar andere wegen gezocht wordt. Zo leiden we, zo nodig, zelf personeel op en we zijn onlangs gestart met een vijftal traineeships voor de duur van 2 jaar.
Om goed te kunnen inspelen op de ontwikkelingen van de komende jaren hanteren we ook het instrument van strategische personeelsplanning. Hierbij kijken we wat de komende jaren grote ontwikkelingen zijn (bv digitalisering, sociale inclusie, vergrijzing) en waar we op het gebied van personele ontwikkeling extra op moeten inzetten.

Managementfilosofie
In het document Managementfilosofie en hoofdstructuur van de gemeente Waadhoeke is vastgelegd hoe wij de organisatie besturen, managen, ontwerpen en inrichten. Hierin zijn ook de kernwaarden van en voor onze organisatie opgenomen:

1. Vertrouwen;
2. Integer en betrouwbaar;
3. Klantgericht;
4. Doel- en resultaatgericht;
5. Omgevingsbewust.

Onze kernwaarden zijn de basis voor ons handelen en voor de identiteit van onze organisatie en medewerkers; ze vormen ons DNA. Op de kernwaarden zijn we intern en extern aanspreekbaar.

Bij het verder ontwikkelen van de organisatie worden ook andere rollen van management en medewerkers gevraagd waardoor we in staat zijn bij te dragen aan de (complexe) vraagstukken die zich voordoen in de veranderende samenleving. Voor het management betekent dit coachend leidinggeven, leren, faciliteren, antennefunctie versterken, innoveren en strategisch denken. Voor medewerkers meer “mogelijk maken dat”, van buiten naar binnen denken, integraal denken en doen en verantwoordelijkheid nemen. Om dit te realiseren werken we aan een duurzame inzet van medewerkers, zodat kennis, houding en gedrag passen bij de gevraagde dienstverlening. Met

duurzame inzetbaarheid wordt rekening gehouden met de verschillende fasen van het leven en de loopbaan van medewerkers.

Human Resource Management

Organisatieontwikkeling

In het organisatieontwikkelplan (OOP) zijn de organisatiethema's samengebracht in een actiegerichte aanpak. In de periode 2020- 2023 is focus op de bouwstenen management als collectief en professionele ontwikkeling. Het OOP richt zich in 2023 op het vertalen van de managementfilosofie van Waadhoeke in gedrag, waarbij wij aan de slag gaan met onze kernwaarden in combinatie met dienstverlening en duurzaamheid.

Opleidingen

Er is een strategisch opleidingsplan voor Waadhoeke opgesteld voor de periode 2021-2023. Het strategisch opleidingsplan is bedoeld om op een gerichte en samenhangende manier gewenste ontwikkelingen in de organisatie te bevorderen. De essentie is het realiseren van het 'Waadhoeks werken', waarbij de kernwaarden centraal staan en waarbij we gaan werken aan de daarbij behorende gewenste houding en gedrag. Er wordt hierbij verbinding gemaakt met de doelen uit de programma's Dienstverlening en Ontwikkelperspectief.

In 2023 worden de volgende (organisatiebrede) trainingen en leergangen gecontinueerd;

1. Een collectief deel dat erop is gericht een brede en stevige beweging in de organisatie en haar veranderdoelen te creëren:
   - leergang voor het management
     In deze leergang is de grootste uitdaging betekenis te geven aan de kernwaarden en deze zichtbaar te laten zijn in het gedrag van de medewerkers en het management.
   - leergang Waadhoeks werken voor medewerkers
     Volgend op de leergang van voor managers zal in dezelfde lijn een leergang voor medewerkers worden gefaciliteerd.
2. Voortzetten en uitbreiden trainingen ter versterking van het verhaal van Waadhoeke.

Strategische personeelsplanning (SPP)

In de tweede helft van 2021 is een start gemaakt met SPP. Doel is SPP te verankeren in de bedrijfsvoering zodat het daarmee een middel wordt dat leidt tot een goede personele bezetting, nu en in de toekomst. De managementfilosofie en de externe ontwikkelingen vormen hierin het vertrekpunt. SPP zal geen éénmalige activiteit zijn, maar een cyclisch proces.

Traineeprogramma

In de tweede helft van 2022 is een start gemaakt met een traineeprogramma. In totaal zeven trainees zijn voor de gemeente Waadhoeke werkzaam op de afdelingen Bedrijfsvoering, Omgeving, Beheer Openbare Ruimte (BOR) en Veiligheid, Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VVTH). Tijdens het traineeprogramma krijgen de trainees de mogelijkheid zich te ontwikkelen door middel van intervisie, opleidingen gericht op persoonlijke ontwikkeling en vakspecifieke opleidingen.

Arbeidsomstandigheden

De huidige Risico Inventarisatie en -Evaluatie (RI&E) is verlopen en moet worden geactualiseerd. In 2023 wordt de RI&E herhaald. De actiepunten die daaruit naar voren komen vertalen we in de een Plan van Aanpak voor de jaren 2023 tot en met 2025. De RI&E en het PvA worden getoetst door onze arbodienst Zorg van de Zaak.
Op het gebied van de arbeidsomstandigheden staan voor 2023 de volgende acties op het programma:

- Risico-inventarisatie en -evaluatie voor de hele organisatie
- Check op uitvoering PvA 2020 - 2022. Niet uitgevoerde acties/maatregelen meenemen in PvA 2020 - 2022;
- Het verder ontwikkelen van het ARBO beleid;
- Het invulling geven aan de rol van preventiemedewerker in onze organisatie;
- Het updaten van de arbodienstverlening en verzuimbeleid conform fase 3 van het regiemodel Zorg van de Zaak.

Rechtspositie- en arbeidsvoorwaardenbeleid

De CAO voor de sector gemeenten heeft een looptijd tot 1 januari 2023. De arbeidsvoorwaardennota 2023 wordt in het najaar vastgesteld. Speerpunten daarin zijn: loonontwikkeling, hybride werken en duurzaam verplaatsen, bovenwettelijke sociale zekerheid, toelagen onregelmatigheid (ORT) en buitendagvenster en duurzame inzetbaarheid. In het najaar starten de onderhandelingen voor de nieuwe cao.

Informatievoorziening

De digitale transformatie gaat in een steeds hoger tempo. Zowel landelijk als regionaal gaan we steeds meer en breder samenwerken om sneller te kunnen acteren op vragen vanuit onze samenleving. Regionaal werken we samen met het Shared Service Centre, gemeente Leeuwarden en gemeente Noardeast-Fryslân.
Dit betekent dat de bestaande (digitale) processen verder moeten worden gestandaardiseerd en gedigitaliseerd. Het doel hiervan is om inwoners, bedrijven en interne organisatie maximaal te kunnen ondersteunen. Om dit te doen maken we gebruik van de landelijk en regionaal beschikbare kennis en ervaring en samenwerking. Elkaar versterken en leren van elkaar.

Een aantal concrete voorbeelden waarmee we aan de slag gaan voor 2023 zijn:
- Afronding (regionale) digitale werkomgeving;
- Implementatie nieuw Belastingsysteem
- Implementatie E-Diensten (waarbij de inwoners meer diensten digitaal kunnen aanvragen)
- Ontwikkeling datagestuurd werken en sturen;
- Invoering Wet Open Overheid en de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer.

Planning & Control

De opzet van de P&C-cyclus is vastgelegd in de nota Planning & Control. De instrumenten die ten dienste staan van de gemeenteraad om invulling te kunnen geven aan zijn rol zijn de kadernota, de programmabegroting, de tussentijdse rapportages en de jaarstukken. De P&C-documenten worden in de softwaretool LIAS opgesteld. In de Auditcommissie worden de (onderdelen van de) P&C-cyclus geëvalueerd.

Rechtmatigheid/doelmatigheid en doeltreffendheid/ interne controle

Rechtmatigheid t/m boekjaar 2022
Elk jaar wordt door de gemeenteraad een controleprotocol vastgesteld, waarin de kaders voor de rechtmatigheidstoets zijn vastgelegd. Controle op rechtmatigheid heeft alleen maar zin als dit in samenhang gebeurt met een goede administratieve organisatie, een waarneembare interne controle, beschreven actuele processen en een goede dossiervorming. Verbeteringen zullen komend jaar worden doorgevoerd.

Rechtmatigheidsverantwoording naar college met ingang van boekjaar 2023
Met ingang van verslagjaar 2023, dus in 2024, moet het college van burgemeester en wethouders in de jaarrekening een rechtmatigheidsverantwoording afgeven. Op die wijze legt het college expliciet verantwoording af over het rechtmatig handelen in de organisatie. Eventueel geconstateerde afwijkingen, voor zover deze boven de door de Raad vast te stellen grens uitkomen, moeten worden vermeld. Deze worden automatisch onderdeel van de accountantscontrole op de jaarrekening en zijn daarmee onderdeel van het getrouwheidsoordeel van de accountant.

Het is de bedoeling dat in de paragraaf Bedrijfsvoering, onderdeel van het jaarverslag, het college uiteenzet hoe de rechtmatigheidsverantwoording tot stand is gekomen. Daartoe heeft het college een controle- en rapportagesysteem nodig, om zicht te hebben op de relevante rechtmatigheidsaspecten in de organisatie, de risico's op afwijkingen en de daarop genomen beheersmaatregelen, alsmede (een toetsing op) de werking van deze beheersmaatregelen en de uitkomsten daarvan. De huidige interne controlestructuur biedt daartoe al de nodige handvatten.

Net als in de huidige situatie, waarin de Raad bevoegd is om de materialiteitsgrenzen en het normenkader vast te stellen, blijft dat ook gelden na de overgang van accountant naar college.
In de Auditcommissie (20-10-2020) zijn afspraken gemaakt over hoe invulling te geven aan deze rechtmatigheidsverantwoording en in die commissie is afgesproken de verantwoordingsgrens te bepalen op 3% van de totale lasten.

Doelmatigheid en doeltreffendheid
Met het instellen van de externe rekenkamerfunctie heeft de gemeenteraad het instrument om de doelmatigheid en doeltreffendheid van gemeentelijke beheershandelingen nader te laten onderzoeken.

Het opstellen van een plan van aanpak interne onderzoeken naar doelmatigheid en doeltreffendheid en het daadwerkelijk uitvoeren hiervan is vastgelegd in de verordening 213a. Dit is een verantwoordelijkheid van het college. De "eigen" onderzoeksthema's worden met de rekenkamer afgestemd.

Interne controle
Gemeente Waadhoeke heeft een intern controleplan dat jaarlijks wordt vastgesteld. De rechtmatigheidscontroles en de interne controles vinden in samenhang plaats.

Frauderisicoanalyse
Er is een frauderisicoanalyse, waarin de frauderisico's in beeld zijn gebracht en waarbij is aangegeven in hoeverre deze worden afgedekt door de getroffen interne beheersmaatregelen. Het document wordt jaarlijks aangepast en aangevuld.

Risicomanagement
Risicobewustheid/risicomanagement wordt binnen de organisatie verder onder de aandacht gebracht. Om dit te ondersteunen is de digitale tool NARIS aangeschaft voor nadere analyses en presentaties. Risicomanagement voor de beoordeling van verbonden partijen wordt op provinciale schaal in samenwerking met collega's van andere gemeenten opgepakt.

Facilitair
De gemeentelijke organisatie wordt voorzien van facilitaire ondersteuning en advies. Praktisch gezien betekent dit een goede, veilige werkplek en een passende (facilitaire) dienstverlening. Medewerkers van onze organisatie mogen erop vertrouwen dat zij hun werk optimaal kunnen uitvoeren. Een goede facilitaire dienstverlening zorgt ervoor dat medewerkers zich bezig kunnen houden met het primaire proces. De focus ligt op een veilige, goede werkplek op kantoor én thuis. We nemen waar mogelijk verantwoordelijkheid op het gebied van duurzaamheid en fairtrade (met name in het bedrijfsrestaurant, catering en met de inkoop). Zo worden, bijvoorbeeld, dit jaar de koffieautomaten vervangen.

Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding
Verbonden partijen zijn, volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), samenwerkingsverbanden (rechtspersonen) waarin de gemeente een direct bestuurlijk én financieel belang heeft.
Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur van een participatie of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de gemeente middelen beschikbaar heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Het aangaan van banden met (verbonden) derde partijen komt altijd voort uit het publiek belang. Deze verbindingen zijn een manier om een bepaalde publieke taak uit te voeren. De rechtsvorm die daarvoor wordt gekozen kan variëren, afhankelijk van de activiteiten. Zo kan er bijvoorbeeld sprake zijn van een verbonden partij met een publiekrechtelijke grondslag (gemeenschappelijke regeling), maar ook met een privaatrechtelijke grondslag (vennootschap).

In de financiële verordening ex art. 212 is aangegeven dat met betrekking tot verbonden partijen is gekozen voor een paragraaf en niet voor een vierjaarlijkse beleidsnotitie.

Kader/beleid gemeenteraad
Wettelijke kaders
Er is een aantal wettelijke kaders en verplichtingen inzake verbonden partijen. In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn algemene voorschriften omtrent verbonden partijen opgenomen. De gemeentelijke financiële verordening ex art. 212 bevat minimumvereisten omtrent informatievoorziening in de gemeentelijke planning & control producten. Daarnaast bepaalt de rechtsvorm van de verbonden partij welke wettelijke kaders en verplichtingen meer specifiek van toepassingen zijn, bijvoorbeeld de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr).

Beleid
Gemeente Waadhoeke kan niet alle taken zelf uitvoeren. Soms omdat wettelijke bepalingen samenwerking voorschrijven (zoals bij de Veiligheidsregio), soms om taken adequaat en efficiënt uit te kunnen voeren (zoals bij ICT).

Grip op samenwerkingsverbanden
Als taken op afstand worden georganiseerd/uitgevoerd dan moet de gemeente invloed kunnen uitoefenen en de voortgang en financiële kaders kunnen controleren en bewaken. Dit vraagt van de gemeente professioneel opdrachtgeverschap en een gedegen inhoudelijke en procesmatige sturing.

Aangaan nieuwe participaties
Bij het eventueel aangaan van nieuwe participaties zijn er drie invalshoeken van waaruit de afweging over deelname wordt gemaakt: het publiek belang, de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden en de financiële voorwaarden.

Publiek belang
Het doel van de verbonden partij moet passen in de doelstellingen van de gemeente zoals geformuleerd in de programmabegroting en daaraan ondersteunend zijn. Door het aangaan van de participatie kunnen gemeentelijke doelstellingen meer doelmatig en doeltreffend worden gerealiseerd.

Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden
Bij het aangaan van een nieuwe participatie is het helder hoe de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden tussen gemeente en verbonden partij zijn geregeld. Met de verbonden partij worden afspraken gemaakt over het aanleveren van verantwoordingsgegevens die passen in de cyclus van planning en control van de gemeente.

Financiële voorwaarden
De (financiële) risico's die de gemeente loopt dienen onderkend en inzichtelijk te zijn. Rapportage hierover vindt plaats in de planning & control documenten (paragraaf verbonden partijen en risicoparagraaf). Voorafgaand aan de daadwerkelijke participatie moet inzichtelijk zijn welke (financiële) consequenties uittreding met zich mee zal brengen (beëindiging participatie).

Wijzigen / beëindigen van participaties
Het staat de gemeente vrij om terug te komen op afspraken die gemaakt zijn bij het aangaan van een verbonden partij. Wel zijn daaraan altijd regels, voorschriften en (financiële) consequenties verbonden.

Informatievoorziening
Voor wat betreft betrokkenheid van gemeenteraden bij gemeenschappelijke regelingen hanteert de gemeente de volgende uitgangspunten:

1. Het zwaartepunt van democratische gemeenteraadscontrole wordt verlegd naar "sturing vooraf": doelen en indicatoren zijn helder geformuleerd;
2. Beleidsplannen in conceptstadium en politiek gevoelige informatie worden voor wensen en bedenkingen voorgelegd aan de gemeenteraad;
3. Verantwoordingsinformatie en controle vindt plaats via de reguliere gemeentelijke planning- en control cyclus;
4. De gemeenschappelijke regeling stelt éénmaal per raadsperiode een evaluatierapport op en de gemeenteraad bespreekt dit evaluatierapport.

Stukken waarover de raad een zienswijze kan geven (begrotingen etc.) worden voor wensen en bedenkingen op de agenda geplaatst, overige stukken (jaarverslagen etc.) ter kennisneming.

1. Gemeenschappelijke regelingen
Dienst Sociale Zaken en werkgelegenheid Noardwest-Fryslân
Wijze van belang/doelstelling: De taak van de Dienst SoZaWe is het maken van beleid en uitvoeren van sociale voorzieningen zoals de Wwb (Wet, werk en bijstand), WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning) het minimabeleid (Financieel Vangnet) en overige wetten op de terreinen van sociale zekerheid en gesubsidieerde arbeid waarvan de uitvoering aan de gemeentebesturen is opgedragen. Met ingang van 1 januari 2015 hebben de gemeenten extra taken gekregen in het kader van de drie decentralisaties van de Jeugdwet, de Participatiewet en de nieuwe Wmo. De Dienst fungeert als backoffice van deze drie decentralisaties.
Financieel belang: Elke deelnemende gemeente draagt bij op basis van aantal inwoners dat gebruik maakt van de beschikbare voorzieningen.
Eigen vermogen: 1 januari 2023: € 654.806;
1 januari 2024: € 654.806.
Vreemd vermogen: 1 januari 2023: € 6.899.000;
1 januari 2024: € 6.524.000.
Omvang resultaat begrotingsjaar: Nihil.
Risico's: De gemeente is verantwoordelijk voor tekorten.
Opmerkingen: De cijfers van het financieel belang zijn op basis van de concept begroting 2023.

FUMO (Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing)
Wijze van belang/doelstelling: Inzetten voor een betere en veilige leefomgeving in Fryslân door vergunningen te verstrekken, toezicht te houden, te handhaven daar waar nodig en advisering op het gebied van op het gebied van licht, geluid, trillingen, bodem, energie, externe veiligheid en juridische zaken.
Financieel belang: Elke deelnemende gemeente draagt bij op basis van de feitelijke afname van ingezette uren per taak (basistaken).
Eigen vermogen: 1 januari 2023: € 1.300.000;
1 januari 2024: € 1.300.000.
Vreemd vermogen: 1 januari 2023: € 4.000.000;
1 januari 2024: € 4.000.000.
Omvang resultaat begrotingsjaar: Nihil.
Risico's: Een eerste risico is dat de gemeente is verantwoordelijk voor tekorten die ontstaan binnen de FUMO.
Een tweede risico is dat het uurtarief van de FUMO gebaseerd is op een productiviteitsnorm. Deze norm zit op 1.360 uur op jaarbasis. De afgelopen jaren zijn stappen gezet om deze productiviteitsnorm te behalen. Echter is deze norm tot op heden nog niet gehaald. Dit brengt een financieel risico met zich mee, omdat de totale loonkosten over minder productieve uren verdeeld moeten worden. Dit leid tot een hoger uurtarief voor alle deelnemers en kan betekenen dat de gemeente Waadhoeke uiteindelijk een hogere bijdrage moet betalen.
Opmerkingen: De cijfers zijn gebaseerd op de ontwerpbegroting 2023 van de FUMO.

Hûs en Hiem
Wijze van belang/doelstelling: Welstands- en monumentenadvisering voor de deelnemende gemeenten.
Financieel belang: Elke deelnemende gemeente draagt bij in de kosten van Hûs en Hiem naar rato van de dienstverlening op basis van tarieven die door het Algemeen Bestuur worden vastgesteld en meegedeeld aan de gemeenten.
Eigen vermogen: 1 januari 2021: € 350.189;
1 januari 2022: € 454.558.
Vreemd vermogen: 1 januari 2021: € 80.906;
1 januari 2022: € 136.383.
Omvang resultaat begrotingsjaar: € 104.369 voor bestemming.
Risico's: De gemeente is verantwoordelijk voor tekorten. Het effect van de invoering van de omgevingswet op de hoeveelheid advies aanvragen is onduidelijk. Vooralsnog wordt uitgegaan van gelijkblijvende hoeveelheid aan aanvragen, ook gezien de krapte op de huizenmarkt en de daarmee gepaarde wens om meer huizen te bouwen.
Opmerkingen: De ontwerpbegroting 2023 van Hûs en Hiem bevatte geen informatie over de verwachte omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen. Daarom zijn de meest recente cijfers (jaarrekening 2021) hiervoor opgenomen. Er wordt geen substantiële wijziging in het vermogen verwacht.

Fryslân-West
Wijze van belang/doelstelling: Samen met nv Empatec vormt deze gemeenschappelijke regeling het sociale werkbedrijf dat onder de naam van Empatec en Pastiel mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een werkplek biedt (Empatec) of deze begeleidt/re-integreert naar een zinvolle werkplek (Pastiel).
Financieel belang: Doorberekening aan de gemeente vindt plaats op basis van het daadwerkelijk aantal werknemers met een Wsw-status dat werkzaam is bij Fryslân-West, andere schappen of in Begeleid Werken. De bijdrage per Wsw'er is op € 2.300 per jaar geraamd voor de begroting 2023.
Eigen vermogen: 1 januari 2023: € 6.389.000;
1 januari 2024: € 6.714.000.
Vreemd vermogen: 1 januari 2023: € 932.000;
1 januari 2024: € 932.000.
Omvang resultaat begrotingsjaar: € 75.000 positief.
Risico's: De gemeente is verantwoordelijk voor tekorten.
Opmerkingen: De cijfers zijn gebaseerd op de concept eerste begroting 2023 van Fryslân-West.

De Marrekrite
Wijze van belang/doelstelling: De Marrekrite onderhoudt en beheert ongeveer 33 kilometer aan vrije ligplaatsen midden in de natuur, zorgt voor afvoer van recreatieafval en onderhoudt boeien en bakens in recreatievaarten. Daarnaast beheert en onderhoudt De Marrekrite het fietsknooppuntennetwerk, het wandelknooppuntnetwerk en de toeristische opstappunten.
Financieel belang: De gemeente Waadhoeke draagt met een deelnemersbijdrage bij aan de GR. Voor 2023 is de bijdrage van de gemeente Waadhoeke € 36.763. Voor de meerjarenraming is een jaarlijks indexatie van 2% per jaar opgenomen.
Eigen vermogen: 1 januari 2023: € 4.486.077;
1 januari 2024: € 4.169.177.
Vreemd vermogen: 1 januari 2023: € 8.660.000;
1 januari 2024: € 7.773.333.
Omvang resultaat begrotingsjaar: Nihil.
Risico's: De gemeente is verantwoordelijk voor tekorten.
Opmerking: De cijfers zijn gebaseerd op de begroting 2023 van de Marrekrite.

Veiligheidsregio Fryslân
Wijze van belang/doelstelling: Binnen de Veiligheidsregio Fryslân werken de Friese gemeenten, Brandweer Fryslân, GGD Fryslân en andere partners samen aan brandweerzorg, publieke gezondheidszorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing.
Financieel belang: De vastgestelde bijdrage in het nadelig saldo voor de programma's gezondheid en crisisbeheersing wordt verdeeld op basis van het inwonertal. In afwijking hiervan heeft het algemeen bestuur besloten de bijdrage voor het programma Brandweer te verdelen op basis van de verdeling van het cluster openbare orde en veiligheid (OOV) binnen de algemene uitkering uit het Gemeentefonds die de gemeenten jaarlijks ontvangen.
Voor 2023 is de bijdrage van onze gemeente € 5.075.114.
Eigen vermogen: 1 januari 2023 € 7.253.000;
1 januari 2024 € 6.814.000.
Vreemd vermogen: 1 januari 2023 € 74.073.000;
1 januari 2024 € 81.277.000.
Omvang resultaat begrotingsjaar: Nihil.
Risico's: De gemeente is verantwoordelijk voor tekorten.
Opmerkingen: De cijfers zijn gebaseerd op de programmabegroting 2023 van de Veiligheidsregio Fryslân.

2. Vennootschappen en cooperaties

Afvalsturing Friesland (Omrin)

Wijze van belang/doelstelling: Het afvalbeleid van gemeenten uitvoeren via inzameling, verwerking en valorisatie van huishoudelijk afval op de meest duurzame wijze.
Financieel belang: Deelname in het aandelenkapitaal ter waarde van € 94.500 (210 aandelen à € 450).
Eigen vermogen: 1 januari 2023: € 61.055.000;
1 januari 2024: € 64.757.000.
Vreemd vermogen: 1 januari 2023: € 132.770.000;
1 januari 2024: € 128.437.000.
Omvang resultaat begrotingsjaar: Netto resultaat na belasting is naar verwachting € 4.360.000.
Risico's: Geen bijzonderheden.
Opmerkingen: De cijfers zijn op basis van de begroting 2023.

nv Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Wijze van belang/doelstelling: Duurzaam bijdragen aan het laag houden van de kosten van de maatschappelijke voorzieningen voor de burgers.
Financieel belang: Deelname in het aandelenkapitaal ter waarde van € 335.798 (134.319 aandelen à € 2,50).
Eigen vermogen: 1 januari 2021: € 4.877 miljoen;
1 januari 2022: € 5.097 miljoen.
Vreemd vermogen: 1 januari 2021: € 144.802 miljoen;
1 januari 2022: € 155.262 miljoen.
Omvang resultaat begrotingsjaar: Resultaat over 2021 was € 236 miljoen.
Risico's: Geen bijzonderheden.
Opmerkingen: De cijfers zijn op basis van het jaarverslag van 2021, omdat er geen recentere financiële informatie beschikbaar is.

NV Fryslân-Miljeu (concern)

Wijze van belang/doelstelling: Het afvalbeleid van gemeenten uitvoeren via inzameling, verwerking en valorisatie van huishoudelijk afval op de meest duurzame wijze.
Financieel belang: Deelname in het aandelenkapitaal ter waarde van € 96.330 (21.265 aandelen à € 4,53).
Eigen vermogen: 1 januari 2021: € 9.426.000;
1 januari 2022: € 11.485.000.
Vreemd vermogen: 1 januari 2021: € 20.912.000;
1 januari 2022: € 25.278.000.
Omvang resultaat begrotingsjaar: Resultaat over 2021 was € 2.834.000 na bestemming en belastingen.
Risico's: Geen bijzonderheden.
Opmerkingen: De cijfers zijn op basis van het jaarverslag van 2021.

Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV
Wijze van belang/doelstelling: Het behartigen van het 50%-belang in de Elektriciteits Productiemaatschappij Zuid-Nederland. EPZ is de eigenaar van de kerncentrale in Borsele.
Financieel belang: € 19.041 aandelenkapitaal.
Eigen vermogen: 1 januari 2021: € 1.532.074.
1 januari 2022: € 0.
Vreemd vermogen: 1 januari 2021: € 6.925.
1 januari 2022: € 0.
Omvang resultaat begrotingsjaar: - € 50.000.
Risico's: Gering: Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap. Het aandeel van Waadhoeke is € 19.041.
Opmerkingen: De cijfers zijn op basis van het programmabegroting van 2023.
Ontwikkelingen: De partij heeft zicht tot doel gesteld om in 2022 de organisatie te ontbinden. De liquide middelen zullen naar rato van het aandelenbelang worden uitgekeerd aan alle deelnemers. Deze deelneming is de laatste die voortkomt uit de verkoop aandelen Essent in 2009.

Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân U.A.
Wijze van belang/doelstelling: De coöperatie verzorgt de inkoop van energie voor zeventien Friese gemeenten en de provincie Fryslân.
Financieel belang:
Eigen vermogen: 1 januari 2021: € 327.638;
1 januari 2022: € 445.431.
Vreemd vermogen: 1 januari 2021: € 46.324;
1 januari 2022: € 53.156.
Omvang resultaat begrotingsjaar: Resultaat na bestemming was 0.
Risico's: Geen bijzonderheden.
Opmerkingen: De cijfers zijn op basis van het jaarverslag van 2021.

3. Stichtingen en verenigingen
Vereniging van Waddenzeegemeenten
Wijze van belang/doelstelling: De vereniging is een platform voor overleg en informatie- en kennisuitwisseling van die aangelegenheden die het Waddengebied in bestuurlijk zin raken. De vereniging behartigt de belangen van de leden bij de betrokken instanties en doet de uitvoering van gezamenlijke projecten.
Financieel belang: Door de leden wordt contributie betaald.
Eigen vermogen: 1 januari 2019: € 27.876;
1 januari 2020: € 52.970.
Vreemd vermogen: 1 januari 2019: € 153.656;
1 januari 2020: € 128.733.
Omvang resultaat begrotingsjaar: 9.068.
Risico: Gering.
Opmerkingen: De cijfers zijn op basis van het jaarverslag van 2019 aangezien er geen recentere gegevens zijn. Er wordt geen substantiële wijziging in het vermogen verwacht.

Stichting tot behoud van Monumenten in Waadhoeke
Wijze van belang/doelstelling: Beheer, onderhoud en restauratie van Monumenten in de Gemeente Waadhoeke
Financieel belang: Gemeentelijke budgetsubsidie.
Eigen vermogen: 1 januari 2020: € 278.660;
1 januari 2021: € 216.440.
Vreemd vermogen: 1 januari 2020: € 34.935;
1 januari 2021: € 49.460.
Omvang resultaat begrotingsjaar: - € 62.660 negatief.
Risico: Gering.
Opmerkingen: De ontwerpbegroting 2023 van de Stichting tot behoud van Monumenten in Waadhoeke bevatte geen informatie over de verwachte omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen. Daarom zijn de meest recente cijfers (jaarrekening 2020) hiervoor opgenomen. Er wordt geen substantiële wijziging in het vermogen verwacht.

4. Overige verbonden partijen
Streekagenda Noardwest Fryslân 2014-2018 - Franeker

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding
Met het grondbeleid bepaalt de gemeente hoe de ruimtelijke ambities worden gerealiseerd en daarbij speelt grond een centrale rol. Grondbeleid is dus geen doel maar een middel om de gemeentelijke ruimtelijke ambities te realiseren.

Ruimtelijke ambities zijn bijvoorbeeld vastgelegd in een structuurvisie, bestemmingsplan of woonvisie.
Grondbeleid gaat dus verder dan alleen de paragraaf Grondbeleid uit de begroting en de daarin genoemde grondexploitaties. Ook projecten in het kader van de Stads- en Dorpsvernieuwing worden met het grondbeleid gerealiseerd. Ook daar worden immers ruimtelijke doelstellingen gezet en speelt grond een centrale rol.

Het gemeentelijk grondbeleid 2020 - 2024 is in 28 november 2019 door de vastgesteld.

Kaders en beleidskeuzes
Het wettelijk kader waarbinnen het grondbeleid zich afspeelt is omvangrijk. Er zijn diverse wetten van toepassing waaronder de Wet ruimtelijke ordening. Voor de financiële verslaggeving is het Besluit begroten en verantwoorden (BBV) leidend.

Nota grondbeleid
De gemeenteraad heeft in de raadsvergadering van 28 november 2019 de nota Grondbeleid 2020 - 2024 vastgesteld. Met vaststelling van deze nota zijn de volgende uitgangspunten vastgesteld.

1. De gemeente Waadhoeke past situationeel grondbeleid toe. Afhankelijke van ambitie, marktinitiatief, grondpositie, risicoprofiel en rendement wordt per situatie bepaald welke positie de gemeente bij de ruimtelijke ontwikkeling inneemt.
2. Bij samenwerking dan wel faciliterend grondbeleid worden de afspraken, waaronder ook het verhaal van kosten, bij voorkeur vastgelegd in een anterieure overeenkomst.
3. Het treffen van een voorziening gebeurt bij een geprognosticeerd verlies op eindwaarde direct ter grootte van dit volledige verlies.
4. De gemeente Waadhoeke hanteert marktconforme grondprijzen met uitzondering van de grondprijs voor sociale huurwoningen en voor sociaal maatschappelijke voorzieningen.

In de paragraaf grondbeleid legt het college verantwoording af over de uitvoering van het grondbeleid. Dit behelst niet alleen de gemeentelijk grondexploitaties (actief grondbeleid) maar ook de projecten die nu in de begroting zijn ondergebracht in het hoofdstuk “stad- en dorpsvernieuwing”.

Het college heeft de bevoegdheid om de grondprijzen voor bouwkavels binnen de kaders van het vastgesteld grondbeleid vast te stellen.

Complexen in de gemeente Waadhoeke
De gemeente Waadhoeke heeft in 2023 een 8-tal grondexploitaties, ook wel complexen genoemd: 3 voor bedrijventerreinen en 5 voor woningbouw. Deze complexen worden met een actief grondbeleid ontwikkeld. De gronden zijn door de gemeente aangekocht en bouwrijp gemaakt.

Er zijn voorbereidingskredieten beschikbaar gesteld om te onderzoeken of de volgende gebieden in exploitatie genomen kunnen worden in 2023 (of volgende jaren):
- De Kie 2
- Spannum
- St.-Annaparochie Zuidwest

Complexen bedrijventerreinen

1. Kie

De vraag naar kavels is goed te noemen. Om de uitgifte verder te stimuleren zijn twee nieuwe wegen aangelegd om de vraag naar kleinere kavels te kunnen bedienen. Volgens laatste actualisatie kan dit complex per 31-12-2025 afgesloten worden.
Vanwege de toenemende belangstelling is er een krediet beschikbaar gesteld om de volgende fase van dit bedrijventerrein voor te bereiden.

2a. Waddenglas

De gronden voor de eerste fase zijn bouwrijp. Eind 2020 is de koopovereenkomst getekend. Door diverse omstandigheden (o.a. uitstel SDE-beschikking, corona en financiering) is diverse malen uitstel verleend. Op moment van schrijven is de koopovereenkomst ontbonden.
De inzet was om de gronden in 2022 te verkopen en de werkzaamheden in 2023 af te ronden. Daar zijn in deze begroting de berekeningen nog op gebaseerd.

2b. Waddenglas (uitgestelde kosten)

In dit complex wordt het verschil tussen de jaarrente en de dagrente voor Waddenglas geboekt. In de overeenkomst over Waddenglas is een dagrente vastgelegd. BBV-technisch moet de rente per boekwaarde 1 januari worden toegepast, dus jaarrente.
In deze begroting is uitgegaan van de aanname dat we dit complex per 31-12-2023 afsluiten.

3. Oudebildtzijl

Er is nog twee kavels beschikbaar voor verkoop. De gronden zijn bouwrijp.
Volgens laatste actualisatie kan dit complex per 31-12-2023 afgesloten worden.

Complexen woningbouw

1. Nij Altoenae - uitbreiding 2e fase

De laatste 2 kavels zijn eind 2021 verkocht. Op naastliggend perceel van de gemeente wordt een bouwplan ontwikkeld. Deze ontwikkeling zal wordt t.z.t. opgenomen in deze grondexploitatie.

2. Minnertsga - Hermana 2e fase

Alle kavels zijn verkocht en er wordt volop gebouwd. Nadat de bouwactiviteiten zijn afgerond wordt het plan woonrijp gemaakt. Eind 2023 kan dit complex afgesloten worden.

3. Deinum – Oost

Alle kavels zijn verkocht. In 2022 zullen verhardingen en aanleg groen gerealiseerd worden waarna dit complex eind 2023 afgesloten kan worden.

4. Menaam - de Boech Zuid

Alle kavels zijn verkocht. Na de bouw van de woningen kan het terrein woonrijp worden gemaakt waarna dit complex eind 2023 afgesloten kan worden.

5. Winsum - Trije Keningen

Alle kavels zijn verkocht. Volgens laatste actualisatie kan dit complex per 31-12-2024 afgesloten worden.

Tabel
De hierna opgenomen tabel geeft een overzicht van de complexen in het grondbedrijf. Voor de complexen die in exploitatie zijn is een berekening gemaakt van het verwachte eindresultaat. De laatste herziening van de grondexploitaties (per 01-01-2022) is als uitgangspunt genomen.

Grondexploitatie (bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 01-01-2023	Verwachte eindresultaat	Getroffen voorziening
Complexen bedrijventerreinen			
1. Kie	1.745	-1.275	1.275
2a. Waddenglas	5.539	-2.250	2.250
2b. Waddenglas (uitgestelde kosten)	-	-	-
3. Oudebildtzijl	-69	35	-
Subtotaal	**7.215**	**-3.490**	**3.525**
Complexen woningbouw			
1. Nij Altoenae uitbreiding 2e fase	-87	55	-
2. Minnertsga-Hermana 2e fase	-563	-378	378
3. Deinum - Oost	225	-341	341
4. Menaam - de Boech Zuid	-58	33	-
5. Winsum - Trije Keningen	64	143	-
Subtotaal	**-418**	**-488**	**718**
Totaal	**6.797**	**-3.978**	**4.244**

De jaarlijkse herziening van alle grondexploitaties in het najaar kan leiden tot aanpassing van het verwachte eindresultaat en de te treffen voorziening.

Grondbank Franeker-Zuid
Al is dit geen gemeentelijke grondexploitatie volgens de definitie van het BBV, is deze wel opgenomen in de paragraaf grondbeleid omdat hier sprake is van een grondbank. In deze grondbank “zitten” de gronden die bedoeld zijn voor de ontwikkeling van de Alvestêdewyk (Franeker-Zuid). De ontwikkeling de Alvestêdewyk en daarmee ook de “uitname” van grond uit de grondbank is onderwerp van gesprek met de ontwikkelaar Franeker-Zuid CV/BV.

Bedragen x € 1.000

Grondbank	Boekwaarde 01-01-2023	Verwachte eindresultaat	Getroffen voorziening
Franeker-Zuid	12.575	-	-
Franeker-Zuid (2)	-2.513	-	-
Totaal grondbank	**10.062**	**-**	**-**

Voorziening en reserve grondexploitatie
Uit de grondexploitatieberekening kan een negatief eindresultaat volgen. Dan is het noodzakelijk om een financiële voorziening voor dit verwachte verlies te treffen. Voor de verliesgevende complexen zijn deze voorzieningen getroffen.

De grondexploitaties brengen risico's met zich mee. Zo kunnen de kosten voor het bouw- en woonrijp maken tegenvallen. Ook het niet of later verkopen van de gronden is een risico. Tegenover deze risico's moet een "passende" reserve staan; de reserve grondexploitatie. De gewenste omvang van de reserve grondexploitatie is gerelateerd aan de boekwaarde van alle complexen.
Per 1-1-2023 is de boekwaarde berekend op € 6,8 miljoen (excl. de Grondbank) en de reserve grondexploitatie op € 0,7 miljoen. De verhouding komt daarmee uit op 10% . In het door de gemeenteraad gegeven beleidskader (Nota Reserves en voorzieningen) is het 20%-criterium opgenomen: de reserve grondexploitatie wordt afgeroomd op 20% van de gezamenlijke boekwaarden. Daar is nu geen sprake van.

Grondexploitatie (bedragen x € 1.000)	**Boekwaarde 01-01-2022**	**Mutaties 2022**	**Boekwaarde 01-01-2023**
Voorziening grondexploitatie	4.835	-591	4.244
Reserve grondexploitatie	698	0	698

Stads- en dorpsvernieuwing
Na de vaststelling van de Woonvisie én de maatwerkgesprekken zijn veel dorpen en wijken bezig met hun eigen (herstructurerings)opgaven. Ook corporaties investeren continu in de kwaliteit van hun bezit en op diverse locaties zijn ontwikkelaars actief.

Dit leidt tot veel ideeën, die mogelijk kunnen leiden tot woningbouwplannen. Niet al deze ontwikkelingen zijn financieel rendabel. Voor de meeste van deze initiatieven wordt gekeken naar de gemeente als het aankomt op de benodigde investeringen in het groen en grijs alsmede bijdrage in eventuele sloop- en saneringskosten. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een vrijkomende school- of bedrijfslocatie.

In hoeverre er in 2023 en volgende jaren aan nieuwe projecten bijgedragen kan worden hangt van voeding van het fonds af. Het voorstel van het college is om het fonds in 2023 met € 2,7 miljoen te voeden.

Paragraaf Taakstellingen

Inleiding
Het financieel verwerken van een taakstelling of een bezuinigingsopdracht is een actie die door de provincie in haar rol als toezichthouder nauwlettend wordt gevolgd. De onderstaande tekst is afkomstig uit Gemeenschappelijk Financieel Toezichtkader (GTK) 2020 gemeenten, en geeft een nadere toelichting op de verschillende begrippen:

"Geadviseerd wordt, indien van toepassing, een integraal beeld van de opgenomen bezuinigingsmaatregelen en taakstellingen te presenteren in een paragraaf. In deze paragraaf worden alle taakstellingen, bezuinigingen en eventueel ombuigingen, die verspreid in de begroting op programmaniveau zijn opgenomen, weergegeven.
Daarnaast kan in deze paragraaf aandacht worden besteed aan de voortgang (realisatie, monitoren en zo nodig bijsturen) van eerder vastgestelde bezuinigingsmaatregelen.

Taakstelling is een opdracht tot bezuinigingen, terwijl (nog) geen concrete maatregelen zijn genomen. Pas op de langere termijn ontstaan de positieve financiële effecten.

Bezuinigingsmaatregelen zijn lastenverlagende maatregelen om een begrotingstekort weg te werken. Een bezuiniging is iets wat al rechtstreeks op de lasten van de begroting wordt verwerkt. In de begroting zijn deze bezuinigingen op programmaniveau verwerkt.

Ombuigingen zijn bijstellingen van de ramingen op grond van beleidsinhoudelijke overwegingen. Een ombuiging heeft geen gevolgen voor de hoogte van de totale begroting, maar kan wel budgettaire gevolgen hebben op programma- of taakveldenniveau."

Nog in te vullen taakstelling
Er staat vanuit de programmabegroting 2022 nog een taakstelling die ingevuld moet worden in 2024 en 2025. In 2024 moet € 600.000 bezuinigd worden, en in 2025 hier bovenop nogmaals € 600.000. In totaal voor een besparing van € 1,2 miljoen. Deze taakstelling is vorig jaar in het meerjarenperspectief opgenomen om ruimte te creëren voor het budget nieuwe wensen. Voor de zoekrichtingen wat betreft invulling van de taakstelling is het Plan van aanpak sluitende begroting 2022 vastgesteld. De bezuinigingen in 2022 zijn allemaal gerealiseerd.

<u>Procesvoorstel richting kadernota 2024-2027</u>
De komende periode zal gewerkt worden aan concrete voorstellen om invulling te kunnen geven aan de taakstelling 2024 en 2025, die uiterlijk bij de kadernota 2024-2027 zullen worden gepresenteerd. Hierbij dienen de zoekrichtingen uit het Plan van aanpak sluitende begroting als basis. Voor de volledigheid zijn deze onderstaand opgenomen.

A. Programmalasten

<u>Fysiek Domein</u>
Bij het onderzoeken van mogelijkheden om te besparen binnen het fysieke domein denken we als eerste aan de beheerplannen. In 2021 worden de nieuwe beheerplannen groen en wegen voor de periode 2022-2026 aan de raad voorgelegd. Hierin kunnen alternatieven om het onderhoudsniveau te veranderen, met hierbij de (financiële) consequenties ter afweging aangeboden worden. Hierbij kan gedacht worden aan stoppen met onkruidbestrijding op voetpaden waar alternatieven voor zijn, waarbij dit uiteindelijk zou leiden tot het niet meer gebruiken en opruimen van deze paden.
Ook kan gedacht worden aan het vervangen van onderhoudsintensieve objecten. Onderzocht zal kunnen worden of door het gebruik van andere materialen en de inzet van incidentele middelen een

bezuinigingsslag te maken is op structurele kosten van onderhoud. Denk hierbij aan het vervangen van grind op de begraafplaatsen door asfalt of asfalt fietspaden vervangen door beton.

In relatie tot het beheerplan openbare verlichting kan onderzocht worden wat de gevolgen zijn van het verminderen of uitzetten van de openbare verlichting.

Naast de beheerplannen zijn er ook andere voorzieningen waarvan nut en noodzaak opnieuw gewogen kan worden. Binnen de werkzaamheden afvalinzameling kan gedacht worden aan het stoppen met de afvalkalender, of afschalen van het ophalen takken en grof vuil. Waarbij opgemerkt dient te worden dat dit een effect heeft op de berekening afvalstoffenheffing.

Sport
Op het beleidsterrein sport zijn een aantal aandachtspunten.

Buurtsportcoaches
Sporten en bewegen heeft op veel vlakken een grote maatschappelijke betekenis. Naast gezondheid en ontwikkeling van sociale vaardigheden vormt het in de dorpen en wijken het sociale cement van de samenleving. We hebben buurtsportcoaches die zich inzetten om door middel van sporten en bewegen de inwoners prettiger, gezonder en actiever in het leven staan. Daarmee dragen ze bij om de doelstellingen van het vastgestelde beleid te realiseren. Onderzocht kan worden wat het effect is van het verminderen van de formatieve inzet van de buurtsportcoaches op de huidige taken. Buurtsportcoaches worden nu bijvoorbeeld voor een belangrijk deel ingezet als coach in het bewegingsonderwijs op scholen.

Sportaccommodaties
Er is in de gemeente Waadhoeke sprake van een (op onderdelen) overcapaciteit in sportaccommodaties en sportvelden. We onderzoeken de mogelijkheden van het verder optimaliseren van het gebruik van sportaccommodaties. Dit onderzoek zou kunnen plaatsvinden na dat de raad het afwegingskader voor de spreiding van voorzieningen definitief heeft vastgesteld. Het onderzoek kan uitkomst bieden in de mogelijkheid en wenselijkheid van het afstoten van sportaccommodaties.

Subsidies

Herijking culturele en maatschappelijke subsidies
We gaan onderzoek doen naar effectiviteit van de verschillend subsidies en gesubsidieerde instellingen in relatie tot bestuurlijke doelstellingen van de gemeente. In hoeverre dragen de subsidies en daarmee de gesubsidieerde instellingen bij aan het bevorderen en in standhouden van gewenste voorzieningen, en aan de maatschappelijke doelstellingen, zoals vastgelegd in het gemeentelijk beleid. Het onderzoek betreft de effectiviteit in relatie tot de hoogte van de subsidie, de duur van de subsidierelatie en de kwaliteit van de uiteindelijke subsidiebeschikking.

Binnen de subsidieverstrekkingen is een component die betrekking heeft op huisvestingskosten van de betreffende organisatie. Onderzocht kan worden in hoeverre de structurele kosten kunnen worden verminderd door de huisvesting te combineren met andere voorzieningen en inhoudelijke functies.

Veiligheid

Bezuinigen budget evenementen
Waadhoeke faciliteert bij een aantal grootschalige evenementen in de vorm van bekostiging materieel en bemensing. Denk aan stroomkosten, schoonmaken, parkeertoezicht bij evenementen, wc wagens, lichtmasten, inzet beveiligers. Dit staat nog los van de gemeentelijke inzet, medewerkers die zich bezighouden met de plaatsing van de bebording, wegafzettingen, etc.
Het faciliteren is geen wettelijke taak maar in de loop der jaren zo gegroeid, vanuit de rol van goed gastheerschap. Wanneer de gemeente deze vorm van ondersteuning stopt zal de bekostiging van materieel en bemensing te alle tijde door de evenementenorganisaties zelf moeten worden gedragen.

Onderwijs
Binnen het beleidsterrein onderwijs wordt het afwegingskader voor onderzoek naar bezuinigingsmogelijkheden grotendeels bepaald door het wettelijke kader. Er is een aantal gemeentelijke activiteiten die niet wettelijk zijn voorgeschreven. Onderzocht kan worden wat de consequenties zijn van het (deels) stopzetten van die activiteiten.

Overig
Er zijn diverse andere onderwerpen binnen de gemeentelijke begroting die activiteiten bekostigen, waarbij met een onderzoekende bril kan worden gekeken. Waarom doen we dit eigenlijk? Kan het ook anders? Kan het goedkoper?
Wij noemen in willekeurige volgorde: minder stembureaus, budget regenbooggemeente, verhuurmogelijkheden gemeentehuis, terugbrengen advertentiekosten gemeentepagina's, afstoten monumentale gebouwen (besparing kosten beheer), enz.
Ook noemen we in dit kader het kritisch blijven volgen van gemeenschappelijke regelingen wat betreft budgetuitzettingen en mogelijke budgetbesparingen.

B. Programmalasten sociaal domein

WMO
De lasten voor de uitvoering van de Wmo stijgen jaar op jaar. Dit wegens een stijgend beroep op individuele voorzieningen, in combinatie met de toenemende vergrijzing. Dit vraagt om meer grip en sturing op de uitgaven.
In algemene zin hebben we in het Sociaal Domein als het gaat om kosten met een drietal aspecten te maken 1. Het tarief, wat kost een voorziening, 2. het volume, hoe ‘groot’ is de indicatie (bijv. het aantal uren/dagdelen) en 3. wat is het aanbod (het aantal hulpvragen).

Op het 1e en 3e aspect is de invloed van de individuele gemeente niet altijd even groot. Wij als gemeente zijn verplicht reële tarieven te betalen. Dat volgt uit de AMvB reële prijs WMO.
Ook op het aanbod hulpvragen kun je beperkt (althans direct) invloed uitoefenen.
Bezuinigingen die mogelijk te verwachten zijn door meer in te zetten op preventie, ketensamenwerking, werken volgens de bedoeling, ontwikkeling van 0de lijn voorzieningen etc. zullen op termijn besparingen opleveren. Maar ook zal moeten worden gekeken naar het versoberen van hulp of het snijden in voorzieningen. Dit vraagt een aanpassing van ons beleid. Hierbij is altijd de vraag hoe zich dit verhoudt tot de zorgplicht die we opgelegd hebben gekregen op grond van zowel de Wmo als de Jeugdwet.

Om dit goed in kaart te brengen is op dit moment een notitie (NWF-breed) in de maak waarin meerdere voorstellen worden gedaan voor meer grip. Dit aan de hand van vier knoppen:

- beleid;
- toegang;
- inkoop én bekostiging;
- monitoring.

Een aantal daarvan zijn al in gang gezet in het kader van de diverse concept plannen van aanpak kostenbewustzijn, een aantal zijn nog uit te zetten in 2021, andere vragen om een langere adem. De genoemde notitie beoogt het geheel beter bij elkaar te brengen en integraal uit te voeren. In deze nota worden voorstellen gedaan om een projectstructuur op te zetten, gekoppeld aan een planning die de verschillende mogelijkheden concreet onderzoeken en voorbereiden.

Jeugdwet

Met betrekking tot de Jeugd zijn er al veel lijnen uitgezet om meer grip te krijgen op de kosten. Deze acties worden voortgezet en/of uitgebouwd. Zoals hechtere samenwerking met het Onderwijs, inzetten op POH ondersteuning bij huisartsen etc. Ook op provinciaal niveau werken we hierin samen. Een belangrijk element in die kostenbeheersing is de nieuwe inkoop Jeugdwet. De gewijzigde systematiek zou 01 januari 2022 zijn beslag hadden moeten krijgen, hier zou een financieel voordeel verwacht van verwacht mogen worden.
De aanbesteding heeft echter vertraging opgelopen door een door zorgaanbieders gewonnen gerechtelijke procedure.

C. Inkomsten

Lokale heffingen

Een bron van inkomsten voor de gemeente zijn de lokale heffingen die in drie soorten worden onderscheiden:

- belastingen: onroerendezaakbelasting, parkeerbelasting en reclamebelasting
- heffingen: rioolheffing en afvalstoffenheffing
- rechten: leges, begraafrechten, marktgelden en liggelden

Deze driedeling is voor het berekenen van tarieven van belang.

Aan de opbrengsten uit belastingen is geen maximum verbonden en deze zijn vrij besteedbaar.
Voor zowel heffingen als rechten geldt dat deze maximaal kostendekkend mogen zijn. Het is vanuit het budgetrecht aan de raad om de mate van kostendekkendheid vast te stellen (tot 100%).
De opbrengsten riool- en afvalstoffenheffing dekken de kosten voor resp. 92% en 95% (programmabegroting 2022). Er is nog ruimte om te verhogen naar 100% , stapsgewijs.
Let wel: er is voor de dekking van het vGRP besloten tot een jaarlijkse stijging van de rioolheffing.

Voor rechten geldt dat de inkomsten dienen als compensatie voor lasten verbonden aan het leveren van een specifieke individuele dienst. Deze zijn nog niet kostendekkend.

Nieuwe belastingen invoeren is ook een optie. Hierbij kan gedacht worden aan toeristenbelasting.

Toeristenbelasting

Toeristenbelasting is een algemene belasting die kan worden gebruikt voor het financieren van voorzieningen voor toeristen. De eigenaar van een verblijfslocatie neemt het tarief voor de toeristenbelasting op in zijn eigen tarief en ‘sluist’ deze specifieke belastinggelden volledig door aan de gemeente. De eigenaar van de verblijfslocatie ontvangt daarvoor een belastingaanslag die gebaseerd is op het aantal geregistreerde overnachtingen, het aantal verblijven of de overnachtingsprijs. Dit dient te worden opgenomen in een gemeentelijke verordening.

Op dit moment wordt er door 86% van de gemeenten in Nederland toeristenbelasting geheven en per 2022 is gemeente Waadhoeke de enige gemeente in Fryslân die geen toeristenbelasting heft.

Door het heffen van toeristenbelasting kunnen we met de inkomsten inzetten om de stevige ambities op het gebied van recreatie en toerisme waar te maken. Hierbij staan de drie actielijnen van de Nota recreatie en toerisme centraal. Dit betreft het creëren van zichtbaarheid, zowel lokaal als regionaal samenwerken en het versterken van Franeker en het landschap als recreatief-toeristische bestemming/trekker. Zo profiteren bewoners en ondernemers nu en in de toekomst zo optimaal mogelijk van de positieve effecten van recreatie en toerisme.

Tegelijkertijd kan een deel van de inkomsten worden aangewend als dekking voor kosten die we als gemeente nu reeds maken ten behoeve van de toeristische en recreatieve sector.

Voorwaarde voor de invoering is dat er sprake moet zijn van een toegankelijk tarief en tariefsysteem, om aantrekkelijk te blijven voor toeristen en recreatieondernemers. Tevens dient de manier van heffen zowel voor de ondernemers als voor gemeente Waadhoeke zo éénvoudig en efficiënt mogelijk plaats te vinden door in te zetten op het digitaliseren van de benodigde systemen.

Dit vraagt om een zorgvuldige voorbereiding in 2022, waarbij herhaaldelijke participatie met de recreatieondernemers onder andere van groot belang is, waarna invoering op 1 januari 2023 kan plaatsvinden.

Een eerste inschatting (aantal overnachtingen, tarieven, bijkomende kosten etc.) is dat de netto inkomsten circa € 100.000 bedragen. Voorgesteld wordt om dit bedrag deels aan te wenden voor extra inzet t.b.v. de sector en deels als dekking voor reeds bestaande kosten (50/50).

NB. Er zullen in 2022 ook kosten worden gemaakt t.b.v. de invoering van de toeristenbelasting. Zowel voor praktische zaken als voor extra formatieve inzet.

<u>Overige inkomsten</u>
Hierbij kan gedacht worden aan de verkoop onroerend goed. Hoewel de verkoopopbrengsten incidentele baten zijn (en in eerste instantie de resterende boekwaarde moeten dekken) kan dit tot lagere structurele lasten voor beheer en onderhoud leiden.

5 Financiële begroting

Inleiding
Voorafgaand aan de verplicht voorgeschreven onderdelen van de Financiële begroting schetsen we kort de stappen vanaf de kadernota 2023-2026 naar deze begroting.
De verplicht voorgeschreven onderdelen vallen onder de termen:
- het overzicht van baten en lasten met toelichtingen, en
- de uiteenzetting van de financiële positie met toelichtingen daarop.

De baten en lasten worden op verschillende manieren gepresenteerd om goed inzicht te geven. Omdat de begroting structureel in evenwicht moet zijn is van het belang om de lasten en baten te schonen van de incidentele lasten en baten. Daarbij hebben deze incidentele laten en baten vaak een relatie met een reserve en/of voorziening.

De (geprognosticeerde) balans geeft inzicht in de financiële positie. Op onderdelen van de balans wordt een korte toelichting gegeven.

De grondslagen van de ramingen hebben op zowel de baten en lasten als de balans betrekking.

Hoofdlijnen van het financiële perspectief
In de kadernota 2023-2026 is het meerjarenperspectief 2023-2026 en de budgettaire ruimte geschetst op basis van de meicirculaire 2022. Naderhand zijn nog twee belangrijke landelijke afspraken gemaakt over het gemeentefonds, te weten het bevriezen van het volumedeel van het accres, en verdere instructies over het verwerken van de middelen Jeugd. Dit heeft geresulteerd in een bijgesteld meerjarenperspectief.

De bijgewerkte meerjarenraming geeft hetzelfde beeld als in de kadernota, namelijk grote overschotten in de jaren 2023, 2024 en 2025 en een aanzienlijke daling in 2026. De kadernota gaf in het jaar 2026 nog een negatief beeld. Op basis van dat beeld, geen structurele budgettaire ruimte in meerjarenperspectief, is aangegeven dat de ruimte in 2023 t/m 2025 incidenteel ingezet kan worden. De nieuwe meerjarenraming toont in 2026 afgerond € 0,7 miljoen in de plus.

Gelet op de ambities vanuit het coalitieakkoord en het daaruit voortvloeiende collegeprogramma heeft het college er voor gekozen om de extra budgettaire ruimte van € 0,7 miljoen voor de uitvoering van het collegeprogramma in te zetten. De financiële vertaling van het collegeprogramma is op 13 oktober in de raad aan de orde geweest. Besluitvorming over het toedelen van de middelen vindt gelijktijdig plaats met deze programmabegroting met de eerste begrotingswijziging 2023.

De jaarschijf 2023 sluit met een positief saldo van afgerond € 6,3 miljoen. Hiervan wordt € 0,7 miljoen structureel ingezet. Het resterende saldo van € 5,6 miljoen wordt toegevoegd aan de algemene reserve.

De incidentele lasten in de begroting, die voortkomen uit besluitvorming vóór de Kadernota 2022-2025, zijn afgedekt met incidentele baten.

Meerjarenraming
Onderstaand is een analyse opgenomen van de verwerkte mutaties ná Kadernota 2023-2026, die effect hebben op de meerjarenraming 2024-2026.

Meerjarenraming 2023-2026	2023	2024	2025	2026
Bedragen x € 1.000				
Stand Kadernota 2023-2026	5.252	6.620	7.838	-484
A. Autonome ontwikkelingen	143	143	143	143
B1. Bevriezen accres	631	1.218	1.649	-
B2. Hervormingsagenda Jeugd				
Vervallen stelpost Jeugd kadernota 2023-2026		-2.800	-2.500	-1.600
Stelpost Jeugd Programmabegroting 2023-2023		3.400	2.000	1.000
Verlaging van de uitgaven Jeugd		300	1.400	1.400
C. Kapitaallasten en financiering				
Ontwikkeling afschrijvingslasten	17	17	17	17
Ontwikkeling rente leningen	-70	-70	-70	-70
Rente kort geld	115	115	115	115
D. Belastingen en heffingen				
Kostendekkendheid afval en riool	9	9	9	9
OZB	196	196	196	196
Nieuwe meerjarenraming	**6.293**	**9.148**	**10.797**	**726**

A. Autonome ontwikkelingen
Het doorrekenen van de huidige begroting naar 2023 heeft tot een uitzetting van afgerond € 143.000 geleid. Het betreft diverse kleinere aanpassingen.

B1. Bevriezen accres
Het Rijk en de VNG zijn overeengekomen om het volume-accres gemeentefonds voor 2022, 2023, 2024 en 2025 te bevriezen op de stand van de meicirculaire gemeentefonds 2022. In onze kadernota 202023-2026 was voor het afdekken van de onzekerheden omtrent de accressen gemeentefonds jaarlijks een negatieve stelpost opgenomen van 20% (zie uitgangspunt 13 in de kadernota). Deze stelposten kunnen nu vervallen.
Daarmee is met ingang van 2022 het accres gesplitst in een volumedeel en een LPO-deel (loon- en prijsontwikkelingen). Het LPO-deel van het accres kan jaarlijks nog muteren op basis van de loon- en prijsontwikkelingen.

B2. Hervormingsagenda jeugd
In de kadernota 2023-2026 staat een stelpost Jeugd die voortvloeit uit het opnemen van 75% van de bedragen uit de Hervormingsagenda Jeugd. Deze stelpost is vervallen in verband met nadere afspraken. Rijk en VNG werken op dit moment aan de Hervormingsagenda jeugdzorg. Deze zal naar

verwachting dit najaar worden afgerond. Vooruitlopend hierop zijn voor de jaren 2022 en 2023 reeds aanvullende, incidentele middelen toegevoegd aan het gemeentefonds, in lijn met de financiële reeks van de uitspraak van de Commissie van Wijzen (CvW). Naast de besparingsopgave die volgt uit de uitspraak van de Commissie van Wijzen heeft het kabinet besloten tot het realiseren van de aanvullende besparing van structureel € 511 miljoen, welke een Rijksverantwoordelijkheid is gemaakt. Concreet betekent dit dat het aan de Rijksoverheid is om de besparing in te vullen met (wettelijke) maatregelen. Het gaat daarbij om maatregelen waardoor gemeenten minder middelen nodig hebben of waarbij alternatieve inkomsten gegenereerd worden (bv door middel van de invoering van een eigen bijdrage). Ook draagt het Rijk het budgettaire risico ingeval (een deel van) deze maatregelen geen of niet tijdig doorgang vinden.

Partijen erkennen de noodzaak om op deze ontwikkelingen te anticiperen en aanvullende afspraken te maken ten aanzien van de te verwachten ruimte in de gemeentelijke begroting aanvullend op de meicirculaire. Zij spreken daarom het volgende af:
• Gemeenten mogen in de jaarschijven 2024 tot en met 2026 de middelen die op de aanvullende post zijn gereserveerd meenemen in hun meerjarenraming. Met andere woorden: de stelpost gebaseerd op 75% komt te vervallen, en hiervoor in de plaats mag 100% als inkomst opgenomen worden (zie regel Stelpost Jeugd Programmabegroting 2023-2026).
• Daarnaast mogen gemeenten in hun begroting rekening houden met een besparing van € 100 miljoen in 2024, € 500 miljoen in 2025, € 500 miljoen in 2026 en vanaf 2027 € 511 miljoen structureel als gevolg van maatregelen die het Rijk zal uitwerken. Met andere woorden: gemeenten mogen een besparing op de uitgaven opnemen worden in de begroting (zie regel Verlaging van de uitgaven Jeugd).

Hierbij moet worden opgemerkt dat deze wijze van verwerken is toegestaan, maar geen budgettaire garantie is. Daarom is de nieuwe stelpost Jeugd ook als risico opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen.

C. Kapitaallasten en financiering
De jaarstukken 2021 presenteerden onder andere een voordeel op de (ontwikkeling) afschrijvingslasten van afgerond € 17.000, deze werkt structureel door als voordeel in de meerjarenbegroting. Het nadeel op de ontwikkeling rente leningen van afgerond € 71.000 wordt enerzijds veroorzaakt door het opvoeren van de lening inzake Waddenglas met een rentelast van afgerond € 86.000 en anderzijds een voordeel op de rentelasten van afgerond € 15.000 als gevolg van de herfinanciering van de langlopende geldleningen.
In de begroting 2023 zijn we geconfronteerd met een financieringsoverschot, het geprognosticeerde rentedeel inzake het financieringstekort 2022 (rente kort geld) vervalt derhalve.

D. Belastingen en heffingen
Conform de uitgangspunten in de Kadernota 2023-2026 passen we voor de OZB jaarlijks de inflatiecorrectie toe (2,7%). De budgettaire gevolgen zijn per saldo (incl. kwijtschelding) € 196.000 (afgerond).

Structureel begrotingssaldo

Structureel begrotingsevenwicht betekent dat structurele lasten gedekt worden door structurele baten. De begroting moet structureel en reëel in evenwicht zijn. Deze beoordeling wordt gemaakt met behulp van het onderstaand overzicht: uit het geraamde resultaat worden de incidentele lasten en baten gehaald waarna het structurele resultaat of begrotingssaldo zichtbaar wordt.

Structureel begrotingssaldo/resultaat (€ x 1.000)	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
Saldo baten en lasten	5.807	8.911	10.560	490
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	486	236	236	236
Begrotingssaldo na bestemming	**6.293**	**9.147**	**10.796**	**725**
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	0	0	0	0
Structureel begrotingssaldo	**6.293**	**9.147**	**10.796**	**725**

Structureel begrotingssaldo 2023-2024	**2023**			**2024**		
(x € 1.000)	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
Programma 1 - Bestuur en ondersteuning	3.951	586	-3.366	3.306	586	-2.721
Programma 2 - Veiligheid	4.302	56	-4.246	4.331	56	-4.275
Programma 3 - Verkeer, vervoer en waterstaat	8.879	135	-8.744	8.879	135	-8.744
Programma 4 - Economie	2.368	1.472	-895	2.368	1.472	-895
Programma 5 - Onderwijs	6.592	1.182	-5.409	6.646	1.182	-5.464
Programma 6 - Sport, cultuur en recreatie	9.701	815	-8.886	9.701	815	-8.886
Programma 7 - Sociaal Domein	63.231	15.873	-47.358	62.599	15.873	-46.726
Programma 8 - Volksgezondheid en milieu	14.344	13.054	-1.289	14.436	13.149	-1.288
Programma 9 - Volksgezondheid, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	4.007	1.911	-2.097	2.719	872	-1.847
Totaal van de programma's	117.375	35.084	-82.291	114.985	34.141	-80.845
Overzicht Algemene dekkingsmiddelen	1.246	108.554	107.308	1.246	110.520	109.274
Overzicht overhead	14.470	53	-14.417	14.500	53	-14.447
Bedrag heffing VPB	0	0	0	0	0	0
Bedrag voor onvoorzien	4.793	0	-4.793	5.071	0	-5.071
Subtotaal programma's (incl. algemene dekkingsmiddelen, overhead, VPB en onvoorzien)	137.884	143.691	5.807	135.802	144.714	8.911
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	0	486	486	0	236	236
Geraamd resultaat	**137.884**	**144.177**	**6.293**	**135.802**	**144.950**	**9.147**
Waarvan incidentele baten lasten	2.559	2.559	0	157	157	0
Structureel begrotingssaldo / resultaat	**135.325**	**141.618**	**6.293**	**135.645**	**144.792**	**9.147**

Structureel begrotingssaldo 2025-2026	**2025**			**2026**		
(x € 1.000)	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
Programma 1 - Bestuur en ondersteuning	2.700	586	-2.114	2.709	586	-2.123
Programma 2 - Veiligheid	4.363	56	-4.306	4.363	56	-4.306
Programma 3 - Verkeer, vervoer en waterstaat	8.879	135	-8.744	8.879	135	-8.744
Programma 4 - Economie	2.368	1.472	-895	2.368	1.472	-895
Programma 5 - Onderwijs	6.714	1.182	-5.531	6.768	1.182	-5.586
Programma 6 - Sport, cultuur en recreatie	9.701	815	-8.886	9.701	815	-8.886
Programma 7 - Sociaal Domein	61.116	15.873	-45.243	60.684	15.873	-44.811
Programma 8 - Volksgezondheid en milieu	14.531	13.243	-1.288	14.625	13.338	-1.288
Programma 9 - Volksgezondheid, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	2.599	752	-1.847	2.599	752	-1.847
Totaal van de programma's	112.969	34.115	-78.855	112.696	34.209	-78.486
Overzicht Algemene dekkingsmiddelen	1.246	110.425	109.179	1.246	100.314	99.068
Overzicht overhead	14.470	53	-14.417	14.500	53	-14.447
Bedrag heffing VPB	0	0	0	0	0	0
Bedrag voor onvoorzien	5.347	0	-5.347	5.645	0	-5.645
Subtotaal programma's (incl. algemene dekkingsmiddelen, overhead, VPB en onvoorzien)	134.032	144.593	10.560	134.087	134.576	490
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	0	236	236	0	236	236
Geraamd resultaat	**134.032**	**144.828**	**10.796**	**134.087**	**134.812**	**725**
Waarvan incidentele baten lasten	276	276	0	0	0	0
Structureel begrotingssaldo / resultaat	**133.756**	**144.552**	**10.796**	**134.087**	**134.812**	**725**

Overzicht van geraamde incidentele lasten en baten
Het totaal aan incidentele lasten en baten is afgerond € 2.560.000. Dit heeft voor € 2.310.000 betrekking op grondexploitatie. De overige € 250.000 betreft incidentele uitgaven voor de invoering van de Omgevingswet waar een onttrekking aan de algemene reserve tegenover staat.

Bedragen x € 1.000	**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2023	**2024**	**2025**	**2026**
Programma 1 Lasten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Programma 2 Lasten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Programma 3 Lasten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Programma 4 Lasten	-1.151	-37	-276	0
Baten	1.151	37	276	0
Programma 5 Lasten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Programma 6 Lasten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Programma 7 Lasten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Programma 8 Lasten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Programma 9 Lasten	-1.409	-120	0	0
Baten	1.159	120	0	0
Alg.dekkm. Lasten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Totaal incidentele baten en lasten	**-250**	**0**	**0**	**0**
Bij/Af: incidentele mutaties in reserves	250	0	0	0
Totaal saldo incidenteel (- is last)	**0**	**0**	**0**	**0**

De incidentele lasten en baten per programma zijn:

Programma 4 Economie

<u>Grondexploitatie bedrijventerreinen</u>
Mutaties grondexploitaties zijn naar de aard van de raming incidenteel. Het totaal van de lasten en het totaal van de baten grondexploitatie is in het overzicht van incidentele baten en lasten opgenomen. De mutatie met de balanspost voorraden (in 2023 € 1.053.834) is onderdeel van de baten.

Programma 9 Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Stedelijke vernieuwing

Invoering Omgevingswet
In 2019 is het plan van aanpak implementatie Omgevingswet opgesteld en is er voor de jaren 2020 t/m 2023 een jaarlijks budget van € 250.000 beschikbaar gesteld ten laste van de algemene reserve. In jaarschijf 2023 voor het laatst.

Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)
Mutaties grondexploitaties zijn naar de aard van de raming incidenteel. Het totaal van de lasten en het totaal van de baten grondexploitatie is in het overzicht van incidentele baten en lasten opgenomen. De mutatie met de balanspost voorraden (in 2023 € 763.220) is onderdeel van de baten.

Overzicht van mutaties in de reserves
In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de toevoegingen en onttrekkingen aan reserves gesorteerd per programma. Tevens is onderscheid gemaakt in incidentele en structurele reservemutaties. De structurele toevoegingen of onttrekkingen aan de reserves zijn nader toegelicht in bijlage 6.3.

De incidentele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves corresponderen met de incidentele lasten en baten van in totaal € 250.000.

Bedragen x € 1.000	**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2023	**2024**	**2025**	**2026**
Programma 1 Lasten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Programma 2 Lasten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Programma 3 Lasten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Programma 4 Lasten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Programma 5 Lasten	18	18	18	18
Baten	0	0	0	0
Programma 6 Lasten	168	168	168	168
Baten	0	0	0	0
Programma 7 Lasten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Programma 8 Lasten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Programma 9 Lasten	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0
Algemene dekkingsmiddelen Lasten	50	50	50	50
Baten	0	0	0	0
Totaal structurele mutaties in reserves	**236**	**236**	**236**	**236**
Bij/Af: incidentele mutaties in reserves	250	0	0	0
Totaal mutaties in de reserves (- is last)	**486**	**236**	**236**	**236**

Mutaties per reserve
In onderstaande tabel zijn de reservemutaties gespecificeerd per programma én per reserve. In de laatste kolom is incidenteel/structureel geduid.

Programma		Primitief	Begroting	Meerjarenraming			
Bedragen x € 1000		2022	2023	2024	2025	2026	I/S
	Totaal saldo van baten en lasten	-310	5.807	8.912	10.561	490	
	Dotaties						
5	Wens 2021-2024: Bestemmingsreserve IHP	-655	0	0	0	0	I
9	Wens 2021-2024: Voeding S&D Fonds	-300	0	0	0	0	I
5	Toevoeging reserve IHP	-293	0	0	0	0	I
		-1.248	**0**	**0**	**0**	**0**	
	Onttrekkingen						
5	Reserve huisvesting onderwijs	2	2	2	2	2	S
5	Reserve nieuwbouw gymlokaal SJP	16	16	16	16	16	S
6	Verbouw Martenahuis tot museum	38	38	38	38	38	S
6	Reserve sportvelden H. v. Saxenlaan	72	72	72	72	72	S
6	Reserve kunstgrasvelden Sexbierum	11	11	11	11	11	S
6	Reserve sporthal	19	19	19	19	19	S
6	Reserve dekking kaplst SC Berlikum	27	27	27	27	27	S
9	Reserve dorpen en wijkenfonds	300	0	0	0	0	I
8	Eenm.wensen kadernota 20-23	14	0	0	0	0	I
9	Eenm.wensen kadernota 20-23	300	250	0	0	0	I
1	Eenm.wensen kadernota 2 21-24	100	0	0	0	0	I
5	Eenm.wensen kadernota 2 21-24	655	0	0	0	0	I
A.D.	Reserve huisvesting Waadhoeke	50	50	50	50	50	S
		1.605	**486**	**236**	**236**	**236**	
	Resultaat	**46**	**6.293**	**9.148**	**10.797**	**726**	

Grondslagen waarop ramingen zijn gebaseerd
De begroting 2023 in meerjarenperspectief is gebaseerd op het prijspeil 2022. Voor de resterende verwachte stijging van de budgetten, die nog niet op dit prijspeil zijn geraamd, is € 2.084.588 gereserveerd. Daarnaast is nog € 1.000.000 beschikbaar vanuit 2022 ; dit bedrag is gelabeld aan prijsstijgingen fysiek domein. In totaal is dus ruim € 3 miljoen beschikbaar.

Er is rekening gehouden met een stijging van de loonkosten van 3% structureel voor personeel. Hierbij is uitgegaan van de formatie op peildatum 1 april 2022.

Naast de arbeidsgerelateerde kosten leggen de kapitaallasten een groot beslag op de middelen van de gemeente. De rekenrente (omslagrente) van 2,5% heeft in de meerjarenraming geen directe budgettaire gevolgen. Het saldo tussen rekenrente en werkelijke rente wordt als last geboekt in de exploitatie (saldo financieringsfunctie). Binnen de grondexploitatie wordt gerekend met 2%. Het verschil tussen de rekenrente van 2,5% en de berekende rente over het financieringstekort van 1% is

van invloed op de meerjarenraming, daar waar de rente wordt geactiveerd zoals bij de grondexploitatie. Overigens is er in 2023geen sprake van financieringstekort.

De materiële vaste activa ter grootte van € 80,4 miljoen (boekwaarde 1-1-2023), bestaan uit activa met een economisch nut (€ 44,1 miljoen) en activa met een maatschappelijk nut (€ 36,3 miljoen). De geraamde kapitaallasten (rente en afschrijvingen) zijn in 2023 € 6.083.000 en lopen af naar € 5.448.000 in 2026.

De Algemene Uitkering (AU), onderdeel van het gemeentefonds, over het jaar 2023 is berekend in lopende prijzen. De AU over de jaren 2024-2026 is berekend in constante prijzen. Dit betekent dat er over die jaren geen rekening is gehouden met loon- en prijsstijgingen.
De berekening is gebaseerd op de meicirculaire 2022 gemeentefonds.

Geprognosticeerde balans en EMU-saldo

Geprognosticeerde balans	Begrotingsjaar			Meerjarenraming		
Bedragen x € 1.000	**2023**	**Mutaties**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
Activa						
Vaste activa	81.435	-3.912	77.523	73.686	69.980	66.418
Voorraden (bouwgrondexpl.)	16.842	0	16.842	16.842	16.842	16.842
Vorderingen	5.700	0	5.700	5.700	5.700	5.700
Liquide middelen	300	0	300	300	300	300
Totaal activa	**104.277**	**-3.912**	**100.365**	**96.528**	**92.822**	**89.260**
Passiva						
Resultaat			-6.293	-9.148	-10.797	-726
Algemene reserve	18.863	-250	18.613	18.613	18.613	18.613
Bestemmingreserves	20.059	-236	19.823	19.587	19.352	19.117
Voorzieningen	27.322	1.270	28.592	30.358	32.294	34.325
Langlopende schulden	32.844	-1.443	31.401	30.024	28.648	27.320
Kortlopende schulden	6.000	0	6.000	6.000	6.000	6.000
Financieringsbehoefte (cumulatief)	*-811*	*3.040*	2.229	*1.094*	*-1.288*	*-15.389*
Totaal passiva	**104.277**	**2.381**	**100.365**	**96.528**	**92.822**	**89.260**

In de voorspelde balans is rekening gehouden met de geplande investeringen voor 2022 en 2023 en een stabiel werkkapitaal. Ook zijn de geplande mutaties in reserves en voorzieningen verwerkt. Eveneens zijn de aflossingen op de langlopende financiering verwerkt.
Bovenstaande balans is de basis voor de berekende financiële kengetallen in de paragraaf weerstandsvermogen.

	2023	**2024**	**2025**	**2026**
EMU saldo (Prognose)	**3.165**	9.642	11.468	1.497

Het EMU-saldo is een sleutelgrootheid voor het Europese beleid. Aan een (landelijk) tekort of overschot, het niveau en de richting van de ontwikkeling wordt grote politieke betekenis gehecht en er worden belangrijke beleidsmatige gevolgen aan verbonden.

Het EMU-saldo wijkt af van het begrip exploitatiesaldo waar de gemeente zelf mee werkt. Een belangrijk verschil is dat het exploitatiesaldo van de gemeente alleen betrekking heeft op de baten en lasten van de exploitatierekening, terwijl bij het bepalen van het EMU-saldo ook kapitaaltransacties zoals investeringen en aan- en verkopen van grond worden betrokken. Daarnaast verschilt de behandeling van onder meer het interen op reserves, onttrekken van voorzieningen en de opbrengsten uit de verkoop van deelnemingen/aandelen.

Op basis van de voorschriften in het BBV moet het EMU saldo bij de uiteenzetting van de financiële positie worden opgenomen. Het voorgeschreven format voor aanlevering van het EMU-saldo opgenomen als bijlage XIII in de uitvoeringsinformatie/ activiteitenraming.

Investeringen
De investeringen (ofwel materiële vaste activa) kunnen onderscheiden worden naar:
1. nieuwe- of uitbreidingsinvesteringen;
2. vervangingsinvesteringen;
3. levensduur verlengende investeringen;
4. routine-investeringen.

Nieuwe- of uitbreidingsinvesteringen worden via de kadernota's aan de raad voorgelegd zodat er een integrale afweging plaats kan hebben. Voor investeringen op het terrein van onderwijshuisvesting die voortkomen uit het integraal huisvestingsplan onderwijshuisvesting is (tot op zekere hoogte) budget beschikbaar in de begroting.
De andere investeringen komen meestal voort uit beheerplannen en vervangingsplannen.

Voor de jaren 2023 en verder zijn geen nieuwe- of uitbreidingsinvesteringen beschikbaar gesteld.

In onderstaande tabel staan de eerder beschikbaar gestelde investeringskredieten waarbij is aangegeven of het investeringen met economisch nut (E) of maatschappelijk nut (M)betreft en welke afschrijvingstermijn van toepassing is.

Programma	Omschrijving investering	Cate-gorie	2023	2024	2025	2026	Afschr. termijn
3. Verkeer, vervoer en waterstaat	Vervanging openbare verlichting	M	223.000	223.000	223.000	223.000	nvt
5. Onderwijs	IHP Onderwijs	E	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	ntb

Voorziening Riolering	Omschrijving investering	Cate-gorie	2023	2024	2025	2026	Afschr. termijn
8. Volksgezondheid en milieu	Riolering obv vGRP	E	1.375.311	1.415.951	982.461	1.267.860	nvt
Totaal			**1.598.311**	**1.638.951**	**1.205.461**	**1.490.860**	

Ter toelichting:
- Het beheerplan Openbare Verlichting is in 2020 vastgesteld. De vervanging armaturen en lantaarnpalen zijn als jaarlijkse investering in de begroting opgenomen (waarbij de schommeling in uitgaven door de egalisatiereserve opgevangen kunnen worden).
- Voor de onderwijshuisvesting (in het overzicht op p.m. gezet) is nu één kredietaanvraag relevant.
- De investeringen die voortvloeien uit het vastgestelde vGRP komen ineens ten laste van de voorziening Riolering.

De in begroting 2022 opgenomen investeringen worden naar verwachting nog in dat jaar uitgevoerd en daarom is in de begroting 2023 rekening gehouden met de kapitaallasten die daaruit voort vloeien.
Als deze toch niet meer uitgevoerd of afgerond kunnen worden zal daarover in de jaarrekening (of eerder) verantwoording worden afgelegd en zal worden voorgesteld om deze door te schuiven naar 2022.

Uitbreidingsinvestering voor onderwijs
Er is een verzoek gedaan voor uitbreiding van de St. Radbodus. De aanvraag is gebaseerd op capaciteitstekort voortvloeiend uit de leerlingenprognose en moet worden gehonoreerd.
De investering is € 397.000. Het betreft permanente uitbreiding, waarvoor een afschrijvingstermijn geldt van 40 jaar. De rekenrente is 3%. De kapitaallasten zijn € 21.835 met ingang van 2024 en komen ten laste van de al beschikbare budgettaire middelen, namelijk de jaarlijkse uitzetting van € 61.000.

Programma	Omschrijving investering	Cate-gorie	2023	2024	2025	2026	Afschr. termijn
5. Onderwijs	IHP Onderwijs	E	€ 397.000	-	-	-	40

[tabel wordt qua opmaak gelijk aan hiervoor]

De kredietaanvraag wordt met deze begroting voorgelegd aan de gemeenteraad.

Financiering en rente
Bij de financiering van de gemeentelijk activiteiten wordt uitgegaan van integrale financiering. Dat wil zeggen, dat steeds wordt gekeken naar de totale financieringsbehoefte van de gemeente.

Het is bij gemeenten en provincies gebruikelijk dat de bespaarde rente over de eigen financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen) ten laste van de exploitatie wordt gebracht. Voornaamste reden voor deze methodiek is dat, als een reserve en/of voorziening benut moet worden (en daardoor als eigen financieringsmiddel vervalt) externe financiering noodzakelijk wordt, met de daarbij horende rentelasten. Ook speelt het in stand houden van de reservepositie een rol, namelijk om het bestedingspotentieel op peil te houden.

Conform het vastgestelde beleid wordt de bespaarde rente over de reserves en voorzieningen ten gunste van de exploitatie gebracht. Gevolg van dit besluit blijft dat de omvang van de reserves en/of voorzieningen direct van invloed zijn op de (rentelasten/baten in de) exploitatie en dat hierdoor de verschillen tussen begroting en rekening per jaar kunnen wisselen, zowel in positieve als in negatieve zin.

Verleende garanties en waarborgen
Het totaal aan verleende garanties bedraagt bij de aanvang van het begrotingsjaar 2023 € 77,6 miljoen. Het merendeel van dit bedrag bestaat uit verleende garanties aan Stichting Accolade en Wonen Noord West Friesland. Een specificatie van de gewaarborgde geldleningen per organisatie (inclusief gemiddelde percentage borgstelling) is opgenomen in onderstaande tabel.

Bedragen x € 1.000

Organisatie	Aard/om-schrijving	Oorspronkelijk bedrag	Percentage borgstelling	Boekwaarde 01-01-2023	Garantiebedrag 01-01-2023
St. de Koornbeurs	Verbouw theater	200	100,0%	75	75
Stichting Accolade	Woningbouw	66.734	67%	35.955	23.955
St.tot beheer van "Ons Huis"	Onderhoud pand	136	100,0%	41	41
Stichting Campus Middelsee	Realisatie Campus voortgezet onderwijs	5.905	100%	5.734	5.734
Stichting Dorpscentrum Ried	Ried	100	100%	75	75
Stichting GGZ Friesland	Geestelijke gezondheidszorg jeugd	756	100%	76	76
Stichting HABION	Woningbouw	7.500	50%	7.500	3.750
Stichting Hotzumer Manege	Bouw rijhal en kantine	100	100%	20	20
Stichting overdekte Sportacc HB	Onderwijshuisvesting (gymlokaal)	1.015	100%	573	573
Stichting Wintertennis	Financiering Wintertennis	110	100%	20	20
Stichting Wonen Noordwest Friesland	Verbouw theater	91.361	54%	75.993	41.015
Stichting Woonzorg Nederland	Woningbouw	3.108	50%	2.522	1.261
Noorderbreedte	Verbouw/aanbouw	818	100%	261	261
MFC Berltsum	Aanbouw MFC	683	100%	683	683
Franeker Tennisclub	Financiering	160	50%	160	80
	Totaal	**178.687**	**84,7%**	**129.686**	**77.618**

6 Bijlagen

6.1 Taakvelden

Alle bedragen in onderstaande tabel zijn x € 1.

Raming van de lasten en baten per taakveld

Taakveld	Omschrijving	Lasten	Baten	Saldo
0.1	Bestuur	2.451.188	29.020	2.422.168
0.2	Burgerzaken	1.500.200	556.800	943.400
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	558.852	298.489	260.363
0.4	Overhead	14.469.810	53.128	14.416.682
0.5	Treasury	113.909	1.621.459	-1.507.550
0.61	OZB woningen	573.186	5.487.720	-4.914.534
0.62	OZB niet-woningen	0	2.540.000	-2.540.000
0.63	Parkeerbelasting	0	560.300	-560.300
0.64	Belastingen overig	0	122.000	-122.000
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	97.923.570	-97.923.570
0.8	Overige baten en lasten	4.793.005	0	4.793.005
0.10	Mutaties reserves	0	485.724	-485.724
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	6.292.797	0	6.292.797
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	3.216.958	31.000	3.185.958
1.2	Openbare orde en veiligheid	1.085.154	25.355	1.059.799
2.1	Verkeer en vervoer	7.988.201	71.194	7.917.007
2.2	Parkeren	238.470	3.400	235.070
2.3	Recreatieve havens	126.323	48.400	77.923
2.4	Economische havens en waterwegen	526.001	11.834	514.167
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	1.440.671	1.444.899	-4.228
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	55.191	16.830	38.361
3.4	Economische promotie	871.957	10.730	861.227
4.1	Openbaar basisonderwijs	558.332	0	558.332
4.2	Onderwijshuisvesting	3.818.321	286.136	3.532.185
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	2.214.879	895.983	1.318.896
5.1	Sportbeleid en activering	1.227.653	258.856	968.797
5.2	Sportaccommodaties	2.111.335	364.912	1.746.423
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	1.314.551	104.951	1.209.600
5.4	Musea	647.606	68.833	578.773

Taakveld	Omschrijving	Lasten	Baten	Saldo

5.5	Cultureel erfgoed	283.776	5.903	277.873
5.6	Media	1.047.381	0	1.047.381
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.068.734	11.566	3.057.168
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	2.708.838	549.753	2.159.085
6.2	Wijkteams	641.803	57.082	584.721
6.3	Inkomensregelingen	21.050.302	14.751.795	6.298.507
6.4	Begeleide participatie	6.957.811	0	6.957.811
6.5	Arbeidsparticipatie	1.304.231	0	1.304.231
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	3.223.328	44.468	3.178.860
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	11.680.174	342.000	11.338.174
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	14.130.071	0	14.130.071
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	387.311	128.000	259.311
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	1.147.537	0	1.147.537
7.1	Volksgezondheid	2.507.452	15.000	2.492.452
7.2	Riolering	4.431.123	5.904.849	-1.473.726
7.3	Afval	5.466.026	6.782.555	-1.316.529
7.4	Milieubeheer	1.468.142	0	1.468.142
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	470.774	351.622	119.152
8.1	Ruimtelijke ordening	1.115.781	31.500	1.084.281
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	1.337.374	1.150.220	187.154
8.3	Wonen en bouwen	1.554.218	728.900	825.318
Totaal		**144.176.736**	**144.176.736**	**0**

Raming van de lasten en baten per programma en algemene dekkingsmiddelen

Programma	Lasten	Baten	Saldo
Programma 1 Bestuur en Ondersteuning	3.951.388	585.820	3.365.568
Programma 2 Veiligheid	4.302.112	56.355	4.245.757
Programma 3 Verkeer, Vervoer en Waterstaat	8.878.995	134.828	8.744.167
Programma 4 Economie	2.367.819	1.472.459	895.360
Programma 5 Onderwijs	6.591.531	1.182.119	5.409.412
Programma 6 Sport, Cultuur en Recreatie	9.701.035	815.021	8.886.014
Programma 7 Sociaal Domein	63.231.406	15.873.098	47.358.308
Programma 8 Volksgezonodheid en Milieu	14.343.518	13.054.026	1.289.492
Programma 9 Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing	4.007.372	1.910.620	2.096.752
Algemene Dekkingsmiddelen	26.801.559	109.092.390	-82.290.831
Totaal	**144.176.736**	**144.176.736**	**0**

6.2 Toelichting structurele mutaties in de reserves

Programma 5 Onderwijs

Reserve huisvesting onderwijs
Een bestemmingsreserve die is gevormd ter dekking van de kapitaallasten. Er wordt hier jaarlijks een bedrag van € 1.927 aan onttrokken. De looptijd is nog 22 jaar (inclusief 2023).

Reserve nieuwbouw gymlokaal SJP
Een bestemmingsreserve die is gevormd ter dekking van de kapitaallasten. Er wordt hier jaarlijks een bedrag van € 15.983 aan onttrokken. De looptijd is nog 24 jaar (inclusief 2023).

Programma 6 Sport, Cultuur en Recreatie

Verbouw Martenahuis tot musuem
Een bestemmingsreserve die is gevormd ter dekking van de kapitaallasten. Er wordt hier jaarlijks een bedrag van € 38.314 aan onttrokken. De looptijd is nog 4 jaar (inclusief 2023).

Reserve sportvelden H. v. Saxenlaan
Een bestemmingsreserve die is gevormd ter dekking van de kapitaallasten. Er wordt hier jaarlijks een bedrag van € 72.182 aan onttrokken. De looptijd is nog 6 jaar (inclusief 2023).

Reserve kunstgrasvelden Sexbierum
Een bestemmingsreserve die is gevormd ter dekking van de kapitaallasten. Er wordt hier jaarlijks een bedrag van € 11.054 aan onttrokken. De looptijd is nog 18 jaar (inclusief 2023).

Reserve sporthal
Een bestemmingsreserve die is gevormd ter dekking van de kapitaallasten. Er wordt hier jaarlijks een bedrag van € 19.198 aan onttrokken. De looptijd is nog 13 jaar (inclusief 2023).

Reserve dekking kaplst SC Berlikum
Een bestemmingsreserve die is gevormd ter dekking van de kapitaallasten. Er wordt hier jaarlijks een bedrag van € 27.066 aan onttrokken. De looptijd is nog 10 jaar (inclusief 2023).

Algemene Dekkingsmiddelen

Reserve huisvesting Waadhoeke
Een bestemmingsreserve die is gevormd ter dekking van de kapitaallasten. Er wordt hier jaarlijks een bedrag van € 50.000 aan onttrokken. De looptijd is nog 36 jaar (inclusief 2023).